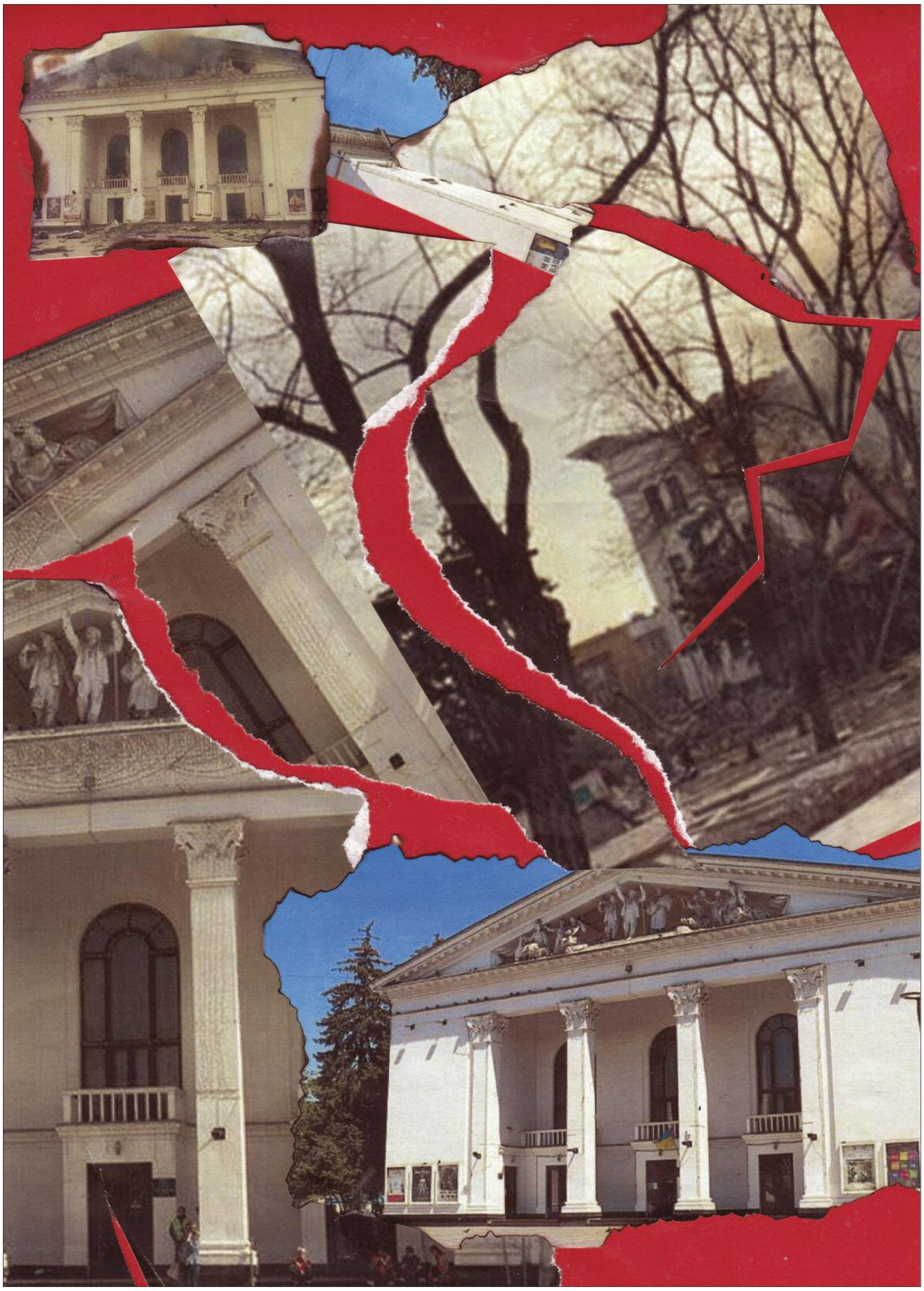
ARGEȘ

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Revistă de cultură fondată în 1966 • Serie nouă
■ Anul XXII (LVI) ■ Nr. 5 (479) ■ Mai 2022 ■ 5 lei ■

IOAN MARCHIS - Mariupol (colaj)

Cântec pentru Ucraina - poezia războiului

■ MARIA PILCHIN ■ GRIGORY SEMENCHUK ■ SAVU POPA ■ GEORGIANA MĂRCULESCU ■ RODICA GOTCA ■ MARIA IVANOV ■ MADALINA BOTNARU ■ VALERIA GRIBINENCO ■ CRISTINA DICUSAR ■ MONI STĂNILĂ ■ SERGIU STATI ■ VITALIE ȘEGA ■ AUGUSTINA VIȘAN ■ DUMITRU CRUDU ■ VIRGIL BOTNARU ■ NATALIA PÎNTEA ■ LESYK PANASIUK ■ IYA KIVA ■ BORIS GUMENIUK ■ VASILISA SAVIȚKAIA ■ VICTOR COBZAC ■ BENOIT VITSE ■ ALEXANDRU POPESCU ■ NICOLAE LEAHU ■ COSMIN PERȚA ■ IVAN PILCHIN ■ RONIN TERENTE ■ ALEXANDRA ARNĂUT

p. 15-18

A rare (and excruciating) interview with Shane MacGowan

The Guardian

Horror in Bucha: Russia accused of torture and massacre of civilians

Poetul Ivan Bunin fuge din U.R.S.S. în 1920, presimțind ce o să fie sub Lenin. Boris Poplarski fuge în 1920. Ca și Vladislav Hodasevici, în 1922. Compozitorului Serghei Rahmaninov regimul sovietic îi confiscă moșia, totul, încă din decembrie 1917, reușind să fugă în Danemarca, apoi în S.U.A. Muzica sa e interzisă în U.R.S.S., marele compozitor publicând în „New York Times" un articol pe această temă.

Destinul marilor creatori ruși la vreme de dictatură

Parcă niciodată, de la Al Doilea Război Mondial încoace, omul nu s-a manifestat așa de plenar precum l-a descris Martin Heidegger, în „Sein und Zeit" („Faptul-de-a-fi și Timpul"), prin cele două concepte fundamentale (ca dat originar al ființării), anume angoasa (Angst) și grija (Sorge), grija-pentru celălalt (Fürsorge). Nu avem spațiu, acum, pentru a detalia, trecând la subiectul care doare. Doare tare rău.

Iată, războiul sângeros declanșat de președintele Federației Ruse, V. Putin, în Ucraina, la 24 februarie 2022, ilegal, ilegitim, în cadrul căruia s-au făcut nenumărate victime în rândul populației civile și al copiilor, aruncă o pată neagră asupra nu numai a unui dictator, ci și a unui popor întreg care pare a-l susține, inclusiv asupra artiștilor săi. Occidentul a luat nu numai măsuri economice de sancționare contra Rusiei, dar și contra oamenilor de cultură ruși, a sportivilor. S-a ajuns ca mari artiști ruși să nu mai poată concerta pe scenele din Occident dacă nu dau declarații ferme contra lui Putin, iar cei care au făcut asta, precum marea soprană Anna Netrebko, să nu mai poată concerta nici în Rusia, nici la New York (Metropolitanul nu crede în... sinceritatea artistei). Alla Pugaciova, cea mai mare vedetă a muzicii ușoare din Rusia, a fugit din țară la patru zile după declanșarea războiului în Ucraina, presa moscovită numind-o „trădătoare".

E jenant, totuși, a spune că aceia care îl critică pe Putin lovesc în marea cultură rusă. Așadar, ce facem cu oamenii de cultură ruși? Dar, mai îndreptățit ar fi să ne întrebăm ce-au făcut rușii – în perioada țaristă, ori sovietică, ori cea de azi – cu marii lor creatori! Iată câteva exemple.

Astfel, Aleksandr Pușkin, în 1820, pentru a sa antidespotică „Odă a Libertății", pentru a nu fi deportat în Siberia, se refugiază la Chișinău, dar în 1824, mutat la Odessa, guvernul îl trimite în exil în nordul Rusiei. Mihail Lermontov e exilat, din ordinul aceluiași țar, în Caucaz. Feodor Dostoievski este condamnat la zece ani de muncă silnică, de la 1849 la 1859, în Siberia. Lev Tolstoi este excomunicat din biserica ortodoxă rusă, în 1901, pentru romanul „Învierea", guvernul neputând fi mai drastic din cauza popularității uriașe a autorului.

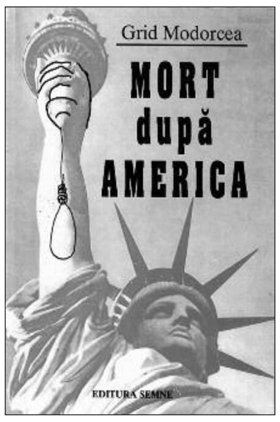
Poetul Ivan Bunin fuge din U.R.S.S. în 1920, presimțind ce o să fie sub Lenin. Boris Poplarski fuge în 1920. Ca și Vladislav Hodasevici, în 1922. Compozitorului Serghei Rahmaninov regimul sovietic îi confiscă moșia, totul, încă din decembrie 1917, reușind să fugă în Danemarca, apoi în S.U.A. Muzica sa e interzisă în U.R.S.S., marele compozitor publicând în „New York Times" un articol pe această temă. Dar poetul Nikolai Hodasevici rămâne, fiind executat în 1921 pentru „activitate contrarevoluționară". Vladimir Maiakovski este „sinucis" în 1930 (se spune că ultimele sale cuvinte au fost: „Nu trageți, tovarăși!"). Și moartea lui Serghei Esenin, din 1925, e plină de mister. Osip Mandelștam este arestat în 1937, din ordinul lui Stalin, murind după un an de temniță grea. Tot în 1937 e arestat Serghei Tretiakov, mort în celulele N.K.V.D.

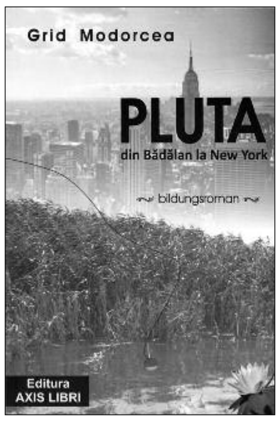
Compozitorului Dmitri Șostakovici îi sunt arestați, în 1936, cumnatul, prietena sa, soacra, iar alți prieteni ai săi sunt executați. Deși fugise, la finele anului 1917, în S.U.A., compozitorul Serghei Prokofiev are proasta inspirație de a reveni în U.R.S.S. în 1936, fiind acuzat mai apoi de „formalism antidemocratic". Igor Stravinski e mai înțelept. Fuge în Franța, apoi se stabilește în S.U.A. Tragica listă continuă. Marinei Țvetaeva îi sunt arestați și deportați în lagăr soțul și fiica, scriitoarea sfârșind prin a se sinucide în 1941. Konstantin Boșakov e arestat în 1936, executat în 1938. În același an e executat și poetul Elpidifor Titov. Boris Kornilov moare în detenție, în 1938, după un an de la arestare. Pentru scrierile sale considerate subversive, Daniil Harms e internat într-un spital de psihiatrie, unde moare în 1942.

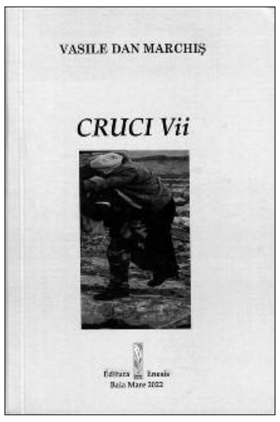
Cazul lui Alexandr Soljenițîn, autorul „Arhipelagului Gulag", este cunoscut. Erou (două medalii) în Al Doilea Război Mondial, este arestat de N.K.V.D. la 9.02.1945 și condamnat la 8 ani într-un lagăr de muncă, în 1953 primind exil pe viață în aulul Kok-Terek. În 1974 este expulzat din U.R.S.S. Deci și Brejnev gândea la fel ca Lenin și Stalin. Sau ca Hrușciov, care-l forțează pe Boris Pasternak să renunțe la Premiul Nobel pentru „Doctor Jivago", sau îl arestează pe Iosif Brodski, în 1964, pentru „parazitism social", scriitorul fiind deportat în Arhanghelsk. Ne oprim aici, numele invocate fiind printre cele mai cunoscute pe plan mondial, dar cine știe câți alți artiști ruși nu au suferit rigorile dictaturilor succesive prin care le-a fost dat să treacă prin prea singura viață ce li s-a dat!

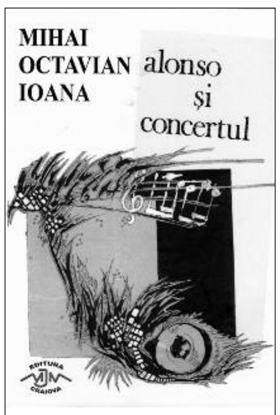
JEAN DUMITRAȘCU

Cărți primite la redacție

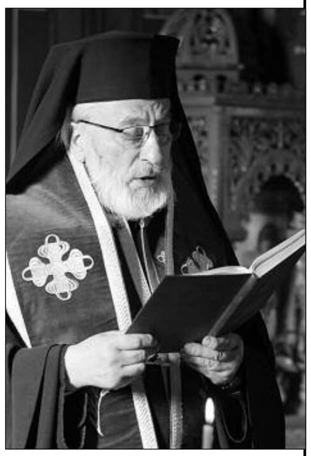

litere

Calinic Argeșeanul

Minunea de a te maturiza

Legat de fenomenul creșterii este și miracolul pe care-l avem fiecare, de a trăi și a ne maturiza.

La căpătâiul nostru au stat părinții, ani în șir, pentru a ne veghea creșterea. Mamele, mai ales, știu ce înseamnă să naști și să crești prunci.

Minunea este că soția a consimțit să fie mamă. În sânul ei se petrece un miracol de fiecare dată, când este hotărâtă să fie ființa unică pe pământ, care a înțeles chemarea lui Dumnezeu.

Credem că așa a zidit-o de la început. Cine poate desluși și această taină? Nu întâmplător unii dintre noi am scris și scriem inspirat despre femeia-mamă. Am fost fericit când am citit ceea ce scria Cezar Bolliac, prin anul 1844, despre femeia – mamă. Se pare că a avut o mamă celebră. Argumentează, într-un crescendo uimitor, de ce femeia mamă este de o mie de ori mai vrednică decât bărbatul.

Și o scria un bărbat!!!

Vegherea mamei, să ne gândim la toate mamele din lume, la căpătâiul pruncuțului până crește, până ajunge la maturizare, fără să învețe undeva și de la cineva, mama are în adâncul inimii ei sfânta chemare de a sluji la creșterea și maturizarea zidirii lui Dumnezeu. Mai mult ca oricine pe lume, mama înțelege, că în viața ei se mistuie o taină, pe care ea însăși, nu mai are timp să o perceapă. Preocuparea ei, de zi cu zi, este cum să crească spre maturizare odrasla pe care i-a dăruit-o Dumnezeu. Când am îndemnat pe o cucoană ardeleană să scrie jurnalul zilnic, mai ales să spună cum a născut și cum a crescut prunci, mi-a retezat-o scurt:

- Noi naștem oameni! Nu avem timp de scris jurnale. Scrie-ți voi, bărbații, că aveți mai mult timp ca noi. Nu ne ocupăm de lucruri secundare.

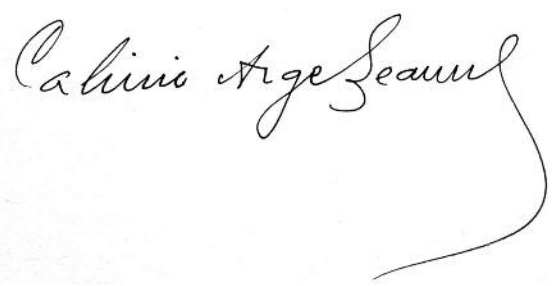
M-a bucurat răspunsul răspicat al doamnei, care nu a stat pe gânduri. E drept, nu mă așteptam. Dar am mai învățat un lucru bun.

Poate fără să mai realizeze, mama uită de neodihna zilnică și așteaptă, o! Doamne, așteaptă cu răbdare creșterea și maturizarea pruncului.

Să nu te plângi, să nu te pripești, să nu te saturi de atâta lucrare, zi și noapte, să răspunzi cu iubire pruncului, soțului, casei întregi, și asta mereu, este clar că avem de a face cu o mare minune.

Chiar dacă totul a devenit o obișnuință banală, să zicem, această lucrare este mereu vie, proaspătă și plină de optimism.

Când mă gândesc la mama, la greul dus, ani și ani, inima-mi plânge și focul nu se mistuie!

Gheorghe Grigurcu

„Joc de noroc”

■ Scriptor. Prin actul publicării, confesiunea sa devine inevitabil un spectacol. Doar lectura câte unui cititor, considerându-l ideal, o reduce la condiția intimității.

■ Lectura: o înaintare. Scrisul: un popas.

■ În ciuda aparențelor, eposul simplifică, lirismul complică.

■ „Artistul își studiază cu toată pasiunea materia, o scrutează până în adânc, îi urmărește comportarea și reacțiile; o interoghează pentru a-i putea comanda, o interpretează pentru a o putea stăpâni, i se supune pentru a o putea plia, o aprofundează pentru a revela posibilitățile latente și potrivite intențiilor sale, o răscolește pentru ca ea însăși să-i sugereze noi și inedite posibilități de încercat, o urmează pentru ca dezvoltările sale naturale să poată coincide cu exigențele operei ce trebuie realizată (...) Arta nu este decât figurare și formare a unei materii, dar materia este formată după un mod nerepetabil de formare, care este înseși spiritualitatea artistului devenită în întregime stil” (Luigi Pareyson).

■ Deschideri spre absolut neașteptate, precum a unei ferestre rău închise la bătaia vântului.

■ Senectute. Marea noastră jertfă va fi oare admisă? Deocamdată mici secvențe soteriologice, pregătitoare.

■ „Cred că murim tot timpul. De fiecare dată când nu simțim ceva, când nu descoperim ceva, când doar repetăm ceva mecanic. În acel moment ești mort. În același timp însă viața poate veni în orice clipă” (Borges).

■ Zi bună, când nu e nimeni să te caute, nimeni pe care să-l găsești.

■ Fii prudent acum cu lucrurile care ți se dezvăluie dintr-odată, a căror factură netă, fără nici o relativitate, părelnic fără mister, ar putea reprezenta un *memento* al epuizării tale.

■ „Soarele negru este soarele aflat în timpul călătoriei tale nocturne, atunci când părăsești această lume ca să lumineze o alta. Aztecii reprezentau soarele negru ca fiind purtat în spate de zeul infernului. El este antiteza soarelui de amiază (simbol, acesta, al vieții triumfătoare) și reprezintă desăvârșirea malefică și devastatoare a morții. Mayașii înfățișau soarele negru sub forma unui jaguar. (...) Pentru un analist, soarele negru va reprezenta inconștientul în starea sa cea mai elementară” (Jean Chevalier, Alain Gheerbrant).

■ Pe stradă, după o prelungită ploaie de primăvară. Asfaltul crăpat, întrerupt pe alocuri de ochiuri de apă. Într-unul din ele reflexul cerului acum înseninat, însoțit de cel al unei crengi abia înfrunzite. O nonșalantă incrustație a fertilității infinitului.

■ Pisicile au o asemenea dexteritate la prinderea șoarecilor, încât, în timpul „goanei după aur”, din California, minerii le cumpărau cu 50 de dolari bucata, adică 1000 de dolari actuali.

■ Până la un anume grad al său, boala poate împlini un rol de scut al ființei. Prin prezumata slăbiciune a responsabilității acesteia e diminuată manifestarea posibilelor reproșuri ce i s-ar putea adresa. Nu o dată i se acordă bolnavului o atenție similară cu cea de care are parte un copil. A. E.: „O «angelizare» a făpturii sale...”.

■ Scriptor. În timp, percuția versului scade, acesta devenind practic inaudibil, oferindu-se exclusiv ochiului. Relația sa cu arta vizuală.

■ „Dacă ajungeți în China, feriți-vă de bunicile dansatoare! De la Revoluția Culturală încoace, s-a înfiripat o tradiție – femei în vârstă se strâng într-un colț de parc sau pe un teren de sport și dansează la unison, cu muzica la maximum, deranjând comunitatea. Se pare că nimeni nu are curajul să le înfrunte. Au devenit virale înregistrări video și relatări despre grupuri de bunici care s-au certat și s-au bătut cu jucători de baschet pentru a le lua terenul, ba chiar au intrat pe un teren de fotbal și au întrerupt un meci pentru a dansa acolo. În Shijiazhuang, vecinii aruncă în bunicile dansatoare cu tofu împuțit, vopsea și ulei de motor, iar în Tianjin, acestea primesc amenzi de 500 de yuani dacă muzica lor este dată prea tare. China are aproximativ 100 de milioane de bunici dansatoare. Și noi care ne mai plângem de manele” (*Dilema veche,* 2021).

■ O zi aidoma altora. Și chiar nimic nu mai e de făcut cu această conștiință cum o stradă pustie, pe care nu știi în ce direcție s-o apuci.

■ Nimic nu mai e cert decât ceea ce a dispărut.

■ „Un bun maestru nu poate avea decât discipoli disidenți” (E. Chargaff).

■ Lectură. Fraze decent încheiate la litera lor și altele în care ai senzația că vibrează infinitul.

■ Am cunoscut o pictoriță veleitară, aflată în preajma unui pictor mult apreciat. Din nefericire l-a urmat pe iubitul maestru nu în privința înzestrării, ci a aroganței. Rezultatul? Tânăra (care azi nu mai e atât de tânără), contaminată de maniera comportamentală a pictorului, și-a pierdut bruma de simpatie publică pe care o dobândise inițial. A ajuns a fi tratată cu firească rezervă. E ca și cum o slugă și-ar fi îngăduit a purta veșmântul trufașului patron, imaginându-și că măcar în anume împrejurări s-ar fi putut bucura de omagiile acordate acestuia. Regretabil pentru subsemnatul, pictorița cu pricina venea de peste Prut...

■ „Nimic în lumea aceasta sau în cea viitoare, nimic nu poate înlocui nimic” (T. S. Eliot).

■ Dincolo de aceste tristeți vin altele și altele, aidoma unei mase de oameni care se calcă pe picioare.

■ Acum melancolia oricărui început, cum a unui vis.

■ Succesiuni existențiale. Ființa ca un drept, ființa ca o datorie, ființa ca o sancțiune.

■ „Experiența mea îmi spune așa: cu cât studiem mai mult arta, cu atât ne interesează mai puțin natura. Ceea ce cu adevărat ne revelează arta este absența în natură a oricărui proiect, curioasă e lipsa de rafinament, extraordinara ei monotonie, condiția ei absolută de lucru neîncheiat” (Oscar Wilde).

■ O deriziune atât de plină de sine, încât poate da impresia unei realizări.

■ Cauze ingrate care nu-și mai admit efectele, ajungând a le calomnia.

■ „Două grădini zoologice din SUA s-au închis: leii au COVID-19. Nu mai puțin de 15 feline mari de la grădinile zoologice din Denver, Colorado și din statul Utah au fost diagnosticate pozitiv la testul pentru COVID-19 după ce tușeau și strănutau îngrozitor. (...) De-a lungul celor aproape doi ani de pandemie, în grădinile zoologice de pe teritoriul Statelor Unite au fost raportate nu mai puțin de 135 de cazuri de COVID-19 în rândul animalelor, îndeosebi în rândul felinelor mari (lei, tigri, gheparzi)” (*Click,* 2021).

■ Destin. Van Gogh a realizat 885 de tablouri, dar în decursul vieții n-a izbutit să vândă decât unul singur. Recent a apărut informația că o acuarelă a sa a fost vândută cu 35,9 milioane de dolari...

■ Nostalgia: o accepție melodioasă a fatalității.

■ Senectute. Nu cumva spiritul capătă diformități care le însoțesc pe cele ale trupului? Se întâmplă să ai simțământul că le vezi, le poți palpa, le percepi greutatea similară cu cea a factorilor fizici. Psihicul compulsiv se revarsă în membre, apasă spinarea gârbovită.

■ „Montherlant (în *Echinocțiul din Septembrie*): «Oricine crede în orice o fi trece drept un fraier, un tont». Toată cartea e scrisă împotriva «deștepților» care au convingerea că «nu pot fi duși». Groaza de fraiereală – obsesia șmecherilor, *onoarea* lor, singura – este impulsul josniciei. Balzac (*Modeste Mignon*): «A nu fi niciodată fraierit, maximă ticăloasă care este dizolvantul tuturor simțămintelor nobile ale omului». A nu uita că fraier în românește vine de la germanul *Freiherr*, adică om liber. Omului liber (în cavalerism se confundă cu nobilul) îi pasă prea puțin dacă a fost șmecherit de un mișel” (N. Steinhardt).

■ Spontaneitățile în creație: un gen de mirabile efecte, fără cauze aparente.

■ Amintirea: redempțiunea noastră provizorie.

■ Ins realmente îmbrățișat doar de propria sa umbră.

■ „Pentru unele spirite mai bizare și mai roase de viciu, plăcerea urâțeniei își are originea într-un sentiment și mai misterios, care este setea de necunoscut, gustul pentru cutremurător. E un sentiment a cărui sământă se află în fiecare dintre noi, el îi face pe poeți să alerge curioși spre laboratoarele de anatomie sau spre clinici, iar pe femei spre execuțiile publice” (Baudelaire).

■ Joc de noroc. Câte o metaforă sclipitoare în mijlocul a numeroase platitudini stupefiante, cum un număr câștigător la loterie.

■ Există un gen de meduză înzestrată cu 24 de ochi care îi îngăduie a vedea simultan totul în jurul său.

■ Scriptor. Caută să-și ascundă incertitudinile privitoare la scrisul său, astfel cum o femeie încearcă a-și ascunde părul cărunt sau ridurile.

■ „În calitate de autor, mi se destăinuie un confrate, am fost la un moment dat pedepsit: trimis să stau într-un colț, în genunchi. Dar eu îngenuncheasem singur, înainte!”.

■ „O veste rea nu vine niciodată singură. De multe ori, o veste rea este urmată de-o veste enervantă. Poate ați băgat de seamă că, de câte ori vine spre noi știrea tragică a unui incendiu într-o secție ATI de spital românesc, imediat urmează știrea că Ponta este exasperat: de ce nu iese lumea în stradă așa cum a ieșit în 2015, după Colectiv? (...) De fapt, ce vrea să spună Ponta, tot reacționând astfel, este că, în mod obișnuit, oamenii nu ies la manifestații antiguvernamentale după incendii oricât de grave, ceea ce înseamnă că după Colectiv s-a ieșit «regizat», nu din revoltă pentru soarta victimelor, ci ca să fie el dat jos. Genul acesta de resentiment arată limpede că, nici după atâția ani, Ponta nu a înțeles nimic din ce i s-a întâmplat în politică. Așa cum, cel mai probabil, nu a înțeles niciodată cum de a urcat atât de sus, sigur nu a înțeles cum de a picat atât de jos. Iar eu sper că nu-l voi mai vedea niciodată la putere” (*Dilema veche,* 2021).

■ A fi naiv nu înseamnă neapărat a fi, cum se pretinde printr-o expresie standard, „lipsit de experiență”, ci deseori a fi refractar tocmai la ceea ce numim „experiență”, a aborda mereu lucrurile „de la început”. Sau, în cazul persoanelor cu o viață interioară, o organică inaderență la lume.

■ Nu o dată generos cu lucrurile pe care le-a uitat și pe care și le reamintește brusc, precum cu niște entități neajutorate.

■ Senectute. Memoria scoate la iveală nume care nu mai știi cui aparțin. Asemenea unor haine uitate la garderoba unei săli de spectacol.

■ „Trebuie să trăiesc în lume, și oare în ea nu se poate obține perfecțiunea ascetică? Cea a intenției și dorinței, da. Viața stâlpnicilor era înțeleasă ca un perpetuu avertisment și exemplu. Castitatea călugărului îl învață pe omul mundan castitatea dorinței. Castitatea este virtutea specific creștină (Harnack, II, 10, 5). Femeia trebuie s-o ai ca și cum n-ai avea-o, și bogățiile la fel” (Unamuno).

■ Arta: o evlavie adresată unui Dumnezeu în majoritatea cazurilor disimulat.

■ Senectute. Dificultăți crescânde ale expresiei. Dar nu dispariția unor, să zicem, „stări poetice” ar fi cauza acesteia, ci absorbția lor într-o contemplație ce se dispensează de cuvânt. Un armistițiu ultim cu realul?

■ „Îmi displace! De ce? – «Pentru că nu-s de înălțimea lui» - A răspuns vreodată cineva în felul acesta?” (Nietzsche).

■ Un donjuanism al scrisului? Te simți revigorat alternându-i temele, modalitățile, variantele, iubindu-le cu o rațiune a afectului, succesiv.

■ „Cred că pentru creștini nu pot exista nici comunismul, nici dreptul la proprietate. Creștinismul, cu temeiul lui esențial, libertatea deplină care exclude posibilitatea violenței omului împotriva omului, anulează și comunismul și dreptul la proprietate. Dacă am făcut o pereche de cizme și vreau să le dau fiului meu, comunistul îmi cere cizmele astea spre folosul comun. Dacă nu vreau să le dau, va face uz de violență împotriva mea. La fel va proceda și omul de stat împotriva omului care vrea să-mi ia cizmele, va face uz de violență. Creștinismul însă, deși cunoaște și respectă pornirea oamenilor de a dori să dispună fiecare de munca lui, nu se consideră îndreptățit să-și îndeplinească cu forța această dorință și nu consideră pe nimeni îndreptățit să ia cu forța, în numele comunismului, rodul muncii omului” (Tolstoi).

■ Senectute. Neîmplinirile de odinioară tot mai dureroase, cele actuale contează tot mai puțin, degrevate de intensitatea celor dintâi.

■ Senectute. Te simți în unele clipe pe un drum care nu mai e al tău, dar nici nu e al unui Celălalt. Să fie (termen prețios) al Destinului?

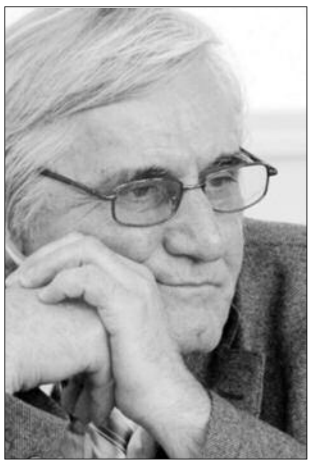
Pe stradă, după o prelungită ploaie de primăvară. Asfaltul crăpat, întrerupt pe alocuri de ochiuri de apă. Într-unul din ele reflexul cerului acum înseninat, însoțit de cel al unei crengi abia înfrunzite. O nonșalantă incrustație a fertilității infinitului.

i

Massacre of innocents

jurnal

Nicolae Oprea

Restituiri istorico-literare

Daniel Turcea – între onirism şi poezia religioasă

Însă poezia lui Daniel Turcea se îndepărtează treptat de onirismul estetic, chiar dacă mai păstrează formal reminiscenţe ale suprarealis-mului românesc. Poetul-arhitect se orientează către poezia abstractă, de profunzimi barbiene şi conturează un spaţiu poetic elevat, hrănit din vechea filosofie a lumii, un topos poetic de configuraţie fantastică propice viziunilor mistice şi oraculare.

Poet cu existență meteorică, Daniel Turcea s-a născut în 22 iulie 1945 la Târgu-Jiu, în familia Mariei (profesoară de matematică) și a lui Gheorghe Turcea (colonel). După câțiva ani, părinții s-au stabilit în Pitești (unde sunt înmormântați), viitorul poet petrecându-și copilăria și adolescența în orașul de adopție. A urmat, tot aici, cursurile Liceului „Nicolae Bălcescu”, azi „Brătianu” (absolvit și de Cezar Baltag), între anii 1957-1963. În 1968 devine licențiat al Institutului de Arhitectură „Ion Mincu” din București, trăind în capitală ultimii ani de scurtă viață. Cu periodice reveniri în casa părintească din Pitești, locuită de o mătușă (casa încă se mai păstra după ’89, deși era în curs de ruinare) și spre reculegere la mormântul părinților. A debutat cu versuri în 1966, în revista „Amfiteatru”, și editorial, în 1970, cu volumul *Entropia* (la Editura fanion a U.S.R., Cartea Românească), remarcat de cronicarul debutanților Laurențiu Ulici pentru paradoxala mixtură „de rigoare a translucidității hermetice și dezordine a spasmului oniric”. Târziu, în 1978, a publicat al doilea volum – și fatalmente ultimul antum – *Epifania*, volum care va da titlul antologiei postume din 1982, din colecția „Hyperion”, incluzând și ciclul inedit *Poeme de dragoste*. Bolnav incurabil de o formă ciudată de cancer, declarată oficial leucemie, poetul „șaptezecist” a murit aproape de 34 de ani, în 28 martie 1979, în București. A fost înmormântat în cimitirul Mănăstirii Cernica, lăcaș de cult care l-a atras după convertire, unde și-a consumat ultimul timp existențial, copleșit de suferința atroce.

În anii studenţiei, tânărul poet a dus o existenţă boemă, trăind cu intensitate plăcerile vieţii cotidiene. A aderat la grupul oniric non-conformist, constituit spontan în anii 1965-1966 în jurul lui Leonid Dimov şi Dumitru Ţepeneag; ultimul admirându-i necondiţionat poezia „de peisaje sufleteşti şi fiinţe privite cu binoclul întors”. În 1968 participă la celebra „masă rotundă” de manifestare programatică a scriitorilor onirici găzduită de *Luceafărul*, numărându-se printre cei patru invitaţi ai revistei, împreună cu Dimov, Ţepeneag şi Laurenţiu Ulici. Poetul înzestrat cu simţ teoretic distinge delimitarea onirismului de suprarealism ca „poezie a stării” şi nu „metodă”, adăugând: „onirismul nostru nu e supus hazardului, fiind o poezie-dicteu al ideii”. Iar raportul dintre realitate şi vis este explicat în termeni matematici: „Realitatea o percepem axiomatic. Şi, în măsura în care realitatea imediată e euclidiană, bazată pe axiome, visul e postulatul şi nu realitatea. Dar visul artei onirice e o construcţie logică şi nu hazard...” (Cf. L. Dimov, D. Ţepeneag, *Onirismul estetic*, 2007). Însă poezia lui Daniel Turcea se îndepărtează treptat de onirismul estetic, chiar dacă mai păstrează formal reminiscenţe ale suprarealismului românesc. Poetul-arhitect se orientează către poezia abstractă, de profunzimi barbiene şi conturează un spaţiu poetic elevat, hrănit din vechea filosofie a lumii, un topos poetic de configuraţie fantastică propice viziunilor mistice şi oraculare. În chip programatic, *Entropia* se deschide cu un motto ezoteric, preluând un citat din poemul în sanscrită *Bhagavad Gita* – parte din epopeea indiană *Mahabharata* –, fără a se traduce titlul textului religios: *Cântarea lui Dumnezeu*. Spre a deruta, probabil, cenzura comunistă, tânărul poet, cu evidentă cultură mitologică şi religioasă, adaugă şi al doilea motto: formula *entropiei* statistice a lui Ludwig Boltzmann.

O artă poetică reprezentativă pentru poetica lui Daniel Turcea este *Cântarea nopţii*. Poemul a fost inclus în al doilea volum – şi, fatalmente, ultimul antum – *Epifania*, apărut cu un an înaintea morţii, subintitulat sugestiv *o căutare a treptelor*. Într-un registru al sensurilor bifurcate, poetul intonează aici un imn de slăvire adresat, deopotrivă, iubirii creştine şi frumuseţilor nocturne ale Firii: „Iubirea / ca o noapte de Paşti, făclii aprinde /şi tot atâtea stele îi urmează// drumul/ înspre casă”. *Cântarea nopţii* - titlul evocând în surdină *Cântarea cântărilor* - se afiliază seriei tematice a poemelor din acelaşi volum marcate de căutarea şi proslăvirea iubirii divine, sub acolada moralei creştine: *Iubire, împărătează, Racla de lumină, Taină, Balada nunţii, Roua pe crizantemă, Cunoaştere* ş.a. Dar turnura imnică este estompată în regimul unei *epifanii* încifrate. Manifestarea lui Dumnezeu este doar sugerată prin lumina Învierii de Paşti. Prin cele două „semne” alese simbolic şi integrate în imaginarul poetic – din planul terestru, *făclii*, iar din planul cosmic, *stele* – universul apare dominat de lumina atotputernică, menită să indice drumul spre *acasă*: „e poate straiul de mireasă/ pe care dimineaţa l-ar cuprinde// vezi, a venit/ şi nu eram/ acasă”. În versuri simple, dar geometric ordonate, epurate de elanul suprarealist şi tendinţa radical ermetizantă din poemele anterioare, peisajul nocturn apare impregnat aievea de mistica iubirii, încununată cu ardoarea exclamativă din final: „o, prea frumoasă //cântarea nopţii / care ne cuprinde”. Un uşor regret al neîmplinirii, încărcat de fiorul tragismului, străbate viziunea poetică „epifanică”, iluminată de extazul nupţial (spiritual) din timpul sacru al contemplaţiei („şi-acum ne caută tot cerul, dinainte /şi stele vin spre noi”), dar şi de un abia perceptibil presentiment al morţii, prin simbolul nopţii „care ne cuprinde”. Nostalgia purităţii şi dorinţa cunoaşterii metafizice culminând cu deschiderea cosmică a viziunii: „şi-acum ne caută tot cerul, dinainte/ şi stele vin spre noi”.

Consfinţind valoarea poetului trecut prematur în nefiinţă, în 1982, în colecţia *Hyperion* a Editurii Cartea Românească se publică o selecţie aproape integrală din cele două volume, preluând titlul definitoriu al celui de-al doilea, *Epifania*. Adăugându-se un grupaj substanţial de inedite, *Poeme de dragoste* – „reprezentând volumul în (!) care a lucrat poetul în ultimul an de viaţă”, cum se menţionează în scurta *Notă bio-bibliografică*. Din aceeaşi notă deducem amploarea ecourilor critice şi/sau evocatoare: I. Negoiţescu, Eugen Simion, Dana Dumitriu, Gheorghe Grigurcu, Dan Cristea, Geo Bogza, Virgil Mazilescu, Ioan Alexandru, Petre Stoica, Nicolae Prelipceanu, Angela Marinescu ş.a. Bibliografia critică este ciudat de lacunară, lipsind din ea importanţi critici care şi-au exprimat opţiunea pentru lirica lui Turcea: Nicolae Manolescu, Laurenţiu Ulici şi Ion Pop. După 1989, odată cu publicarea culegerii de poeme postume *Iubire, înţelepciune fără sfârşit*, (1991), prefaţată de Valeriu Cristea, referinţele critice se amplifică. Revenind asupra cronicii literare de altădată, Nicolae Manolescu îşi sintetizează opinia în *Istoria critică a literaturii române*: „Mort foarte tânăr, Daniel Turcea este un poet extraordinar, care n-a pierdut, cu trecerea deceniilor, nimic din puritatea lirică remarcată deja la debutul său. În *Entropia* (1970), Turcea îşi inventează un spaţiu propriu de forme deloc, contrar titlului, dezordonate”. Şi adaugă mai încolo: „În *Epifania* renunţă aproape cu totul la ingeniozitatea de până atunci, în favoarea unui lirism grav şi extatic, cu o puternică notă mistică. Daniel Turcea este unul dintre foarte rarii noştri poeţi mistici. Religiozitatea lui e profundă şi naivă.” De remarcat, în această direcţie, o antologie (incluzând postumele) cu difuzare restrânsă publicată în 2011 la Editura Doxologia din Iaşi: *Epifania – Cele din urmă poeme de dragoste creştină*, ediţie îngrijită de sora poetului, Lucia Turcea, împreună cu preotul (şi poetul) Sever Negrescu.

Belka Strelka

Bibliofraftul cronicarului:

Gabriel Chifu, Mircea Bochiş, *Plăcuţele din Medio Monte // Cuvânt şi imagine*, Ed. Neuma, Apahida, 2022;

Ioan Radu Văcărescu, *O sută şi una de poezii*, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 2021; *Prefaţa şi selecţia comentariilor critice de Nicolae Oprea*; *Antologarea poeziilor şi nota biobibliografică aparţin autorului;*

Schisme (o tragedie românească), roman, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2021;

Dumitru Ungureanu, *Terapie narativă – autoficţiuni apocrife -*, Ed. Junimea, Iaşi, 2022;

Marin Iancu, *Lumea personajelor lui Marin Preda*, Edigrapf, Buzău, 2021;

Teofil Răchiţeanu, *Efulguraţii (sentimente cu poeţi)*; idem, *În zigzagul gândului (Noi-vechi-noi efulguraţii), Addenda II*, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2022;

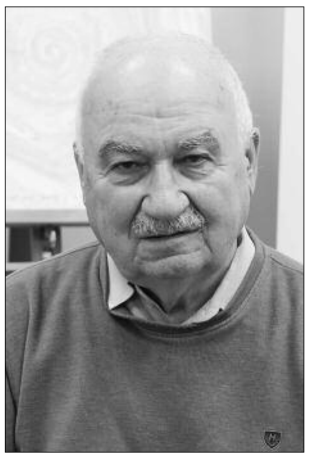
Ioan Barb, *Descântec pentru amăgit uitarea*, versuri, Ed. Junimea, Iaşi, 2021;

Ioan Radu Văcărescu, *O grădină a poeziei – note critice sibiote -*, Ed. Zodia Fecioarei, Piteşti, 2021;

Emilia Poenaru Moldovan, *Iepuri la Spinalonga // Liebres en Spinalonga*, *Poeme / Poemas*, ediţie bilingvă româno-spaniolă, Prefaţă şi traducere de Enrique Nogueras, Ed. Colorama, Cliuj-Napoca, 2022;

Gelu Ungureanu, *Furt la limita culpei*, versuri, Ed. Eikon, Bucureşti, 2022.

Ioan Lascu

MORBIDITATEA LUDICĂ ȘI AMARĂ A POETEI DISPĂRUTE

La un an după publicarea volumului *Noxe și doxe* poeta Amalia Brăescu ne întâmpină cu... *Nevroze și micoze* (Editura „Brumar", Timișoara, 2021). Cele două cărți nu sunt singulare, ele se înscriu într-o serie de patru; Amalia Brăescu a debutat în 2016 cu versurile din *Corecturi*, succedate de cele din *Poezie de carbon*, în 2020. Amalia Brăescu este de formație tehnică și umanistă – în intenția inițială inginer chimist, iar actualmente profesor de filosofie la Universitatea de Vest din Timișoara. După câte îmi dau seama, această dublă formație, în aparență bipolară, are corespunderi în spiritul ei poetic, sugerat și prin câmpul semantic conturat chiar din titluri: „carbon", „noxe", „doxe", „nevroze", „micoze"... Pozitivismul astfel indus se lovește de o anume toxicitate și morbiditate a unor stări de vulnerabilitate și frustrare. Este o tentativă de defulare reparatorie a unor experiențe biografice și spirituale nu îndeajuns cicatrizate. Acumularea urmată de defulare este totodată „stingherită" și de disimulare. Disimularea se ocupă cu un ermetism personal, nu numai de factură ludică ci și artificioasă. Spun „ludică și artificioasă" fiindcă poetei nu-i displace să se joace prin(tre) hățișurile de cuvinte alăturându-le la întâmplare, însă nu fără un control anume exercitat asupra acestui joc prin regulile hazardului.

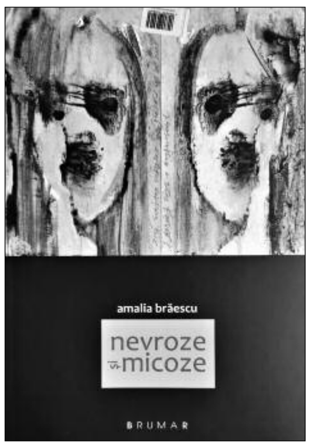
S-a vorbit de un dicteu automat în generarea versurilor, constatare valabilă în măsura în care ludicul ar predomina prin spontaneitate. Ermetismul propriu ce poate fi intuit de la bun început, chiar după o lectură rapidă, se instalează tocmai din acest joc de-a dicteul automat – un mecanism parțial aleatoriu. Ne gândim că spontaneitatea nu survine fără o doză oarecare de aleatoriu; ar fi o spontaneitate jucăușă sub vălul acelui aleatoriu care criptează textul. De pildă, poemul *35* mi-a furișat un gând către Ion Barbu și ale sale „ritmuri pentru nunțile necesare":

„trebuia, când treci prin grotă/ să nu mă uiți prin melci/ deci/ când veneai pe udă rută/ să aluneci/ trebuia să încerci să mă îneci/ în borte reci/ notă/ potrivită eram/ să mă cugeți/ în get-beget de geți/ domnule, mă curgeți!" (p. 57). Aliterațiile „melci-deci-aluneci-îneci-reci", „get-beget de geți" și „cugeți-curgeți" mi-au evocat ludicul aleatoriu și artificios în aparență al unui suprarealist notoriu de rangul lui Robert Desnos din poeme precum *AVIS*, *P'Oasis* sau *Au mocassin le verbe*. Care-va-să zică: poetul, noncoformist fără limite, ne *avizează* că va călca verbul în picioare încălțat cu ai lui *mocasini* exotici și extravaganți. Acea compoziție liberă, spontană, permite asocieri neașteptate, imprevizibile, de cuvinte-noțiuni-imagini stârnind o impresie de discurs necontrolat, frivol delir verbal ce animă o asemănare facilă cu suprarealiștii în frunte cu același Robert Desnos. Nu avem însă de-a face cu aceeași inundație metaforică-oximoronică, dar *contrasensurile semantice*, poetic situând lucrurile, frapează, contrazic și încurcă obișnuințele unui receptor comod, ca în poemul *18 hermeneutica deplasării* și în atâtea altele.

„eram fir mic din nimic când te-am găsit/ într-o hieroglifă coptă/ deplasată din morgă în togă/ de eremit/ declarată fost funebră/ gata coaptă/ m-ai otrăvit/ în formă de sfântă nebună/ am depus sărut/ pe gura ta în deșert/ străbătut prin egipet/ între timp am crescut/ și te-am iubit/ șapte te-am născut eu șarpe/ vin acum cu măreția mea în natura ta/ pecete hierofantă" ș.a.m.d. (p. 36). Iubirea și frustrarea, detașarea persiflantă, eliberarea de cutume și servituți îmi par tot atâtea motive și atitudini când ascunse, când eruptive în propoziții al căror ritm truculent trezește și incită.

Așa cum ni se sugerează și prin titlu, volumul are două paneluri în același timp contradictorii și complementare. Nu pot descoperi o semnificație deosebită în compartimentarea volumului în două părți egale – 56 de poeme de fiecare – probabil, dacă nu întâmplătoare, această împărțire/ despărțire ar trimite la o simetrie, la o pondere egală a *nevrozelor* și a *micozelor*. Pot exista și alte motive, ascunse chiar și lectorului critic, dar nu cred că de importanță decisivă. Oricum deosebirile dintre psiho-nervos și dermato-fiziologic nu sunt antagonice ci subtil congenere. Nevroza, o maladie psihogenă acută sau cronică, este implicată în „tulburarea interrelațiilor umane", *recte*, în cazul Amalia Brăescu, în bulversarea relațiilor sintactico-logice și estetice în general dintre cuvintele-imagini alcătuitoare ale versului, un gen de „dereglări patologice" aparte ale tehnicilor versificației. În argumentul la volum Al. Cistelecan trimite la *incantații aliterative* – „aliterative" cu siguranță, dar „incantațiile" sunt de o factură specială: gâfâite, sincopate, contorsionate, distonante, întoarse unele împotriva altora în interiorul aceluiași poem, împinse, să spunem, până la non-incantații, până la o gestică a contrazicerii, a revoltei, a nonconformismului deliberat și vehement. Nevrozele mai cu seamă se instituie într-o dublă conduită, creativ-poetică și conceptual-intelectuală, care forțează instalarea într-o stare de ostentație ce sfidează convențiile. „Morbiditatea" textuală a Amaliei Brăescu se prelungește în „micoze", forme de contaminare a textului ce cauzează o dereglare care conduce și la „nevroze" și la efectele deja arătate. Am încercat această „etiologie" în intenția că voi face înțeleasă cât de cât condiția de fond a poeziei din volum – bruierea fondului are drept urmare bruierea formelor. O atomizare fungicidă pulverizează stările și sentimentele între care dominantă este iubirea cu frustrările și neîmplinirile consecutive:

„cine îmi strigă numele pe mine mă cheamă!/ prin puterea tăcerii tăciunelui/ din pendulul tunetului luminii/ mă reduc la un punct/ din care tu te-ai crescut/ în iubirea ta fulgerată pe pielea mea/ de negru mocnit fecundată/ în sunet purtată din gura ta luată/ nici niciodată nu a sunat a moarte/ întunericul din șarpe/ atomul ce era să fie mare mare anihilare/ a mea/ în a ta atomizare era dragostea/ ca un pântec infinit golit de cel mai mare mic..." (*23 atomos*, p. 120).

Poezia ca formă de existență i s-ar potrivi Amaliei Brăescu într-atât cât ar rămâne o căutare de sine, un demers obturat prin chiar scindarea de sine, prin oscilațiile/ tribulațiile suferinței, fiindcă mi-aș asuma riscurile de a afirma că este cuprinsă în text o *poezie suferită*, o poezie trăită și deviantă formal prin ludic. Se aude vocea unei *poete dispărute* într-o morbiditate a amărăciunii furibund ascunse („mă izolez cu vată minerală/ în sânge dorm /... / eu sunt în stare gravă de vineri până mă numeri...", p. 17), ascunsă prin tendința obstinată și ostentatorie către spiritul ludic, de fapt o eschivă, un tertip, un truc („spiță în matriță/ mă prind de ora ta de somn/ te dorm în somn mă dor/ părți ale mele cu ale tale/ zbor", *id.*). Cu toate că înfrântă, *poeta dispărută* va provoca și va sfida, ca o încercare de a surmonta frustrarea, decepția, durerea:

„sunt poeta dispărută/ vino/ mă înfruntă/ da! în inima mea erai/ nemuritor de rând/ cu ciob din chipul meu în chipul tău/ eu iad spărgând/ înfrântă mă îndepărtez de tine/ rămâi în mine frânt cuvânt/ vino/ sunt poeta dispărută în dorul tău/ e rândul meu și râd/ zeitate de la ora șapte...".

Adrian Alui Gheorghe

Război 2022

De când șenilatele umblă pe străzi
în Ucraina,
la Kiev,
la Harkov,
la Mariupol,
de când se scot cadavre
de sub molozul dimineților,
de când bombardamentele
sunt îngânate
ironic
de oda bucuriei

am ajuns să am emoții
să stau în bibliotecă
în sala
cu marea literatură rusă.

Piatra Neamț, 26 aprilie 2022

Evgeniy Maloletka

litere

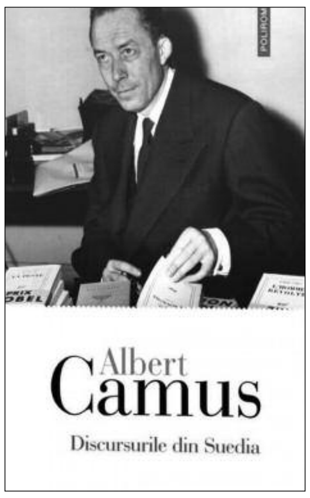
Sorin Lavric

Cronica ideilor

Scrîșnetul scriitorului

Albert Camus, *Discursurile din Suedia*, traducere din franceză și note de Marina Vazaca, postfață de Carl Gustav Bjurström, Iași, Editura Polirom, 2021, 104 pag.

Născut sub o zodie prielnică, Albert Camus primea Nobelul în literatură în 1957, dar, cum avea el însuși să mărturisească la Stockholm, în cadrul ceremoniei de decernare, simțea prea bine că nu-l merită. În plus, nu avea decît 44 de ani, vîrstă de-a dreptul fragedă pentru un premiu care, potrivit cutumei, avea darul de a mîngîia senectutea unor autori pe cît de emeriți, pe atît de storși de vînă scriitoricească. Cu toate că mărturisirea lui Camus era semnul unei modestii de circumstanță, un fel de micșorare spre a-și tăia singur aripile mîndriei, ar fi o impietate să-l bănuiești de ipocrizie cabotină.

Camus chiar asta credea despre sine, anume că nu era cu nimic mai îndreptățit decît alții să primească trofeul rîvnit, deși un glas ascuns îi șoptea că ideologia își vîrîse din nou coada: dacă războiul civil din Algeria nu s-ar fi aflat la apogeu, iar dacă Camus nu ar fi tăcut cu dibăcie tactică, spre a nu jigni cele două tabere (de care era legat în egală măsură, de algerieni prin sînge, de francezi prin limbă), premiul nu i-ar fi poposit pe umeri.

Oricum, cu un preț al tăcerii convertit în lauri literari, Camus avea să meargă în Suedia, unde, pe lîngă discursul de la Palatul Concertelor din Stockholm, avea să țină o conferință la Universitatea din Uppsala. Cele două prelegeri apar acum pentru prima oară în română, fiind reunite de traducătoarea

@not_alex_kent_

Marina Vazaca sub titlul generic de *Discursurile din Suedia*.

Dacă las deoparte tenta de perorație solemnă, ca o impostație afectată din partea unui autor mînuindu-și cu talent limba scrobită, ce sare în ochi e viziunea pe care Camus o are despre rostul artistului. Scriitorul respinge atît „arta pentru artă”, cît și „arta cu tendință”. Ambele i se par abateri menite a-l înstrăina pe creator de vocația lui. Arta pentru artă e malefică fiindcă este expresia unui ifos gratuit, ca o joacă narcisică la care artistul, rupt de cetate, se dedă cu plăcere egoistă. Arta pentru artă e trădare crasă, o lepădare din cauza căreia artistul, întorcînd spatele epocii, jubilează morbid, în totală nepăsare față de nenorocirea semenilor. Scriitorul trebuie să fie solidar cu necazurile vremii, iar turnul de fildeș e simbolul feloniei fățișe.

Dar dacă creația ca scop în sine e miraj patologic, nici creația pusă în slujba politicului nu e mai brează. Arta servind ideologiei e propagandă crasă, adică act estetic de propovăduire a ideilor oficiale. Cînd artele sînt subjugate politicului, decadența e la ea acasă, iar artistul, înrobit puternicilor zilei, e un sclav aflat în chesat moral. „Arta pășește încet pe o potecă între două genuni, care sînt frivolitatea și propaganda. Pe această linie de creastă pe care înaintează artistul, fiecare pas este o aventură, un risc extrem. În acest risc însă, și doar în el, se află libertatea artei. Libertate dificilă și care seamănă mai degrabă cu o disciplină ascetică? Ce artist ar nega acest lucru? Ce artist ar îndrăzni să spună că se află la înălțimea acestei sarcini fără sfîrșit? Libertatea aceasta presupune o sănătate a inimii și a trupului, un stil care să fie ca tăria sufletească și ca o înfruntare răbdătoare.” (p. 68)

Dacă arta ca scop în sine e rea, iar cea cu tendință e și mai rea, ce-i de făcut? Reacția cea mai firească este să afirmi că menirea artistului e să oglindească după puteri epoca, situație în care opera e răsfrîngerea realității în chip artistic. Dar nici această variantă nu-l mulțumește pe Camus. În ochii lui, realismul nu are ce căuta în artă, pentru un îndoit motiv: realitatea este nespus de prozaică și, în al doilea rînd, e atît de vastă încît e cu neputință de prins în operă. De aceea, orice artist săvîrșește o decupare din realitate, desprinzînd acele felii pe care le consideră de însemnătate umană. Decuparea înseamnă ridicare la putere, un salt al cărui rezultat este impunerea cîtorva valori cu bătaie universală.

Asta înseamnă că trecerea de la fapte la valori nu se face în virtutea unei curgeri firești, ci artistul sare peste prag: creează valori în urma conflictului lăuntric pe care îl întreține cu epoca. Opera e simptomul războiului dintre artist și epocă. El este un răzvrătit care înfruntă epoca absorbind-o în operă. Dar absorbția nu e act mimetic, nici curgere lină, ci digerare intensă cu deznodămînt imprevizibil. Cum va arăta în final opera nu știe nimeni, nici măcar artistul. Odată terminată, ea nu va fi decît ascultare a păsului celor mulți.

Aici se simte filantropia aproape miloasă a lui Camus, înclinația de a-i compătimi pe cei nevoiași. Camus e socialist cu sufletul, chiar dacă doctrinar respinge explicit realismul socialist. Artistul e în slujba celor mulți, el le dă glas frămîntărilor. Artistul e tribunul mulțimii, exprimîndu-se într-o formă mai reușită decît o poate face plebea. Iată de ce scopul ultim al operei e ca toți oamenii să se regăsească în ea. Geniul e cel care seamănă cu toată lumea, cu toate că nimeni nu seamănă cu el.

Situația e grea de aporie, iar Camus se mișcă pe muchie de cuțit: arta pentru artă e ifos aristocratic, deci trebuie părăsită, iar arta cu tendință e plecăciune proletară adusă puterii, deci trebuie așijderea abandonată. Și atunci ce mai rămîne? Rămîne scrîșnetul artistului care intră în rezonanță cu vaietul celor mulți. Iată trăsătura cea mai bizară a scriitorului francez: după ce ia artei dreptul la autonomie singulară, după ce o împiedică să se închine la altarul puterii, Camus o împinge la picioarele mulțimii. Artistul cu aplecări aristocrate e rupt de oameni, cel socialist e aservit puterii, în schimb creatorul autentic împărtășește soarta celor mulți. „Confruntat cu veacul său, artistul nu poate nici să-i întoarcă spatele, nici să se piardă în el. Dacă îi întoarce spatele, vorbește în gol. Dar, dimpotrivă, în măsura în care îl ia ca obiect, își afirmă propria existență ca subiect și nu poate să i se supună în întregime. Altfel spus, chiar în momentul în care artistul alege să împărtășească soarta tuturor, atunci se afirmă pe sine ca individ. Și nu va putea ieși din această ambiguitate.” (p. 64)

Ce poate fi mai neartistic pentru un artist decît „să împărtășească soarta tuturor”? Camus are inima largă, fiind omenos prin afinitate de pătimire cu gloata. Nici o legătură între umoarea filantropică de aici și cruzimea cu care, în *Mitul lui Sisif* declara că singura problemă cu adevărat importantă este sinuciderea. Te naști singur și mori singur, iar între cele două capete viața se cuvine a fi trăită cantitativ. Viața e pînă într-atît de absurdă încît trebuie mistuită copios, prin toți porii și cu toți rărunchii. Restul e sclifoseală de belferi scăpătați. Aici, în prelegerea de la Uppsala, dimpotrivă: artistul nu e singur, ci înnădit la zbaterea celor mulți. „Noi, scriitori din secolul XX, nu vom fi niciodată singuri. Trebuie să știm, dimpotrivă, că nu putem să evadăm din nenorocirea comună, și că singura noastră justificare, dacă există vreuna, este să vorbim, după puterea mijloacelor noastre, pentru cei care nu pot să o facă. Dar trebuie să o facem pentru toți cei care, de fapt, suferă în acest moment, indiferent de mărețiile, trecute sau viitoare, ale statelor sau partidelor care îi oprimă: pentru artist nu există căläi privilegiați.” (p. 67)

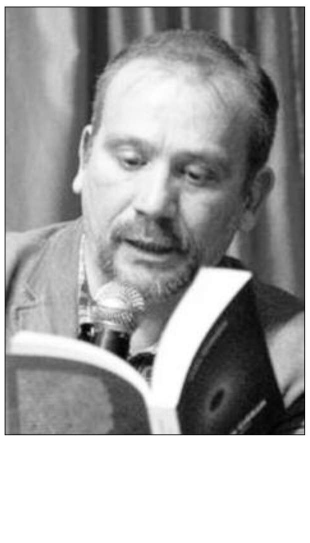
Pentru artist nu există decît victime cărora opera le alină chinul. Optica lui Camus pune accentul pe virtutea consolatoare a artei. *Catharsis*-ul pe care ți-l dă arta stă în mîngîiere, grație unei compensări de ordin estetic. Frumosul îți dă ceea ce viața îți ia: o împlinire în plan fictiv, menită a suplini vitregiile sorții. Autorul operei trăiește cot la cot cu degustătorii ei.

Pentru a sublinia că artistul respiră în mijlocul agorei, Camus recurge la analogia arenei cu fiare sălbatice: în timp ce leul își zdrobește victima, artistul aristocrat stă în tribune contemplînd scena, artistul obedient se gudură pe lîngă lei, doar artistul autentic ia partea victimelor. Compasiune mărinimoasă pentru uzul celor mulți.

Scrise fiind pentru a fi rostite, cele două prelegeri au fluență elegantă, al cărei farmec vine mai degrabă din melodia limbii franceze decît din dorința lui Camus de a fi un orator simandicos. Totuși, o emfază solemnă se simte în multe locuri, Camus fiind purtat de elanul vorbirii frumoase. Altminteri, volumul este o mărturisire de credință pe deplin convingătoare. Egal sieși, Camus nu avea să-și dezmintă crezul artistic, chiar dacă mai avea puțin de trăit.

Horia Vicențiu Pătrașcu

Iertarea păcatelor și iertarea fericirii

Iertarea păcatului

Nemurirea pare uneori cel mai înspăimântător lucru care se poate imagina. Şi care chiar există, căci – dacă-l urmăm pe Jankelevitch - un lucru care a existat nu mai poate fi făcut să nu mai fie. Ce poate fi mai terifiant decât că nici un fapt, nici o vorbă, nici un gest din cele făcute, spuse, gesticulate - nu poate fi anulat/ă? E îndeajuns ca să-şi aducă aminte cineva sau să facă efortul de a reînvia acest trecut - şi totul va ieşi din nou la lumină - la lumina crudă şi neiertătoare a fiinţei lor *actuale*. Aceasta e judecata de apoi! Iar judecata de apoi cunoaşte şi forme mai slabe, în afara celei absolute, dumnezeieşti, este judecata de apoi a generaţiilor viitoare, a noastră asupra vieţii noastre, a celorlalţi asupra noastră înşine.

Trecerea timpului, crede Bergson, adaugă câte ceva decisiv, în aşa fel încât trecutul nostru se schimbă, în întregime, cu fiecare clipă a prezentului. Suntem fiinţe temporale şi deci schimbătoare. Dar nu există şi un nucleu dur al trecutului, al acestui făcut care nu mai poate fi desfăcut indiferent de evoluţia ulterioară? Şi ce se întâmplă atunci când agentul-pacient al acestei mişcări transformative iese din timp şi intră în nemurire, în „eternitate"? Schimbarea temporală ca fiind un atribut esenţial al vieţii, al elanului ei, se opreşte la porţile morţii? Sau poate intra dincolo de ele?

Un exemplu extrem: Hitler trăieşte suficient de mult încât să se căiască, să se schimbe complet, devine un iubitor de oameni, un filosemit, în sfârşit face atâtea fapte bune încât biserica se vede nevoită să-l canonizeze, să-l beatifice.

Acest ipotetic Hitler de după 1945 îl va anula pe Hitler de dinaintea lui 1945? Va trebui să scriem după fiecare frază enunţată de Hitlerul nazist într-o notă de subsol fraze de genul acesta: „poziţie ulterior retractată de Hitler, vezi cartea lui din 1970 *Mein innerer Kampf*")? Au oare Hitlerul nazist nu este *nemuritor*, indiferent de ce ar face şi ar zice Hitlerul antinazist?

Ei bine, creştinismul crede că se poate! Creştinismul crede că Hitlerul postnazist îl poate anula pe Hitlerul nazist. (Există chiar un exemplu cât se poate de potrivit în acest sens: Sfântul Pavel. Pavel de dinaintea convertirii corespunde perfect unui Hitler nazist, iar Pavel convertit - unui post-Hitler antinazist. Iar Pavel-apostolul-lui-Hristos a reuşit să-l anuleze pe Pavel-prigonitorul-lui-Hristos, nimeni nu-şi mai aminteşte despre prigonitorul Pavel altfel decât din perspectiva sfinţeniei lui, ca amănunt picant şi derizoriu al unei evoluţii spirituale). Mai mult decât atât, creştinismul crede că faptele oamenilor - chiar ale celor morţi, care nu s-au putut schimba în timpul vieţii - pot fi anulate, iertate, modificate prin rugăciunile celor rămaşi pe această lume.

Creştinismul - şi poate orice religie misterică - se îndreaptă împotriva dimensiunii imortale, imuabile, inamovibile a temporalităţii. Timpul creştin este un *timp al morţii* pentru că anulează imortalitatea (moartă) a trecutului: „cu moarte pre moarte călcând". Şi al învierii deopotrivă: căci afirmă că ceea ce este făcut poate fi des-făcut şi refăcut, anulat, schimbat. În acest sens bergsonismul se intersectează cu creştinismul, de fapt cu religiile misterice în general, cele care afirmă puterea transformatoare a timpului în contra puterii lui fosilizatoare.

Oedip rămâne incestuos şi după ce-şi scoate ochii. Orbirea lui e definitivă, faţă de orbirea lui Pavel care e temporară. Ne aducem aminte de Oedip - cel care şi-a ucis tatăl şi care a avut copii cu propria-i mamă - pentru că deşi a trăit destui ani după, căinţa şi nenorocirile pe care le-a pătimit *nu au avut darul să-i schimbe trecutul*. Invers, Pavel prigonitorul lui Hristos este anihilat de Pavel cel renăscut întru Hristos.

Odată cu slăbirea credinţei creştine pierdem şi această viziune asupra temporalităţii – pe care creştinismul a instaurat-o cu anvergura paradigmei, viziune despre care vorbeşte Vladimir Jankelevitch în cartea lui, *Iertarea*. În creştinism – timpul poate fi, literalmente, „dat înapoi", ceea ce a

(continuare în p. 12)

Pavel de dinaintea convertirii corespunde perfect unui Hitler nazist, iar Pavel convertit - unui post-Hitler antinazist.

C. Voinescu

DIN VORBĂ-N VORBĂ

SAREA (latinescul *sal, salis*), condiment de nelipsit din bucătăriile lumii, şi-a sporit tâlcurile în română, de la unul propriu, ca în basmele culese de Ispirescu: *Când mălai aveau, n-aveau sare; când aveau sare şi mălai, n-aveau legumă*, până la altul, figurativ, de ospitalitate, din scrierile lui Ţichindeal, cel pomenit de Eminescu în *Epigonii*: *Că sfântă e vorba bătrânilor noştri: adu-ţi aminte de pâinea şi sarea care ai mâncat la mine.* În funcţie de destinaţia ei şi de context, ***sarea*** poate sugera stări antinomice: plăcerea, mulţumirea, bucuria, dar şi neplăcerea, dezgustul, nemulţumirea. După ce împăratul aflase, în termeni gastronomici, cât de mult îl iubesc cele două fiice mai mari, prima – ca mierea, a doua – ca zahărul, e interesat şi de răspunsul mezinei: *– Cum mă iubeşti tu, fata mea? – Ca sarea în bucate, tată! – răspunse şi ea cu faţa senină, zâmbind cu dragoste firească...* Dezgustul stârnit de spân în *Harap Alb* este sugerat de Creangă printr-o de tot grăitoare zicere din popor despre locul şi rostul ***sării***: *Fetele împăratului însă priveau la verişor cum priveşte cânele pe mâţă şi li era drag ca sarea-n ochi*. Pentru că ***sarea*** e bună şi altundeva, nu doar în bucate, alegătorii, de pildă, o pun pe rană când constată că au fost traşi pe sfoară de politicienii care, în campanii electorale, *promit marea cu sarea*. Dacă poporul vorbitor nu are atunci la îndemână ou şi oţet, îi *face* pe aceşti demagogi *cu sare şi piper*. Zice Creangă: *Fie vorba între noi, nu ne era a învăţa, cum nu-i e cânelui a linge sare.*

Tăiem *julién* legumele, ciupercile, uneori şi fructele, după model gastronomic franţuzesc, şi fierbem pastele ca italienii – *al dente*, dacă ne plac aşa. Adaptate deocamdată doar bucătăriei româneşti, nu şi foneticii, brânzeturile franţuzeşti fermentate, moi, grase, cu mucegai, precum *brie, camembert, roquefort* ne fac cu ochiul nu doar din magazine, ci şi din dicţionare, la concurenţă cu cele italieneşti: *gorgonzòla, mascarpone, mozzarella*, rostite şi scrise ca la Paris sau Roma. Nici *pizza*, cea atât de prezentă în meniurile lumii, şi derivatele sale *pizzer* şi *pizzerie*, n-au ajuns să îmbrace straie româneşti, singura concesie făcută limbii române fiind forma nearticulată *pizză*. Pe aceeaşi poziţie fonetică se menţin şi pastele italieneşti, chiar dacă nu sunt consemnate în dicţionare, în afară de *spaghete*, substantiv feminin defectiv de singular: *bucatini, farfalle, fusilli, gnocchi, lasagne, penne, rigatoni, tagliatelle, tortellini* etc. Scris şi pronunţat ca în italiană, *prosciuto* este unul dintre cuvintele nou-introduse în DOOM3, alături de spaniolul *jamon*, şi el neadaptat fonetismului românesc – *hamon*. Spre deosebire de *jambon, jamboane* – pe potriva rostirii şi scrierii noastre, englezescul *bacon* se rosteşte ca pe malurile Tamisei, *beikăn*, la fel ca mai vechiul *cheeseburger* (*ćizburgăr*), lângă care a pătruns în DOOM3 şi *cheesecake* (*ćizkeik*). Zice Vlahuţă: *Ilinca... pregăti repede o fiertură de pasăre.*

Prin asemănarea fonetică a numelui lor şi chiar prin gustul oarecum comun, s-ar părea că ***NUGAUA*** şi ***HALVAUA*** au obârşii lingvistice comune. Venind de pe mal de Bosfor, ***halva***, cu rădăcini arabe mai vechi (*halwa*), a intrat în rostirea românească împreună cu derivatele sale autohtone *alviţă, alviţar*, fiind obiect principal al *baterii alviţei* în seara de Lăsatul Secului, datină descrisă de Simion Florea Marian în *Sărbătorile la români*, dar nelipsind nici din scrierile literare, ca la Delavrancea: *Ce e drept, alviţa era cam sfărâmată, cam negricioasă şi nu prea se vedea să aibă mieji de nucă.* ***NUGAUA***, născută pe mal de Sena, *nougat*, deşi îl au şi nemţii, *Nugat*, ajunge în bucătăria noastră, marcând nu doar gastronomic răspântia carpatină a culturilor Occidentului şi Orientului. Zice Camil Petrescu: *Altul are tablaua purtată de gât, cu corăbioare, nugale şi foi dulci, roşcate, de pistil.*

Pe măsură ce cuhnia românească şi-a deschis, la răspântie de Orient şi Occident, uşile spre lume, în blidele ei au intrat, rând pe rând, bucate noi, odată cu numele de botez din ţara de obârşie. *Ciorba, ciulamaua, chifteaua, ghiveciul, iahnia, musacaua, chebapul, tuslamaua, şuberecul, ghiudenul, iaurtul, telemeaua, caşcavalul, magiunul, rahatul, halvaua, baclavaua, şerbetul, sarailia, rachiul* sunt doar o parte dintre termenii gastronomici care au fost legitimaţi nu doar în bucătării şi restaurante, ci şi în vorbarele româneşti. Molâul şi ramolitul preşedinte de comitete şi comiţii din nu mai puţin celebra comedie a lui nenea Iancu îşi trage numele dintr-o voroavă turcească ce definea coca frământată cu ou, iaurt sau lapte, trecută prin ciur şi pusă în supă, ***trahanaua***. Cu toate că cele mai multe grecisme aparţin terminologiei ecleziastice, fanarioţii au completat totuşi bucătăria românească cu *pricomigdale, azime, franzele, macaroane, saramură, zaharicale, pastramă*, pe din două cu turcii şi *cozonac*, prin intermediar slav. Zice Gala Galaction: *Un berbec întreg, făcut pastramă, a început să sfârâie pe jăratic.*

Unele vorbe, precum *borşul, bulionul* şi *muştarul*, părăsesc din când în când bucătăria, devenind ingredientele picante ale unor expresii şi locuţiuni, cărora le imprimă un gust semantic aparte. În *Comoara* lui Slavici, Duţu îşi înfrânge temerile gândind că *de omorât n-a omorât pe nimeni, de jefuit n-a jefuit, de furat n-a furat, foc n-a pus, în borşul nimănui n-a suflat...*, iar Rebreanu, în *Răscoala*, recurge tot la *borş* pentru a sugera enervarea: *Ignat Cercel se făcu borş de cum deschise ochii, fiindcă muierea nu era mulţumită deloc că n-a luat şi un purcel... Borşul* şi *gogoşile* sunt nelipsite din meniul electoral al unor politicieni, drept care, apoi, în Parlament, le sare iute şi năvalnic ce altceva decât *borşul*, luându-se unul pe altul de gât să-i oprească erupţia. În loc de *borş*, sare, alteori, din borcanul său, *muştarul*, ca la Ştefan Agopian: *Mi-a sărit muştarul şi ne-am certat*, în timp ce *bulionul* îşi face loc nu doar în tocăniţe cu cartofi, ci şi în poezie, la Emil Brumaru, de pildă: *Trăiam în bulion, trăiam în fructe,/ În dulci latrine cu hârtii murdare,/ În untdelemn duceam naive lupte,/ Sticlele mele aveau dop de soare.*

Prin asemănarea fonetică a numelui lor şi chiar prin gustul oarecum comun, s-ar părea că NUGAUA şi HALVAUA au obârşii lingvistice comune.

litere

Dumitru Ungureanu

Chibițoteca

Gustul și spectacolul morții

Mi se pare absolut aiurea să chibițezi în timp ce vecinii pier într-un război absurd, violent și sângeros, cu un adaos de atrocitate care îl face aproape complet de neînțeles contemporanilor, inacceptabil și inutil, o sursă proaspătă de moarte și dezumanizare, ca și cum nu ne-ar fi ajuns celelalte de până acum! Cum să combați tu, izolat și pașnic, apropiat de punctul terminus al vieții trăite anost? Activismul de orice fel îți e străin firii. Dușmănii n-ai întreținut. Ai ajutat nevoiașii când s-a ivit ocazia, dar ai și nedreptățit persoane apropiate, din prostie sau lipsă de înțelegere. Ai plantat un pom, ai făcut un copil, ai zidit o casă ori ai scris o carte – nimeni n-ar spune că în urma ta nu rămâne nimic. N-ai omorât pe nimeni. Ai sacrificat animale comestibile, nu pentru că ți-ar fi lipsit mâncarea cea de toate zilele, ci pentru că ești ființă omnivoră, iar carnea pare inerentă existenței tale. Ai renunțat să mai comiți sacrilegiu asupra necuvântătoarelor, din clipa când ai văzut tristețea morții în ochiul unui miel – și era tristețea tuturor morților apropiați pe care i-ai condus la cimitir, la unii punând și așteptatul umăr de sprijin pentru sicriu, alături de neamuri. Ți-ai dat acordul pentru avorturi sau n-ai protestat contra lor, cu iluzia că ești un cetățean modern, adecvat societății în care te-ai pomenit fără voia ta. Porți în creier povara acceptării și-n inimă regretul neîmplinirii, dar nu și-o suferință tumefiantă, pentru că vezi în ce hal a decăzut lumea de azi. Câteodată ești revoltat de necazurile și durerile prezente și în lumea de mâine, a copiilor și a nepoților tăi. Ce poți zice? Oamenii sunt dominați de „instinctul primar agresiv”, vorba lui Marin Preda. O inginerie genetică poate înlătura trăsătura asta de caracter, care degradează umanitatea, distruge natura, alungă pacea, dar nu lipsește din ADN-ul hominidului? Operația, însă, e morală?

...omul este singurul animal care își conștientizează moartea, care se pregătește pentru ea (fie cu amenajări arhitectonice, fie cu exerciții spirituale), care o celebrează prin slujbe religioase, prin manifestări oficiale (decesul cutărui șef de țară) și o pomenește după cutume, praznicul comemorativ transformându-se în adevărată petrecere în nu puține cazuri.

Războiul a umplut ecranele multimedia cu secvențe ale morții, devastării, durerii, disperării și alte nenorociri (exclud fanfaronada politicienilor și sfidările criminalilor de război, niște figuri ce grăiesc de la sine). Multă lume se întreabă dacă astfel de fapte pot fi arătate publicului. Părerile pro și contra (cu sau fără diminuarea clarității, cu sau fără legiferare) sunt argumentate corect sau hazardat, dar sigur ardent, semn că preocuparea e vie. Unii contestă veridicitatea ororilor, știind bine că în epoca CGI (imagini generate pe computer) se poate truca orice acțiune fantastică, darmite un bombardament zdrobitor, plus un genocid localizat (e un film cu Al Pacino despre asemenea „realizare”). Alții n-au nicio îndoială că sunt reale și cer pedepsirea vinovaților, proces anevoie de tradus în practică, fiindcă respectivii nu ies din buncărele lor, nici nu recunosc instituții juridice internaționale. Discuțiile au sau nu au consistență, sunt legitime sau ...*chibițăreli* (chibițare+pălăvrăgeală), se întind la nesfârșit ori deraiază de la context. Esența pare să mustească din ceea ce titlul acestui articol vrea să enunțe: omul este singurul animal care își conștientizează moartea, care se pregătește pentru ea (fie cu amenajări arhitectonice, fie cu exerciții spirituale), care o celebrează prin slujbe religioase, prin manifestări oficiale (decesul cutărui șef de țară) și o pomenește după cutume, praznicul comemorativ transformându-se în adevărată petrecere în nu puține cazuri. Omului îi place moartea, spectacolul ei fascinează, iminența n-o face mai sâlnică. Înmormântările au devenit *ceremonii*, împărțeala moștenirii o *afacere profitabilă*. Umanoidul *gustă* moartea.

De la faraoni la cântăreții populari, personajele mai răsărite care au trăit într-un moment oarecare al istoriei și-au dorit dacă nu o viață eternă, măcar o moarte de neuitat. Și e o ironie, neînțeleasă de majoritatea aspiranților, ce provine tot din Egiptul antic: nici mumia, nici mormântul vreunui faraon proprietar de piramidă nu s-au păstrat intacte, în pofida cheltuielilor și a precauțiunilor decontate de statul obligat parcă să-și nemurească liderul. A rezistat mumia unui copil, într-un mormânt de împrumut. Ce jale pe faraonii ceilalți, dacă vor supraviețui cumva în lumea de dincolo! Și mă întreb, zâmbind uneori cu milă, ce va fi gândit sau simțit David Bowie, un soi de faraon și el în regatul showbiz, regizându-și moartea ca să iasă un spectacol de referință, un eveniment mondial! Și, firește, să obțină un succes financiar greu egalabil de „rivalii” lui. Nu mă preocupă soarta sau posteritatea artistului, și le-a asigurat el însuși din plin. Însă exemplul său e simptomatic pentru civilizația umană, ajunsă pe muchia de cuțit a distrugerii totale.

Vă miră ce (va) face armata rușilor ofticați că li s-a dat peste bot când își permiteau să distrugă orice pe Terra? Lor, cărora le pasă de cei vii cât vulpii de struguri (istoria e martoră!), Dumnezeu le-a „trasat” sarcina să întrețină spectacolul morții – o distracție suicidară.

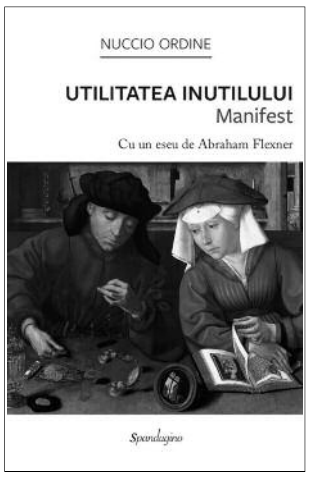
atitudini

Leonid Dragomir

Utilitatea binelui

Problema utilității studiilor umaniste și-o pun astăzi nu doar „profesioniștii”, ci și mulți dintre părinții care au copii aflați la vârsta admiterii într-o facultate. Ce se poate face cu Literele, Filosofia, Istoria, Limbile Clasice? Dacă Psihologia, Sociologia, Jurnalismul, Științele politice mai pot oferi șanse de angajare absolvenților – ba chiar erau până de curând la modă – primele nu o fac decât pentru foarte puțini și nici nu aduc satisfacții financiare prea mari. De aici până la suspiciunea că întreaga cultură e inutilă, deci pierdere de vreme, nu sunt prea mulți pași iar simțul comun i-a străbătut demult.

Nuccio Ordine, profesor de literatură italiană la Universitatea din Calabria, admite în *Utilitatea inutilului* (trad. de Vlad Russo, ed. Spandugino, București, 2020) că mentalitatea contemporană utilitarist-mercantilă se opune direct culturii spirituale, tolerând-o cel mult cu un anumit dispreț. Pledoaria sa în favoarea umanioarelor, dar și a cunoașterii științifice dezinteresate se întemeiază pe un alt înțeles al cuvântului util: „În acest context, scrie el, consider *util* (s.a) tot ce ne ajută să devenim mai buni”. Dar ce înseamnă binele avut în vedere în acest caz?, ne putem întreba urmându-l pe gânditorul italian. A fi mai bun se reduce la eficiența dobândită fie și prin competențe profesionale specializate? Sau la bogăția acumulată chiar pe căi legale? Sau are în vedere moralitatea? Deși niciunul dintre aceste sensuri nu este exclus, Nuccio Ordine ne descoperă, punând în joc numeroase referințe din autori clasici sau moderni, sensul spiritual al binelui. Dobândirea acestuia pare din perspectiva mentalității curente inutilă și totuși cultivării lui îi datorăm civilizația occidentală. Binele ar echivala cu acea căutare dezinteresată a cunoașterii de care vorbesc marile creații ale umanității și care este exact opusul logicii puterii și comerțului. Astfel, împărtășirea cunoașterii îi îmbogățește deopotrivă pe cel care dă și pe cel care primește, căci nimic nu se pierde dăruind, ci dimpotrivă, darul se multiplică. Forța binelui spiritual constă tocmai în dăruirea dezinteresată, absența dorințelor posesive, cultivarea misterului celuilalt, valorizarea fragilității, apărarea cauzelor aparent pierdute. Sunt trăsături ideale ce ne trimit cu gândul la Eros-ul platonician. Oare îi mai poate el însufleți pe tinerii de azi? Pare că ne-am întors de unde am plecat. Ar fi destul de naiv să răspundem da, în condițiile în care totul conspiră împotriva idealului. Și totuși, lectura *Manifestului* (așa se subintitulează cartea) lui Ordine, completat cu un eseu sclipitor de Abraham Flexner, ambele scrise cu pasiune dar și cu luciditate, îi poate, cel puțin, susține pe cei care sunt deja pe cale și care au înțeles că în lumea spiritului căutarea adevărului cu îndoielile și incertitudinile inerente este mai importantă decât posesia. Și apoi în durata lungă, nu doar a istoriei, ci și a vieții unui om, nu se știe ce revirimente pot avea loc. Cum ar spune Noica: „Nu se știe cine dă și cine primește”.

Utilitatea inutilului este una dintre acele cărți care se citesc ușor și se uită greu. Motivul, cred eu, constă în faptul că-ți arată necesitatea alegerii binelui spiritual în orice punct al parcursului existențial te-ai afla. Alegere cu atât mai grea cu cât susținerea dinspre lumea exterioară este tot mai șubredă.

Paula Bronstein

Arthur Suciu

Poveşti de la marginea lumii

Critică și sens al vieții

Sunt pasionat de gânditorii critici, cum e Melissa Aronczyk sau Laclau. Felul în care marxismul se reînnoieşte e ceva absolut remarcabil. De fapt, interesant la marxism este că, în orice direcţie ar lua-o, păstrează aceeaşi pasiune pentru concepte, pentru distincţii. Marxismul nu poate fi înţeles decât din interiorul propriei logici, al temelor sale favorite, fiind un fel de teren autonom. Ca să înţelegi marxismul trebuie *să fii* marxist. Totuşi, oricât aş preţui gândirea critică, e ceva care mă atrage mai mult, anume gândirea depresivă, individualismul depresiv în genul lui Byung-Chul Han. Şi el e un critic, ba chiar are ceva din marxismul poststructuralist, mai ales din Foucault. Însă Byung-Chul Han nu propune nici o revoluţie. Mai mult, nu propune nici o revelaţie. E budist zen sau ceva în genul ăsta.

Eşti în burnout. Orice om normal în ziua de azi e în burnout, iar speranţa de a-şi reveni este vană. Ce trebuie să facă? Răspunsul e: nimic. Byung-Chul Han spune că, dacă vrem să ne revenim, dacă vrem să facem faţă acestei lumi complicate, digitalizate (mobilul e o armă, spune el, prin mobil ne supunem), trebuie să lăsăm totul baltă şi să ne refugiem în liniştea profundă, în tăcere, în verdele brazilor, în mişcarea apei râurilor, în contemplaţie. Trebuie să încetinim lucrurile. Trebuie să privim în gol mult, mult, mult!

Deci, filosofia mea preferată nu e aceea deşteaptă şi dialectică, ci aceea - dacă pot spune aşa - în care nu mai trebuie deloc să gândeşti (pentru că întâmplarea face că ai gândit prea mult şi n-a folosit la nimic).

Toţi cei care au crezut în destin, într-o formulă de coerenţă a sinelui - Pascal, Kierkegaard, chiar Baudelaire - au murit tineri. Dacă ar mai fi trăit, s-ar fi confruntat cu invazia contingenţei în propria lor viaţă. Dacă ar mai fi trăit şi în această ultimă modernitate într-o ţară periferică, ar fi considerat că destinul nu e mai mult decât impresia de sănătate a corpului, pe care o poţi avea la 25 de ani.

Moartea unui părinte e descoperirea irevocabilă a propriei contingenţe. Schimbarea vremurilor, a modei, a limbajului este semnul contingenţei. Transformarea corpului, boala este contingenţă.

Acum 30 de ani, istoria părea să aibă un parcurs ascendent. Istoria avea destin. Astăzi, vedem cu toată claritatea şi cu stupoare că ea nu a dus decât la război, la un *nou* război, s-a înfundat în propria contingenţă. Să fie războiul singurul scop al istoriei? El sfarmă iluzia oricărei creşteri.

Am început să înţeleg mult mai bine mesajul lui Buddha sau al lui Iisus, care au avut de la început, au avut din tinereţe perspectiva propriei contingenţe, au înţeles perfect că istoria este o iluzie, iar salvarea nu poate veni din istorie, care se termină mereu într-un război. Am început să înţeleg de ce au căutat alte tărâmuri, nu din laşitate, din teama de real, ci dintr-o luciditate completă. Buddha şi Iisus au văzut la 30 de ani ceea ce noi sesizăm abia la 50. Ei au avut curajul de a trage concluziile care se cuvin, au fost mai radicali decât orice revoluţionar şi mai realişti decât cel mai cinic politician. Asta înseamnă să înţelegi viaţa.

Cartea lui Cristopher Lasch, *Revolta elitelor*, se termină cu un eseu despre sensul vieţii în lumea modernă. Lasch face referire la dezvrăjirea lumii, provocată de ştiinţă, dezvrăjire care a avut ca efect principal îndepărtarea de religie. Dacă este onest, omul modern nu se mai poate integra în tradiţiile religioase. Cu toate acestea, omul are în continuare nevoie de sens. Lasch respinge atât materialismul marxist, pentru care sensul este camuflat de contradicţiile sociale, cât şi reducţionismul lui Freud, care crede că sensul se ascunde în marasmul sexualităţii. Lasch este de acord cu Jung că omul are o nevoie de transcendent independent de nevoia lui sexuală, sau de participarea lui socială, dar nu împărtăşeşte teoriile lui Jung despre inconştientul colectiv şi miturile ascunse în propriul psihic. El consideră însă, ca şi Jung, că experienţa religioasă a trecutului, care nu e o experienţă culturală, ci existenţială, este foarte utilă pentru omul modern, pentru scopul său de a-şi conştientiza condiţia şi pentru nevoia sa de sens. Lasch spune că omul modern nu este deţinătorul monopolului disperării şi alienării, ci că disperarea şi alienarea fac parte din experienţa religioasă a omului.

Eseul nu propune o soluţie, ci atrage atenţia asupra evitării unei greşeli. Greşeala cea mai gravă pe care o poate face omul modern este de a considera că poate exista în mod autonom, rupt de relaţia cu ceva care se află dincolo de el. Greşeala constă în credinţa iluministă că omul se poate elibera de dependenţă şi, prin urmare, poate anula nevoia sa de sens, considerând-o ceva depăşit sau ceva bolnăvicios sau ceva care poate fi eliminat prin pura reglare a relaţiilor contingente. El numeşte această greşeală „iluzia stăpânirii". Iluzia omului că stăpâneşte natura prin tehnologie, de pildă. Nu dorinţa de sens, ci dorinţa de putere este o iluzie, iar lecţia pe care omul o poate învăţa de la religie este că trebuie să mizeze întotdeauna pe un plan complex (divin) în măsură să explice răul şi nefericirea lumii şi astfel să evite a face din sine însuşi, în mod narcisic, centrul Universului.

Dumitru Augustin Doman

Flash fiction

Trei domni

În dimineaţa însorită de 1 mai, pe terasa Căprioara, la o masă din colţ îşi beau cafeaua trei bătrâni după vorbă, după port. S-au reîntâlnit după zeci de ani ca din întâmplare, cum se zice. Au fost colegi de şcoală şi prieteni, au plecat în lumea largă, iar la pensie s-au întors în orăşel s-o aştepte liniştiţi pe doamna aceea voioasă şi purtând o coasă. Şi o fac într-un mod plăcut, pe terasa Căprioara. Dacă cineva ar avea timp şi spirit de observaţie, ar fi oarecum intrigat să-i vadă dimineaţă de dimineaţă la aceeaşi masă pe aceşti trei domni atât de diferiţi mai în toate, dar întreţinându-se atât de nonşalant şi firesc.

Pompiliu Manole este un domn cu o figură leonină, cu încă fire blonde alternând familiar cu altele albe în părul tot mai rar. E îmbrăcat mereu într-un mod aparent uşor, dar – la o privire mai atentă – chiar pretenţios, materialele din care sunt confecţionate hainele fiind de firmă. Şi poartă, iarna-vara, un fel de lavalieră de mătase verde cu picăţele roşii pe sub gulerul cămăşii, marginile atârnând într-o uşoară dezordine studiată. Are pe chip un surâs de felină sătulă şi vorbeşte calculat, fără să-şi întrerupă vreodată colegii de masă. Bea invariabil o cafea mare cu lapte şi o sticlă de apă plată. A fost profesor de engleză patruzeci de ani în capitala judeţului, director de liceu, o perioadă inspector, dar s-a pensionat de la catedră. A tradus şi nişte cărţi subţiri, literatură de mâna a doua.

În dreapta lui, mereu în dreapta, şade Tudor Ghiţulescu, scund, cu o burtă respectabilă şi cu ceafă groasă, îmbrăcat într-o geacă de piele subţire, maronie. Acesta e singurul de la masă care râde în hohote la glumele colegilor. Este comisar şef de poliţie, a fost şeful judiciarului pe judeţ, la nenorociri, cum zice el, omoruri, violuri, furturi... La întâlnirea aceasta matinală, el bea o vodcă rusească dublă, adică un pahar de 200 de mililitri şi un pahar de apă minerală de 100 de mililitri. El e responsabil cu voia bună, el spune anecdotele şi tot el râde în rafale zgomotoase imediat după poantă.

Cel mai volubil dintre cei trei este însă Andrei Jercan, fost lider sindical în Valea Jiului. Roşcovan, ras mereu la sânge, tuns scurt, bea cafea după cafea şi coca cola. E pus mereu la curent cu tot ce se întâmplă în ţară şi în lume, ţine în permanenţă smartphonul lângă ceaşca de cafea şi-l tot consultă la două-trei minute, spunându-le comesenilor în timp real, noutăţile, în special cele politice, pe care le şi comentează tot în timp real, cum se spune. Şi nu prea acceptă păreri diferite de la ceilalţi doi. În materie de politică şi de războaie are pretenţia că ştie tot şi ceva pe deasupra. Tudor mai încearcă să-l contreze, dar îşi ia seama repede de zădărnicia polemicii şi-o dă pe anecdote şi pe hohote. Profesorul Manole îi ascultă şi pe unul, şi pe celălalt, cu surâsul lui enigmatic, strecurând câte-o remarcă neutră când prinde un scurt moment de tăcere sau când e întrebat.

În această dimineaţă de 1 mai vorbesc despre politică şi război, se află deci pe teritoriul lui Jercan, analist politic şi militar ad-hoc, tot mai vocal şi înroşindu-se în toiul explicaţiilor, vorbind mitraliat în timp ce-şi consultă smartphonul, abia având răgaz să mai guste din cafea. Îl mai întrerupe poliţistul:

„Vă aduceţi aminte de 1 Mai muncitoresc de pe vremuri? Cum mai scriam noi cu trupurile noastre scheletice lozinci în faţa tribunei oficiale. În clasa a noua eu am fost în cuvântul PACE, eram în litera C, ultimul din coadă, că mă încurcam mereu, iar ultimul fiind nu trebuia să fac cine ştie ce manevre. Cum mai mergeam apoi cu floarea de plastic în mână şi cu steaguri roşii până la capătul bulevardului, apoi alergam pe pajiştea de la marginea oraşului şi făceam cozi la bere şi mititei. Acum, iată, sărbătorim ziua muncii prin lenevealâ..."

Dar, Andrei readuce discuţia unde este el mai tare, lider nu al minerilor, ci al analiştilor politici şi al strategilor militari. Le expune situaţia internaţională, mutările strategice, le citeşte câte o postare personală de pe reţelele de socializare, unde zice că are mare succes. „Să mai fiu tânăr, încep eel să visez cu voce tare, să mai fiu tânăr mi-aş da un doctorat în strategii militare şi aş ajunge cel puţin secretar de stat în Ministerul Apărării..." Apoi, a început să dezvolte teoria rolului primordial al Rusiei între puterile lumii. Chestie care pe poliţistul Tudor îl cam irită, aşa că găseşte un moment potrivit să-l întrerupă:

„Prieteni, poate că pe la amiază căutăm un picnic, să bem bere şi să mâncăm mititei şi cârnaţi la grătar, ca pe vremuri. Dar, altceva voiam să vă spun. Vă aduceţi aminte când eram prin clasa a cincea, a şasea. Vă aduceţi aminte cum ne strângeam la Râpa Roşie şi ce mai concurs făceam?".

„Ăla cu pişatul?" întreabă Andrei, strategul militar.

„Ăla, ăla. Cum să nu-ţi aminteşti, că tu erai cel mai tare. Cum ne aşezam noi cu puţa în mână şi la unu, doi, trei şi dădeam drumul la jet. Era un fag bătrân în râpă şi tu erai singurul care duceai până acolo şi-l stropeai pe trunchi, iar noi nu ajungeam nici la doi metri de el. Ce-ar fi să încercăm acum, la cincizeci de ani de atunci?"

„Păi, unde?" întreabă uşor intrigat profesorul Manole.

„Acum, la plecare, mergem la pisoarul restaurantului şi vedem cum mai stăm...!"

Profesorul şi strategul militar se cam codesc. Hai, dom'le, suntem oameni bătrâni, par a spune figurile lor. Ne ţinem de prostii, oameni serioşi. Dar Tudor gură mare e atâta de pornit pe ideea lui, încât cei doi acceptă provocarea ca pe o chestie de divertisment. Au noroc să găsească libere cele trei pisoare deasupra cărora, pe faianţa albastră, e scris cu litere albe: TRĂIEŞTE CLIPA CU PLĂCERE! Cu fair-play, s-au aşezat toţi la douăzeci de centimetri de pisoar, au dat startul, unu, doi, trei, şi... Andrei a nimerit cu jetul exact deviza toaletei TRĂIEŞTE CLIPA CU PLĂCERE! de deasupra pisoarului. Poliţistul înroşit de efort nimereşte marginea pisoarului, o jumătate din jet curgând în vas, jumătate pe dinafară. În ce-l priveşte pe profesorul de engleză, jetul lui, dacă-i putem spune aşa, s-a oprit pe bombeul pantofului negru, elegant, de firmă.

„Asta e, zice poliţistul, clasamentul de acum cincizeci de ani se confirmă. Mai încercăm peste cincizeci de ani."

„Vă aduceţi aminte de 1 Mai muncitoresc de pe vremuri? Cum mai scriam noi cu trupurile noastre scheletice lozinci în faţa tribunei oficiale. În clasa a noua eu am fost în cuvântul PACE, eram în litera C, ultimul din coadă, că mă încurcam mereu, iar ultimul fiind nu trebuia să fac cine ştie ce manevre."

litere

Mircea Bârsilă

Războinicul lăuntric

În anul acesta, Gelu Ungureanu a publicat, la Editura Eikon, un nou volum de versuri: **Furt la limita culpei** (112 pagini). Textele se împlinesc, în genere, într-un registru narativ gestionat cu abilitate și cu o autentică dispoziție ironică. Situațiile în care se află personajul conturează, prin însumare, o lume în portativul căreia trăiește diverse stări: unele grave (centrate pe tema trecerii timpului), altele cu un conținut împodobit cu fireturi ironice.

Ascuțitul spirit de observație al autorului se concretizează în imagini cu o tăietură precisă vizând absurdul din pliurile istoriei („Jalea Reginei mă pătrunde/inconfundabil./(...)//În războaie de hoinărim,/ Regina deplânge/curajul prostesc, așezat/în vârfuri de sulițe oarbe" - *Inima Reginei*), anumite ipostaze proprii asumate sub semnul autoironiei („Vreau să trec neobservat/precum un rege deghizat,/la cumpărături, într-o piață/mărginașă și ieftină./(...)/În portița livezii pustii,/așteaptă vagabondul din mine -/nerăbdător,//și rătăcit cu firea" – *Țintă și complice;* „Acasă, în holul de la intrare,/mă ia în primire deznădejdea,/cu neliniștea opusă atmosferei/înverșunate din cârciumă" – *Autenticitate*) sau ideea – de coloratură etică – a *furtului la limita culpei*. Volumul conține două texte cu acest titlu ironic. În cel dintâi, furtul constă în ștergerea feluritelor aspecte identitare: „Mă simt fără istorie,/fără trecut, fără-nceput, fără definiție;//îmi caut înfățișarea credinței.//Poate mi le-a furat cineva, din greșeală.//Am uitat numele străzii"...

În cel de-al doilea, subiectul liric constată că i s-a furat *prudența*, ca îndelungată stare definitorie a sa, și, în consecință, a devenit altcineva, adică un ins lipsit de elementarele însușiri etice: „Furt la limita culpei. Îndemnat/la imprudență,/ani de-a rândul am ocultat/ creanțele în cârciumi,/în tutungerii și, mai cu seamă, în/avutul obștesc".

Cele mai izbutite poezii îmi par cele de factură pseudo – confesivă, cum este cel intitulat *Opoziție*: „În spatele paravanului, mă/simt comod./Aici mi-am făcut de lucru/cu un ceas stricat –/nu mai am noțiunea timpului;//îmi dau nestingherit în vileag/toate gândurile funeste;//sunt în opoziție cu mine însumi,/proiectez un nesperat viitor./Includ aici și pe cei care/vor să rămână în umbră,/dosiți de ei înșiși.//Mă consider un sihastru, împlinit/spiritual, demn de luat în seamă,//în epoca paravanelor autentice".

Astfel de ipostaze (fictive) oglindesc, în planul poeziei, eșecul aspirațiilor, în lungul timpului, spre dorita seninătate sufletească. Într-o altă poezie, necesara prudență constă în a ține gândirea în frâu, întrucât „gândirea fără măsură", lăsată slobodă, poate să devină primejdioasă, aprinzând imaginația celui ispitit de cântecele sirenelor și care, din păcate, nu mai are la dispoziție decât o „noapte fierbinte-foc": „Gândesc cu măsură,/să nu dau chix.//Proaspăta liniște nu m-ajută/mai deloc./În *stânga* țin schimbările/cu ghinion,/în *dreapta,* culorile care nu/mi-au folosit niciodată,//Mai am o noapte neauzită,/*fierbinte-foc*;/nu am idee cum s-o/consum.//Sirenele îmi dau buzna/în urechi;//gândesc cu măsură" (*Precauție*).

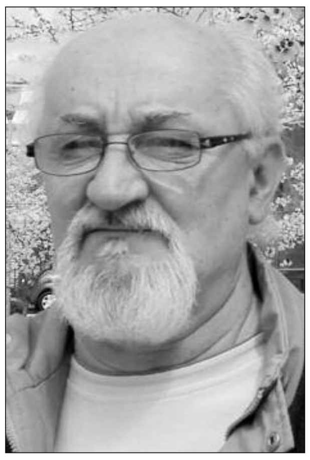
În viziunea poetului, *rutina* este un „câine credincios,/ținut în lanț, dar de multe ori/zbenguindu-se/slobod" (*Câine credincios*), „războinicul lăuntric/își poartă glasul pe brațe" (*Frică*), iar *cârciuma* are statutul unui fals topos benign: „Ascensiunea începe în cârciumă;//aici, adevărata metamorfoză/capătă valoare, iar elanul/pare să pice din creier, direct/în bocanci!/(...?/Afară, în spatele bodegii,/convivii, sprijinindu-se unii pe/alții, alcoolizează convingător,/cu viziunile lor,/iarba uscată!" (*Secvență*).

Între textele de factură gravă merită să fie citat cel numit *În fine*, unde termenul juridic *extraneitate* este utilizat într-o cheie conotativă și în care dinamica discursului exprimă o intensă stare de revoltă existențială: „trebuie să justific zbuciumul/ce mă străbate/privind prin telescop/gloria luminii știrbită/la colțuri.//Încă lupt. Încerc să renunț la/tendința-mi hâdă/cu iz de extraneitate./Gândurile mefiente mă trag de/ brăcinar:/<<La naiba, te-ai alienat/fără motiv -/ai stricat încuietoarea de la/magazia unde se adăposteau/părerile de rău ale altora/(rămășițe în dezordine)://străini cu duhul;/expulzați înainte de termen;/rezidenți fără nicio vină;/repetenți din eroare;/ exmatriculați>>". De data aceasta, războinicul lăuntric se află pe câmpul de luptă!

litere

Aurel Sibiceanu

Glorioșii ani ai ratării

Demonii războiului, ai păcii și demonii fricilor

De o „bună" bucată de vreme, văd ca prin ceață. În schimb, am numeroase vise de noapte. Nu știu să le tălmăcesc și nici nu mă nevoiesc; un lucru e cert – aproape după fiecare vis, aflu de moartea unui prieten, cunoscut. Așa am aflat de strămutarea din această lume a istoricului Vasile Novac.

L-am cunoscut în 1970, era director al Muzeului Golești, prin mătușa mea, Tanța Băjenaru, pe care o angajase ca femeie de serviciu la Muzeu. Mătușa mea fusese învățătoare și deținută politic, vreme de 4 ani. Din cauza unui gheb în spinare, din pricina unui TBC contractat în închisoare, mătușa mea nu era angajată de nimeni. Domnul Novac a înțeles drama și a făcut demersuri pentru a fi angajată, cu o jumătate de normă, să nu moară de foame. Grație mătușii devenisem un fel de adolescent înfiat de muzeu... Domnul Novac mi-a descoperit pasiunea pentru cărți și, mai ales, pentru istorie. Mă lăsa să răsfoiesc vechile cărți și manuscrise, îmi povestea despre viața familiei Golescu, m-a îndemnat să-i zic Nene Vasile și așa i-am zis mereu de atunci. În 1972, Nenea Vasile a făcut demersuri ca mătușa mea să mai obțină o jumătate de normă, la Vila Florica a Brătienilor, tot ca femeie de serviciu. A fost încă un prilej de a răsfoi și citi cărți de istorie, atâtea câte mai rămăseseră neconfiscate de comuniști. Peste ani, aveam să aflu că prestigioasa poetă Elisabeta Novac, colega mea de cenaclu, este soția dânsului. De-a lungul timpului, m-am întâlnit cu Nenea Vasile la Arhiva Națională din strada Craiovei, unde eu consultam documentele Războiului din 1877-78. Pomenit să vă fie în veac numele, Nene Vasile, carele în viața pământeană ați fost „osândit" să slujiți viitorul scotocind în trecutul românilor peste care mulți vor să aștearnă praful noilor ideologii ale acestui veac plin de nemerniciile celor puternici...

Nu mi-am imaginat că voi trăi în vremea unui iminent război și a unor manipulări de cea mai joasă speță, de mimarea unor tratative pentru pace, de imbecilizare aproape mondială, de interzicerea unor autori, artiști, sportivi pe motiv că sunt ruși. Lumea acestor zile de aprige confruntări este foarte bolnavă și o eventuală pace se va naște greu. După Primul Război Mondial, Ionel Brătianu a exclamat: „Cu războiul a fost cum a fost, să vezi acum, cum o vom scoate la capăt cu pacea!" Marele om politic avea dreptate, pentru recunoașterea României Mari a trebuit să bată cu pumnul în masă, la Paris.

Pacea... În vreme unii croiesc războaie, oamenii normali sunt obligați să trăiască în mintea lor bolnavă, sperând că nu vor deveni umbre pe ziduri, desenate de ciuperca atomică. Îmi vin în minte câteva versuri ale lui Ștefan Augustin Doinaș, versuri stranii și premonitorii: „Dar peste-un veac, puteți scurma țărâna:/ cărbunele care voi fi, vibrant,/vă va lăsa să ridicați cu mâna/din pieptul ars de lut un diamant./Cercați atunci cu-o piatră și mai dură/să zgâriați obrazul lui de foc./Iar dacă veți vedea vreo știrbitură,/zvârliți-l: îngropați-l la loc!"

Trăim o vreme în care consumerismul a acaparat spiritul. De secole, omul este laicizat, despărțit programatic de Dumnezeu chiar și de bisericile care au controlat lumea politic și au dus la involuție. Hm, gândul mă duce la profesorul Nae Ionescu: „Spiritul nu evoluează, e așa cum l-a făcut Dumnezeu, spiritul nu se schimbă." .

Eldar Sarakhman

Dan Ciachir

O PUNTE PUTREDĂ (Scene din anii 1945-1947)

De la Geneva la Sighet

În epoca interbelică, Constantin Argetoianu era perceput de opinia publică românească drept prototipul politicianului cinic şi versatil, îndeosebi după participarea sa la Guvernul Iorga (18 aprilie 1931 – 5 iunie 1932), în care a deţinut două portofolii: Finanţele, şi, ad-interim, Afacerile Străine. Din motive de „imagine", am spune azi, regele Carol II, înscăunat pe 8 iunie 1930 în urma unei lovituri de stat, l-a însărcinat în 1931 pe fostul său profesor Nicolae Iorga cu formarea guvernului. Marele savant făcea figuraţie ca premier, conducerea efectivă a Consiliului de Miniştri având-o Argetoianu. Nu întâmplător, deşi fără temei formal, referindu-se la acest guvern, majoritatea istoricilor îl numesc „Guvernul Iorga-Argetoianu".

Personalitatea lui Constantin Argetoianu, care a intrat târziu în politică, în 1913, la vârsta de 42 de ani, este însă mult mai complexă, depăşind clişeul amintit. Fiu de general şi boier oltean, Argetoianu, după opt ani de studii petrecuţi la Paris, se întorcea cu un doctorat în Medicină şi cu o licenţă în Litere şi Drept. Nu a profesat însă nici medicina, nici avocatura, intrând în diplomaţie şi petrecând un număr considerabil de ani la legaţiile ţării noastre din Constantinopol, Roma, Viena, Paris...

Când se vorbeşte despre Argetoianu, este mai puţin luat în considerare omul politic, de categoria a doua, deşi a fost preşedinte al Senatului, premier al unui guvern de scurtă durată, în anul 1940, şi de nenumărate ori ministru... Numele lui Argetoianu rămâne în istorie datorită vastei sale opere memorialistice şi jurnalului său, ambele editate postum. Contemporanii săi, care poate că îi percepeau vasta cultură, nu-i cunoşteau talentul de mare scriitor; de autentic Saint-Simon român. După prăbuşirea regimului comunist au fost impecabil editate, de către istoricul Stelian Neagoe, atât memoriile lui Argetoianu, intitulate *Pentru cei de mâine*, cât şi cele unsprezece volume masive de *Însemnări zilnice* (unul s-a pierdut), operă depăşind câteva mii de pagini, cronică fără seamăn a unui deceniu de viaţă românească.

Politicianul socotit cinic, amoral şi versatil devine spre sfârşitul vieţii un personaj tragic din cauza erorii capitale comise: aceea de a fi revenit în România într-o vreme în care alţii nu ştiau cum s-o părăsească. Stabilit la Geneva în primăvara anului 1944, Argetoianu se întoarce la Bucureşti în toamna lui 1946. Ecoul inexplicabilei sale erori răzbate până şi în romanul *Cronică de familie* al lui Petru Dumitriu, unde apare un personaj episodic, Mitiţă Papadopol, care ezita, pe aeroportul din Zürich, să se urce în avionul de Bucureşti. Îl convinge însă un diplomat să revină acasă, spunându-i că are toate şansele să-l înlocuiască pe Tătărescu la Ministerul Afacerilor Străine şi la vicepreşedinţia Consiliului de Miniştri... Reiese din pasajul respectiv sugestia că patima politică l-a readus pe Argetoianu în ţară, netezindu-i astfel drumul spre închisoarea din Sighet, unde va fi zvârlit, fără nici măcar un simulacru de judecată, într-o zi de duminică, 7 mai 1950. Penitenciarul din Sighet a înghiţit atunci zeci de oameni care deţinuseră demnităţi politice, categorie în care se înscria şi Argetoianu.

Cu zece ani înainte de asta, fostul preşedinte al Partidului Agrar trecuse prin alte momente traumatizante: puţin a lipsit să nu ajungă, pe 27 noiembrie 1940, la Jilava şi să fie masacrat de legionari la un loc cu ceilalţi 60 de oameni politici asasinaţi atunci. Pentru funcţiile pe care le deţinuse în timpul domniei regelui Carol II, inclusiv aceea de consilier regal, Argetoianu era considerat un adversar ireductibil al Gărzii de Fier ce trebuia pedepsit.

Scăpat ca prin minune cu viaţă, Argetoianu a fost atât de copleşit de încercarea prin care trecuse, încât timp de şase luni nu a fost în stare să noteze nimic în jurnal. Pe 27 mai 1941 consemna: „Se împlineşte azi o jumătate de an de când am scăpat ca prin minune de moarte. Dacă am trăit şase luni mai mult decât Iorga şi Madgearu, o datorez numai lui Rioşanu... Şase luni. Şi parcă sunt şase ani!".

Pe 27 noiembrie 1941, Argetoianu revenea, în *Însemnări zilnice*, asupra aceluiaşi episod: „Azi se împlineşte un an, zi cu zi, de la înfiorătoarele clipe în care am văzut moartea cu ochii... Stau în biroul meu şi scriu şi parcă văd în faţa mea pe cei doi «camarazi» care au venit să mă ducă la Poliţie, ca să-mi pună viaţa «în siguranţă». Cum am putut scăpa, nu pricep nici acum. De ce m-au dus la Poliţie, în loc să mă ducă la Snagov, ca pe Madgearu? De ce la Poliţie nu m-au dus direct la beciuri, unde nu m-ar mai fi găsit nici Rioşanu, nici nimeni? De ce a întârziat Zăvoianu la Jilava şi a dat vreme lui Sima şi lui Rioşanu să sosească la Poliţie să ne scape? De ce turma de bestii din culoarele şi curtea Poliţiei nu s-au opus la ridicarea noastră, faţă de Rioşanu, care nu era însoţit decât de doi agenţi? Parcă a fost mâna lui Dumnezeu la limanul salvării... Fie-i numele blagoslovit şi în vecii vecilor odihnă sufletului lui Alecu Rioşanu..." (Alexandru Rioşanu fusese în acea perioadă subsecretar de stat la Interne).

Anii războiului, până în primăvara lui 1944, Argetoianu îi petrecuse ca spectator şi cronicar incisiv al vieţii româneşti din epocă. Pe măsură ce trupele ruseşti se apropiau de teritoriul ţării noastre, Argetoianu era sfătuit de familie, de prieteni – între aceştia, stăruitor, de Mihai Ralea – să părăsească ţara. În 1924 el scosese în afara legii, ca ministru de interne, Partidul Comunist din România, la trei ani de la constituire. Argetoianu însuşi se socotea un om politic „reacţionar". Eticheta de cinic şi-a atras-o pentru că nu credea în democraţie, într-o ideologie (trecuse prin trei partide, apoi şi-l întemeiase pe al său propriu) şi nici în masoneria din care făcea parte. El înţelegea politica în sensul unei chemări de boier, al unei meniri superioare, care trebuia ambalată inutil şi „teoretic". Şi mai făcea politică din patimă pură. Convins de soţie să plece din ţară, întreprinde cuvenitele demersuri, în ianuarie 1944, însă intervine un impediment: „Nevastă-mea a cerut lui Vlădescu (şeful protocolului) un paşaport pentru mine, cu vizele necesare pentru Elveţia. M-am pomenit după câteva zile cu un paşaport diplomatic vizat de nemţi şi de elveţieni... Tot atunci m-a picnit seria acceselor de gută, care m-au aruncat la pat. N-a mai fost vorba de plecare şi am băgat paşaportul în sertar...".

Pleacă abia pe 22 aprilie 1944 împreună cu alţi câţiva români care se îndreptau spre Occident, între ei aflându-se bunul său prieten şi coleg de masonerie Ion Şoneriu, care se va opri tot în Elveţia, unde Argetoianu va trăi doi ani şi jumătate. Asupra întoarcerii, Argetoianu a dat mai multe explicaţii, inclusiv aceea – avea 75 de ani – că doreşte să fie înmormântat la Breasta, lângă Craiova, la conacul familiei, în pământ natal. Asupra datei la care revine în România, editorul său, istoricul Stelian Neagoe, avansează data de 6 septembrie 1946, în timp ce pentru istoricul Petre Otu, care a consacrat un amplu articol ultimilor ani petrecuţi în libertate de Constantin Argetoianu, data sosirii la Constanţa este aceea de 8 noiembrie 1946. Cert este că până acolo a călătorit cu motonava *Transilvania*; unul dintre cele două vapoare româneşti de lux (celălalt fiind *Basarabia*), comandate de Serviciul Maritim Român şi construite la Copenhaga în 1938. Merită reprodusă această scurtă notă din jurnalul lui Argetoianu, datată 25 iunie 1938: „Noul vas al SMR-ului, *Transilvania*, construit în Danemarca, a sosit la Constanţa şi va fi luat azi sau mâine în primire. Dimensiuni, putere, viteză cam de două ori cât *România*. Mare poftă aş avea să fac o călătorie cu dânsul!".

La începutul războiului, atât *Transilvania*, cât şi *Basarabia* (confiscată în 1945 de Uniunea Sovietică şi rebotezată *Ucraina*) fuseseră puse la adăpost în Bosfor. Din 1945, *Transilvania* circula pe ruta Constanţa – Marsilia, unde s-a îmbarcat Argetoianu în toamna anului următor. De altfel, motonava a adus şi alţi repatriaţi români, foarte puţini la număr, majoritatea membrilor personalului diplomatic românesc din străinătate preferând exilul.

„La Constanţa – scrie istoricul Petre Otu – [Argetoianu] a fost întâmpinat de fiica sa Marie Jeanne Argetoianu, de nepotul său Ion Lahovary şi de amici politici (Grigore Popescu, August Filip, generalul George Alimănescu ş.a.). Iniţial, Argetoianu a declarat presei că s-a întors în ţară întrucât «a fost rugat cu insistenţă de guvernul român». De altfel, în primele săptămâni de şedere în România, a fost foarte prudent, aşteptând rezultatul alegerilor din 19 noiembrie. În declaraţiile publice n-a lăsat să se întrevadă că avea intenţia de a porni acţiune politică, afirmând doar că voia să rămână definitiv în ţară".

Petre Otu oferă cea mai plauzibilă explicaţie a întoarcerii lui Argetoianu: „Unele cercuri apreciau că Guvernul Groza, nefiind recunoscut de anglo-americani ca reprezentant al voinţei poporului român, exprimate prin alegerile din 19 noiembrie 1946, nu va putea semna tratatul de pace. Acest lucru îl putea face însă un guvern Argetoianu, care era agreat atât de ruşi, cât şi de anglo-americani". Apărând însă la orizont Planul Marshall, dar mai cu seamă respingerea acestuia de către Stalin, în vara anului 1947, „alternativa Argetoianu" nu mai avea sens, iar Războiul Rece devenea o realitate evidentă. Istoricul Stelian Neagoe scrie, la rândul său, că „sirene din canale diplomatice anglo-americane şi chiar sovietice îi cântaseră ademenitor pe strune...".

La începutul războiului, atât *Transilvania*, cât şi *Basarabia* (confiscată în 1945 de Uniunea Sovietică şi rebotezată *Ucraina*) fuseseră puse la adăpost în Bosfor. Din 1945, Transilvania circula pe ruta Constanţa – Marsilia, unde s-a îmbarcat Argetoianu în toamna anului următor. De altfel, motonava a adus şi alţi repatriaţi români, foarte puţini la număr, majoritatea membrilor personalului diplomatic românesc din străinătate preferând exilul.

Nu cred că era nevoie, în cazul schimbării Guvernului Groza cu un premier-tampon între ruşi şi americani, de aducerea unui om politic tocmai de la Geneva; unul care avea 75 de ani bătuţi pe muche şi un nume, am zice astăzi, „controversat". Tot la Geneva se refugiase pe atunci un om politic român cu o fizionomie total diferită: fostul ministru de externe Grigore Gafencu. Acesta, proprietar al ziarului „Timpul", care continua să apară la Bucureşti, s-a dovedit cât se poate de prudent faţă de orice cântece de sirenă. Ieşit de câţiva ani din circuitul politic, Argetoianu şi-a închipuit, alimentat şi de patima sa politică, realizabile propriile dorinţe. Însuşi fostul rege Carol II dusese în Mexic nişte tratative iluzorii cu ruşii în 1945 cu speranţa că îl va detrona pentru a doua oară pe fiul său, în condiţiile în care acesta înfăptuise lovitura de stat de la 23 august 1944 şi fusese distins de Stalin cu cea mai mare decoraţie sovietică, *Victoria*.

La începutul lunii ianuarie 1947, Argetoianu a înfiinţat un mic partid, Uniunea Naţională Muncă şi Refacere, cu sediul pe strada Brezoianu, 18. Care era starea sa de spirit, cum vedea el desfăşurarea evenimentelor în acea perioadă în care începuse procesul de comunizare al României, nu mai avem de unde şti, întrucât *Însemnările zilnice* s-au oprit în 1945, pe când se găsea la Geneva.

Ca vechi om politic, asistând la arestarea liderilor ţărănişti şi la desfiinţarea partidului acestora după aşa-zisa „fugă de la Tămădău", din iulie 1947, trebuie să-l fi trecut un fior. I-a venit rândul într-o zi de sâmbătă, 6 mai 1950, când a fost arestat şi pornit cu duba spre închisoarea din Sighet. Din memoriile profesorului Constantin C. Giurescu, *Cinci ani şi două luni în penitenciarul de la Sighet*, aflăm că Argetoianu a călătorit până acolo într-o dubă în care se mai aflau fraţii Alexandru şi Ion Lapedatu, precum şi acel August Filip care-l aşteptase la Constanţa, la întoarcerea în ţară. Tot Constantin C. Giurescu menţionează că au schimbat câteva cuvinte în decursul unei „plimbări" şi că, la Sighet, Argetoianu era întemniţat în cea mai sinistră celulă – între pereţii săi murise Gheorghe I. Brătianu –, numărul 12, „cu mai puţină lumină şi mai multă umezeală".

Acolo s-a produs sfârşitul lui Constantin Argetoianu, pe 6 februarie 1955, la vârsta de 84 de ani. Se pare că August Filip, cu care călătorise în dubă şi împărţise apoi celula de la Sighet, era copilul său din flori, dacă e să-i dăm crezare istoricului Constantin C. Giurescu: „August Filip a plâns mult la moartea lui Argetoianu (Gh. Strat mi-a spus, cu alt prilej, că în Bucureşti se spune că A. Filip ar fi băiatul natural al lui Argetoianu!)".

Ninel Ganea

Spre evitarea suferinței inutile

Se spune despre creștinism că nu îți îndepărtează suferința, dar te ajută să-i dai sens, să o facă suportabilă cumva și să o transforme, dintr-o povară copleșitoare, într-un mijloc de desăvârșire duhovnicească. Nu e nicidecum puțin lucru și nu aș îndrăzni să contest vreuna dintre realizările de mai sus. Însă, cel puțin dintr-un anume punct de vedere, mi se pare o caracterizare prea modestă. Nu că prea multă modestie ar strica vreodată, dar este cumva minimalistă și nu îți dezvăluie toate resursele de fericire care se ascund în spatele unor pretenții smerite.

Sfinții, cei care au încercat ortodoxia în toată plenitudinea sa, vorbesc pe larg despre bucuria trăită în viața de aici. Chiar dacă experiența lor rămâne celor mai mulți dintre noi inaccesibilă – din motive care țin de frica noastră de a încerca să trăim cu adevărat creștinește, după cum a surprins Chesterton într-o butadă faimoasă („creștinismul nu a fost încercat și găsit dificil, a fost găsit dificil și nu a fost încercat") – străfulgerări ne sunt accesibile și nouă, celor mai nevolnici. Și nu mă gândesc aici la extaze sau trăiri artificiale, ci la momente așezate de liniște și pace, în care simți că așa ar trebui să fie și să arate de fapt viața ta.

Fantele spre fericire pe care ortodoxia ți le oferă sunt și mai spectaculoase dacă le comparăm cu pretențiile concurente ale paradigmei moderne. Filosofia ultimelor două secole, cel puțin, a promis un rai pământesc nemaivăzut odată ce omul se va elibera de toate prejudecățile și balastul tradiției prin forța prometeică a intelectului. „Iluminismul este ieșirea omului din starea de imaturitate de care este el însuși vinovat. Imaturitatea este incapacitatea de a te servi de propriul intelect fără îndrumarea altcuiva.", scria Kant în acel manifest celebru al modernității, „Ce este Iluminismul".

Nu s-a întâmplat nicidecum așa, dar, ne spun filosofii veacului, asta este doar din vina tradiției („îndrumarea altcuiva"), care are încă o forță suficient de mare încât să obstrucționeze idealurile existențiale moderne. Ca urmare, războiul împotriva relicvelor trecutului (căsătoria, monogamia, familia, Biserica, moralitatea în sens larg, etc.) trebuie continuat cu un entuziasm mai feroce și abia la final este de așteptat să avem împlinirea plenară a promisiunilor contractuale moderne.

Nu este exclus ca, într-un viitor nu prea îndepărtat, chiar și cei mai naivi dintre oameni să realizeze că, în fapt, toate fericirile promise nu reprezintă decât o înșelătorie, mai înfiorătoare chiar și decât pactul faustic, paradigmatic pentru condiția noastră. „În goana ta fulgerătoare/Spre „ostrovul cel fericit"/Ai trupul hămesit de-a pururi/Și sufletul nemulțumit", spune Sf. Ioan Iacob Hozevitul într-o poezie. Omul modern nu primește nici măcar o stăpânire temporară în schimbul sufletului oferit pe tavă. Nimic. Doar o suferință nesfârșită, din care el se zbate și mai tare să iasă, căutând cu disperare mereu în direcția greșită, ceea ce nu face decât să-i întețească suferința, și tot așa mai departe, într-un ciclu neîntrerupt de drame și schilodiri interioare.

Nu este nimic abstract sau abscons. Nu este o durere metafizică, chiar dacă își are originea într-o metafizică și o teorie a naturii umane greșite. Este o suferință personală, concretă, recurentă, care se întâlnește la tot pasul și de care oamenii nu se pot dezlipi, deoarece își are originea în ei înșiși, în închinarea lor la un zeu fals, zeul modernității. Și, după cum știm de la Aristotel, „zeii falși produc rele reale".

Ceea ce face însă ca toată această dramă a omului modern să fie și mai acută este caracterului ei autoindus. Nu este o nenorocire căzută din cer, o suferință impusă de vreun demiurg capricios, nu este implacabilă precum destinul păgânilor, ci este voluntară, rezultată dintr-o alegere liberă, într-o oarecare măsură, și deci dintr-o anume perspectivă evitabilă. Spun într-o oarecare măsură deoarece astăzi trăim într-o lume în care suntem cu toții mai mult sau mai puțin formatați puternic de modernitate. Suntem precum acei copii răsfățați din leagăn care, la maturitate, chiar și în cazul puțin probabil în care ar dori să o apuce pe calea cea bună, nu mai pot, le este peste puteri. Desigur că la Dumnezeu totul este posibil, dar, în același timp, nu trebuie uitat vreodată că obișnuința e a doua natură sau că „ce faci te face", iar pe sufletul nostru s-a lipit aproape indelebil ștampila modernității.

Totuși, făcând excepție de cazurile destul de răspândite ale unor oameni împietriți de modernitate, fuga de o suferință inutilă rămâne mereu la îndemână și nu presupune de la bun început și în mod necesar decizii eroice. Nu este nevoie să bifezi un set complet de alegeri bune, grandioase și impresionante, deși tentația cea mare, specifică nouă, de altfel, este de a te angaja tocmai în astfel de întreprinderi. Aproape de fiecare dată, este suficient să îți începi și să-ți continui metanonia prin lucruri mici, foarte mici, care, repetate, ajung să-ți transforme în bine întreaga viață și să te ducă spre acea fericire molcomă, posibilă chiar și într-o vale a plângerii. Absența unui televizor, timpul redus petrecut pe internet, postul și mersul la biserică, rugăciunile, șamd. nu sunt neapărat cele mai spectaculoase sau grele alegeri de viață, dar ele te poartă într-un luminiș de unde viața se vede mai bine.

Aproape de fiecare dată, este suficient să îți începi și să-ți continui metanonia prin lucruri mici, foarte mici, care, repetate, ajung să-ți transforme în bine întreaga viață și să te ducă spre acea fericire molcomă, posibilă chiar și într-o vale a plângerii.

Iertarea păcatelor și iertarea fericirii

(urmare din p. 7)

fost făcut poate fi des-făcut, re-făcut, trans-făcut (transfigurat). Binele are această forță nihilizantă asupra răului – anulează răul, ba chiar îl transformă în sensul binelui, este beneficient, bine-făcător – așa cum învierea omoară moartea, o de-mortifică, o fertilizează, o vitalizează. Căci cu moartea trecutului se întâmplă același lucru ca și cu trecutul morții: prin forța faptei bune răul este *beneficat*, așa cum, prin înviere, moartea este vivificată.

După dispariția creștinismului un Hitler antinazist nu va mai fi posibil, așa cum nu va mai fi posibil nici Pavel, nici drumul Damascului, nici metanoia, nici convertirea, nici *kairos*, nici mântuirea prin rugăciunea celor vii. Dar ne vom mai putea noi înșine ierta?

Și iată, din ce în ce mai mult, se insinuează chiar în acest creștinism obosit – vechea temporalitate, a făcutului de nedesfăcut, a faptei de neiertat, a ne-legiuirii inexorabile căreia nu-i poate corespunde decât o tânguire eternă, așa cum se tânguie la nesfârșit eroii tragediilor antice. Unei asemenea recăderi – îi corespunde fie deprimarea totală, fie împietrirea inimilor: dacă tot am comis o ticăloșie, dat fiind că faptul ei este prin definiție ireversibil – fie mă voi sinucide moral (autorecuzându-mă de la a judeca sau de la a face), fie voi continua până la ultimele consecințe ale ticăloșiei, voi persevera în ființa ei – deja confirmată în ordinea imuabilului.

Omul secolelor XX și XXI este omul care revine la timpul ireversibil al tragediei – unde reabilitarea este imposibilă -, unde faptei îi corespunde o sancțiune fără virtuți expiatorii și, pe cale de consecință, imprescriptibilă.

Iertarea fericirii

Într-un alt text, *Fericirea – raza sub care timpul se dișterne*, luam în discuție un aspect îndeobște ignorat atunci când se vorbește despre iertare: *iertarea binelui celuilalt, a fericirii lui*. Nici măcar Jankelevitch în atât de profunda și „exhaustiva" lui carte despre *Iertare* nu se gândește la o asemenea posibilitate, la care totuși se gândește un alt rus, Feodor Mihailovici Dostoievski. În *Idiotul* prințul Mîșkin îi recomandă lui Ippolit, tânărul tuberculos chinuit de resentimente față de cei ce vor continua să trăiască după moartea lui: „să treci pe lângă noi și să ne ierți fericirea!"

Cel mai mult ne face să suferim nu atât răul direct pricinuit nouă de ceilalți, ci răul pe care ni-l provoacă binele lor. Suferim mult mai des de pe urma resentimentului și a invidiei, decât de pe urma unei injurieri efective a situației noastre de către ceilalți. Și totuși – amintire a unui comunism primitiv? – simțim că suntem deposedați de binele la care noi nu avem acces, iar bucuria celorlalți o primim ca pe un impardonabil afront. Dar ceea ce face imposibilă iertarea fericirii este aceea că fericirea nu poate fi făcută să nu mai existe, căci specialitatea iertării este de a des-face faptul de a fi făcut, de a-l readuce pe vinovat la starea de dinaintea păcatului. Când nu despre vinovăție e vorba, ci despre minunata fericire nevinovată a celui care nu face nici un rău nimănui – în afara aceluia de a se bucura de binele său? – îi mai putem ierta noi fericirea? Nu i-o putem ierta pentru că: 1. Nu există nici o vină propriu-zisă și nici recunoașterea vinovăției; 2. Binele atins de cel fericit – transcende temporalitatea și nu poate fi compensat de răul pe care el l-ar suferi sau de care l-am face să sufere, fericirea este imortală.

Imortalitatea răului este doar aparentă – prin căință și prin iertare putem face ca păcatul să fie „dezlegat", să facem să fie ca și cum n-ar fi fost niciodată. Fericirea însă nu poate fi dezlegată, nu poate fi făcută să nu fi fost. Binele este cu adevărat etern.

Creștinismul își atinge cu aceasta limitele: nerecunoscând decât beatitudinea cerească, aprofundează doar fericirea veșnică și ignoră complet veșnicia fericirii... terestre. Religie a resentimentului – conform lui Nietzsche – era oarecum firesc să-și oculteze secretul generator, mizeria sublimogenă. Căci fericirea pământească, creștinismul o taie dintr-o singură trăsătură, o anulează prin câteva propoziții. Și totuși fericirea se încăpățânează să existe, în ciuda decretului care-i declară nulitatea. Și oamenii – continuă și ei să sufere – cel mai mult în fața acestei fericiri pământești – atât de discreționară, de inechitabilă, de preferențială. Căci dacă Dumnezeu este un bine care nu poate produce invidie – fiindcă se distribuie fără a se împărți, fiindcă donația lui excede cererea noastră, fiindcă nu putem noi cere cât ne poate Dumnezeu da – fericirea terestră este mereu un privilegiu – de la capacitatea de a o simți până la senzația ei efectivă, de la vizarea intențională până la realizarea intenției. Or, tocmai această sursă de suferință a lăsat-o creștinismul să existe, căci cei mai mulți dintre noi suntem nefericiți și suferim la gândul că alții sunt fericiți. O religie care să ierte – nu păcatele – ci fericirea celorlalți este poate religia unei noi ere.

Cel mai mult ne face să suferim nu atât răul direct pricinuit nouă de ceilalți, ci răul pe care ni-l provoacă binele lor. Suferim mult mai des de pe urma resentimentului și a invidiei, decât de pe urma unei injurieri efective a situației noastre de către ceilalți.

eseu

Vasile Ernu

Diavolul, Îngerul, Spiritul: Stalin şi literatura

În îndepărtatul an 1938 Diavolul, Îngerul şi Spiritul precreştin se hotărăsc să coboare pe pămînt.

Aleg din nu se ştie ce motive – raţiuni doar de ei înţelese – să pogoare la Moscova. Era o după amiază fierbinte, insuportabilă de vară. Cei trei poposesc aici.

Komsomolista Anuşka tocmai plecase după ulei. De unde ştim asta? Dar să le luam pe rînd.

Întrebarea care se pune este pe cine vizitează Diavolul, Îngerul şi Spiritul? Pe Stalin? O, nu: ei vizitează trei scriitori sovietici importanţi în acea vară fierbinte.

De ce scriitori? Aici e o poveste mai complicată. Din datele de care dispunem avem convingerea că într-un stat de stil religios sau stalinist Diavolul şi Îngerul vorbesc cu Stăpînul prin intermediul scriitorilor. Asta este de neînţeles azi.

Bun.

Diavolul are gusturi bune în literatură, ca şi Stalin de altfel. Dacă vă uitaţi pe lista Premiilor Stalin o să vă convingeţi. Nici Îngerul nu are gusturi proaste. Spiritul – şi el alege ceva de calitate.

Cei trei autori selectaţi sunt: Diavolul îl alege pe Mihail Bulgakov, Îngerul pe Leonid Leonov şi Spiritul precreştin pe Lazari Laghin (Ghinzburg). Primul scrie *Maestrul şi Margarita,* al doilea scrie *Piramidele,* iar al treilea scrie *Bătrînul Hotabîci.* Practic în acelaşi an.

La Bulgakov Diavolul capătă chipul lui Woland, la Leonov chipul Angheloidului sosit ia numele Dîmkov iar la Laghin Spiritul capătă chipul unui bătrîn numit Hotabîci.

Toţi trei se angajează în industria divertismentului. De ce în divertisment? Nu tu NKVD, nu tu armată, nu tu partid, nu tu presă – toţi trei aleg showbizul. Ceva, ceva ştiu ei. Asta e deja Bahtin.

Maestrul şi Margarita e prea cunoscut ca să vi-l povestesc: este poate cel mai cunoscut roman rusesc al secolului XX. Un roman bun dar puţin supraestimat cred eu: în secolul XX în faţa lui sunt cel puţin patru romane ruseşti mari şi grele.

Despre acest roman se spune că este romanul unui singur cititor: Stalin. Bulgakov îi scrie o scrisoare sub formă de roman lui Stalin. El trebuie citit în cheia asta. Cam asta a făcut şi Platonov cu cîteva cărţi ale lui. Adresantul era un singur om: Stalin. În general cărţile care au fost scrise cu destinaţia Stalin sunt capodopere. De ce? E o altă discuţie.

Stalin avea o slăbiciune pentru Bulgakov: l-a făcut să sufere dar i-a rezolvat şi o mulţime de probleme. Piesa *Zilele Turbin* era preferata lui Stalin – a vazut-o de 16 ori. Stalin l-a sunat pe Bulgakov iar Bulgakov era puţin cam dependent de „mistica stalinistă". Asta în *Maestrul şi Margarita* se simte. Bulgakov nu a fost niciodată un antistalinist. Să nu uităm: Bulgakov a fost un monarhist convins.

Dimitri Bîkov are perfectă dreptate: *Maestrul şi Margarita* este cel mai de geniu roman mediu. Pentru că el e scris pentru „media de înţelegere", pentru nivelul şi gusturile puţin provinciale ale lui Stalin cu o inteligenţă dezvoltată dar medie a gusturilor artistice. Structură şi stilistică perfecte. Atinge toate domeniile care îl pasionează pe Stalin: puţin religios, puţin istoric, puţin mistic, puţin erotism de proastă calitate, puţine bîrfe din apartamentele nomenclaturii. Reţeta Kremlin: marcă de super succes. Pînă şi cuvîntul Master-Maestru este numele preluat de la Stalin. El percepe arta ca pe un meşteşug şi mereu întreba ca să verifice dacă un artist e bun sau ba: e Master sau nu e Master?

În faimosul telefon dat de Stalin lui Pasternak ca să afle de Mandelştam după celebrul vers care i-a adus moartea, Stalin întreabă: Mandelştam e Master sau nu e Master? Pasternak, naiv, începe să-i explice că nu bagi un om în puşcărie pentru un vers, indiferent dacă versul e bun sau prost. Pe Stalin îl interesa un lucru: Mandelştam e Master sau nu e Master/Maestru? Bulgakov vine să răspunde la asta prin *Master i Margarita*. Aici interpretarea lui Bîkov este exemplară.

Bulgakov a fost conştient că acest roman-scrisoare nu va fi publicat niciodată în URSS. El a vrut să-i povestească lui Stalin ce se întîmplă. Ce-i spune Bulgakov lui Stalin la început? Citează din Goethe – *Faust.*

Cine eşti tu, la urma urmei, spune?
O parte din acea putere
Ce veşnic răul îl voieşte
Şi veşnic face numai bine

Ce-i spune în esenţă Bulgakov lui Stalin: tu eşti un rău, omori, distrugi, dar aceşti robi ai tăi sunt mai laşi, mai răi ca tine, mai meschini. Ăia de la Casa scriitorilor chiar merită să dispară, căci ne otrăvesc vieţile. Dacă vrei să salvezi lumea, salvează-i pe cei care nu sunt răi - salvează artistul, scriitorul. Salvează Masterul/ Maestrul! Noi, cei care nu vrem să participăm la aceast show al răului, o să-ţi putem legitima şi povesti răutatea diabolică.

Bulgakov a înţeles ceva perfect şi spune în MM: „Niciodată să nu-ţi doreşti ceva de la cel mai puternic ca tine că va veni şi-ţi va oferi tot. Dar nici atunci să nu iei".

Woland rămîne însă eroul principal al romanului. Atenţie: erou pozitiv – în acea lume pînă şi Diavolul era un erou pozitiv. Este poate cea mai reuşită construcţie literară a Diavolului în literatură.

La marele bal, carnavalul stalinist Woland îl întreabă pe Maestru: care e visul tău? Eu nu mai am nici un vis, răspunde el. Woland nu va rezista mult şi va părăsi Moscova.

Leonid Leonov, mai puţin cunoscut la noi din păcate dar cu nimic mai prejos de Bulgakov - cred că „Pădurea rusă" e cît de cît cunoscută – scrie acest volum imens de 1500 de pagini cu numele *Piramide.* Cartea avea să fie publicată abia în anul morţii lui: 1994. Nimeni nu a îndrăznit să publice aşa ceva sub soviete. Este unul dintre cele mai complicate romane ruseşti scrise vreodată. Însă rămînem strict la subiectul nostru: cele trei vizite.

Angheloidul sosit pe pămînt se întîlneşte cu Stăpînul. Stalin adică. Stalin îi face o propunere destul de surprinzătoare: stimate tovarăşe Angheloid, tu trebuie să mă ajuţi să distrugem lumea asta puţin pentru a o salva. Istoria se mişcă cu un ritm şi o viteză nebună, trebuie să o ajustăm, să oprim puţin din această mişcare dementă spre autodistrugere. Să facem lumea asta ca pe o piramidă: mormîntul, monumentul care nu poate fi distrus căci e gata contruită ca o ruină, ca o grămadă de pietre – piramidele sunt o lume gata dărîmată de aceea nu pot fi distruse cum o spune şi Sloterdijk. Abgheloidul Dîmkov, care tocmai se angajase la circ, se sperie şi fuge înapoi în lumea lui. Îngerul pare ceva mai fricos şi cuminte decît Diavolul. Cu îngerii nu poţi face literatură. Leonov poate.

Şi ultima poveste? Un pionier tînăr, într-o după amiază în plină arşiţă descoperă un obiect vechi din care iese un spirit (djin), un duh – Hasan Abdurahman ibn Hottaba pe care-l vor numi Hotabîci. El este un simpatic bătrîn naiv. Din cei trei doar Hotabîci rămîne în URSS. El devine pionier, se adaptează vieţii sovietice destul de bine, se angajează la circ. Un clovn îi zice lui Hotabîci: "la noi două lucruri au mai rămas sfinte – circul şi biserica".

Între timp au dispărut şi acestea. Ce vremuri....

De ce Îngerul şi Diavolul pleacă iar Spiritul Hotabîci rămîne şi chiar se adaptezază destul de bine? Dimitri Bîkov – de la ale cărui lecţii de literatură a pornit această postare – susţine apartenenţa lui Hotabîci la un spirit precreştin, un soi de Spirit care se sustrage antagonismului Bine – Rău moral. Teza mea este total diferită. Îngerul şi Diavolul se plasează în cîmpul politic într-o grilă de interpretare etică, morală, lucru care face imposibil de dus o bătălie politică. Hotabîci goleşte de conţinut etic sfera politică şi astfel poate deveni parte a cîmpului politic. Pe planeta Pămînt învinge numai cine se goleşte de conţinut etic, moral.

De ce fug Diavolul şi Îngerul?

Diavolul şi Îngerul înţeleg un lucru: pe planeta Pămînt nu e deloc simplu să lucrezi cu oamenii. Pe Pămînt Raiul şi Iadul sunt multiple, dese, repetitive şi la îndemîna oricui. Omul poate crea raiuri şi iaduri cu o uşurinţă incredibilă încît îl sperie şi pe Dumnezeu. Pe planeta Pămînt Îngerul şi Diavolul ar face infarct dacă ar poposi prea mult timp iar dacă ar afla şi de depresie cred că ar refuza să ne mai viziteze: pentru totdeauna.

Bulgakov îi scrie o scrisoare sub formă de roman lui Stalin. El trebuie citit în cheia asta. Cam asta a făcut şi Platonov cu cîteva cărţi ale lui. Adresantul era un singur om: Stalin.

@mefimus

Grid Modorcea

PALMA OSCAR

Au lipsit marile staruri ale Hollwoodului, numele grele ale Premiilor Oscar în viață. Nici măcar pe *Red Carpet* nu au fost. Multe staruri noi, second hand, ori promisiuni. Ce ne așteaptă viitorul? Bat la ușă insistent noii condamnați la nemurire. Dar cei odată condamnați, nu pot fi niciodată egalați. Cine să-l egaleze pe Robin Williams? Poate Serena Williams?

Ediția a 94-a a Premiilor Oscar, 2022, nu a mai avut un limbaj pandemic. Adică s-a desfășurat fără măști. Și fără prezența lui Volodimir Zelenski pe scena ei. Anterior, actorul Sean Penn declarase că vine la gală și își rupe în fața tuturor cele două statuete Oscar pe care le-a primit, dacă Zelenski nu este invitat pe scenă să vorbească. Nu a fost. Nici el nu a fost văzut rupându-și trofeele. Dar Gala a avut un moment în care Academia și toți cei prezenți și-au afirmat susținerea pentru Ucraina. Cred că, pentru ceea ce s-a întâmplat în această gală, prezența lui Zelenski nu-și avea rostul. Nu trebuia ca o gală artistică să fie politizată atât de radical. Acest „incident" nu s-a întâmplat. Bine că nu s-a întâmplat. Fiindcă a fost o gală de-mascată. Vedetele și-au dat poalele peste cap.

Mă întrebam, dacă s-ar fi desfășurat cu chipurile mascate, cum ar mai fi arătat momentul șoc al galei, când Will Smith i-a tras un pumn (sau o palmă?) peste față prezentatorului Chris Rock, strigându-i apoi să nu se mai lege de soția lui: *„Nu mai pronunța numele soției mele cu gura ta nenorocită"*.

Dacă avea masca pe figură, ar spune Mr. Pfizer et co, Chris ar fi fost protejat! Eu nu cred. Cred că Will l-ar fi lovit și peste mască. Dar poate că masca l-ar fi descurajat să-l lovească pe colegul lui de comedie. Și incidentul nu ar fi avut loc. Și nici n-am fi aflat că soția lui Smith, Jada Pinkett, suferă de o boală rară, îi cade părul, de aceea ea a apărut rasă în cap, iar Rock a făcut o glumă referitoare tocmai la faptul că Jada era tunsă la zero și a comparat-o cu personajul pe care Demi Moore îl joacă în filmul lui **G.I.Jane** și că abia așteaptă s-o vadă în „G.I.Jane 2". În acest caz, gluma a fost deplasată. Totul are o limită, deci, până și la Oscar. Mai ales la Oscar. NU totul este permis.

Dovadă și ce s-a întâmplat într-o pauză, când Denzel Washington, câștigătorul Oscarului pentru **Glory** și **Training Day**, i-a oferit lui Smith un sfat: *„În momentul cel mai înalt, fii atent, atunci diavolul vine după tine"*.

Ar fi să ne gândim ce urmează un proces. Poliția din L.A. s-a autosesizat. Academia a declanșat o anchetă. Deja s-a descoperit că Rock avea pe față un plasture de protecție!? O fi fost oare o înscenare? De ce Chris Rock a declarat că nu face plângere? Deocamdată. Cică are succes la spectacolele lui. După incident, s-au vândut toate biletele! Actorii sunt prieteni și sunt prea ocupați cu noile producții, ca să mai aibă timp și de procese. Însă Smith a riscat. Adică și-a apărat soția. A funcționat instinctul moral. Moralitatea a învins. Totul a fost fulgerător pe scenă. Nimeni nu a înțeles dacă este o glumă sau real? Rock și-a revenit și totul a reintrat în normal.

Fiindcă a fost o gală „normală". Toate previziunile s-au adeverit. Nici o surpriză. Deci filmul CODA a obținut *Best Picture,* premiu anunțat încă de anul trecut. Și complet previzibil, fiindcă Academia a anunțat încă din toamna lui 2020 o revoluție a sistemului premial, care va promova și categoriile defavorizate (vezi amănunte în textul **O bulversare mult așteptată**). Am arătat acolo motivele. E bine? E rău? Numai americanii puteau să producă un atare lung metraj despre o familie cu deficiențe de auz în care numai fiica poate auzi! Dar Chaplin nu și-a făcut gloria cu un film despre o oarbă, **City Lights**? Americanii au o tradiție în filmele cu handicapați. CODA este un acronim după termenii în engleză *„child of deaf adults"* - *„copil cu părinți care nu aud"*. Părinții și fiul au deficiențe de auz, iar fata - care nu este surdă, vrea să aibă o carieră în muzică!

De asemenea, starul Troy Kotsur a obținut titlul de cel mai bun actor în rol secundar, iar scenaristei Sian Heder i s-a decernat premiul pentru cel mai bun scenariu adaptat. E pentru prima oară când se vede așa ceva pe scena Oscar, un actor care vorbește și în același timp își traduce vorbele prin semnele limbajului surdo-mut! Și Herder a făcut un elogiu comunității surdo-mute și gigantului *Apple* care a finanțat și promovat filmul, care este o producție independentă. Ea avea o traducătoare în același limbaj surdo-mut.

Sigur că totul amintea de maimuțe, așa cum comentatorii au catalogat și momentul Palmei date de cel care îl jucase și pe Muhammad Ali. Celor doi furioși le-au spus „maimuțe". Cel puțin Will Smith s-a făcut total de râs, când a vorbit înecat în lacrimi, cerându-și scuze pentru gestul lui de pugilist, după luarea statuetei pentru cel mai bun actor, la fel, un premiu ultra previzibil, acordat pentru rolul lui Richard Williams, tatăl celebrelor jucătoare de tenis Venus și Serena, al căror rol în viața lor a inspirat acest film, **King Richard**. Venus și Serena au fost pe covorul roșu și au făcut o demonstrație de fashion. Sigur, ele au fost surprinse de ieșirea lui Smith. Serena chiar a scăpat paharul de băutură pe care îl avea în mână! Când Will l-a pălmuit pe Chris, toți am simțit palma lui pe figură, nu-i așa?! Mai ales fratele lui Chris, care a cerut ca Academia să-i retragă lui Smith premiul decernat.

Will Smith, când a primit statueta, a izbucnit în plâns, dar nu pentru premiu, ci pentru incident, și-a cerut scuze Academiei și celor nominalizați pentru ieșirea sa, ștergându-și mereu lacrimile de pe obraz, motivând că el se află într-o fază când pledează pentru apărarea familiei, așa cum a făcut și personajul pe care l-a interpretat! Poate de aceea și-a declarat anterior monogamia! Și a acceptat ca soția lui să aibă o relație cu un cântăreț tânăr timp de 6 ani! Deci relație în triunghi cu acordul soțului!! Prostituarea se face sub ambalajul moralității!

Mult circ, multă maimuțăreală. O gală aflată sub semnul umorului absurd, al gagului tipic american, orientat spre ironizarea nominalizaților.

O gală a familiei, cum spunea Smith? Poate a erotismului, a scenelor sexy, dacă este să ne ghidăm după altă scenă demnă de Palma Oscar, în care Kristen Stewart a apărut pe covorul roșu cu logodnica sa, scenaristă, Dylan Mayer, cu care s-a sărutat, vrând să arate public că ea e lesbi. Până mai ieri era vampir, așa cum ne-a arătat în serialul **Twilight**, unde s-a străduit să ajungă în elita vampirilor nemuritori, iar acum a candidat pentru cel mai bun rol feminin, avut în filmul **Spencer**, dar a pierdut, premiul fiind câștigat de Jessica Chastain, la primul ei Oscar, după trei nominalizări.

Indiscutabil, de o asemenea gală se agață maimuțele, cei care vor să distragă atenția de la ceea ce este important. Era important ca Stewart să-și expună logodnica?

Da, trofeul pentru cea mai bună actriță în rol principal a fost adjudecat de Jessica Chastain pentru **The Eyes of Tammy Fey**. Cuvântul ei a fost poate cel mai înțelept. Cu mare finețe a demascat situația în care se află omul neajutorat pe pământ.

Pelicula SF **Dune** a câștigat cele mai multe premii, 6, la categoriile așa-zis „tehnice": între care efecte vizuale, imagine, sunet, coloană sonoră.

Encanto a luat Oscarul pentru cel mai bun film de animație, în timp ce **Cruella** a obținut trofeul pentru cele mai reușite costume.

Kevin Costner, cu o introducere de tip *ars filmica*, a prezentat Oscarul pentru cel mai bun regizor: Jane Campion pentru filmul **Power of the Dog**, aflată la al doilea Oscar!

Actorii Samuel L. Jackson și Danny Glover au fost premiați pentru întreaga carieră. Al Pacino, Robert DeNiro și Francis Ford Coppola au fost, de asemenea, prezenți la gală, rememorând clasicul film **Nașul**.

La această a 94-a ediție a premiilor Oscar, amfitrionii au fost Amy Schumer, Regina Hall și Wanda Sykes, care au întreținut atmosfera cu momente de maimuțării spumoase.

Billie Eilish și Finneas au obținut premiul pentru melodia „No Time Ta Die". Și celebra Beyoncé s-a numărat printre artiștii care au făcut, de asemenea, spectacol. Deși Kenneth Branach a candidat cu **Belfast** pentru *Best Picture,* s-a ales cu un Oscar pentru cel mai bun scenariu original. Aș mai semnala premiul pentru cel mai bun film străin / internațional: **Drive my car**, în regia japonezului Ryusuke Hamaguchi, un film despre suferință și regrete, care se desfășoară în formatul unui *road movie*, pornind de la o povestire scurtă, care a generat un film de trei ore!

Remake-ul lui Steven Spielberg **West Side Story** s-a ales numai cu premiul pentru Cea mai bună actriță în rol secundar: Ariana Debose.

Așadar, o ediție Oscar care intră în istorie prin palma lui Smith. Videoclipul momentului pălmuirii nu va fi uitat, va face o carieră peste Premiile Oscar. Dacă există Palme D'Or, de ce să nu existe și Palme care d'Or aka Palme d'Oscar (sau pe englezește Oscar's Slap)?!

Au lipsit marile staruri ale Hollwoodului, numele grele ale Premiilor Oscar în viață. Nici măcar pe *Red Carpet* nu au fost. Multe staruri noi, second hand, ori promisiuni. Ce ne așteaptă viitorul? Bat la ușă insistent noii condamnați la nemurire. Dar cei odată condamnați, nu pot fi niciodată egalați. Cine să-l egaleze pe Robin Williams? Poate Serena Williams? Sau pe Angelina Jolie, Charlize Theron, Natalie Portman, Keira Knightely, Cate Blanchett, Uma Thurman, Reese Witherspoon, Helen Mirren, Marion Cotillard, Kate Winslet, Meryl Streep, Julia Roberts, Renée Zellweger, ca să pomenim doar câteva staruri care au îmbrățișat statueta Oscar în ultimii ani? Ele vor fi repere mereu. Asta e sigur. Cum sigur este că vom asista la o tot mai accentuată acaparare a filmului, a artei a 7-a, de către industria afacerilor, dar mai ales de către minoritățile americane care își cer drepturile. Vom asista la gala unor premii Oscar date handicapaților, surzilor, muților, ologilor, orbilor, gălbejiților și altor minorități defavorizate, adică o diversiune a sloganului libertății de creație. Noul sistem premial ține, indiscutabil, de politică. Politica și arta se vor ține tot mai strâns de mână.

Să mai spunem că această gală deșănțată, total anacronică, o sfidare a măștilor, dar și a bunului simț, o palmă dată peste obrazul tot mai gros al istoriei, a fost marcată și de faptul că vedetele prezente la ceremonie au primit pungi cu cadouri de 140 000 de dolari, fapt care a stârnit controverse, mulți spunând că acești bani, milioane de dolari, ar fi putut fi de folos cu adevărat refugiaților, ar fi trebuit să ajute criza din Ucraina, cum a spus Betsy Mullen, iar Sean Cummings s-a arătat *„absolut dezgustat de lista de cadouri primite de starurile nominalizate la Oscar"*. Este o palmă dată oscarioților, care și-au pierdut rațiunea, sau organizatorii vor să ne demonstreze că bogăția trage numai la oamenii bogați. Tot ei au noroc.

Dar iată conținutul, ce ne spune publicația „Daily Mail" că era în „punga de cadou":

ulei de măsline infuzat cu foiță de aur;

o liposucție la nivelul brațelor sau o bucățică de pământ din Scoția, odată cu titlul de Lord sau Lady de Glencoe;

tratamente cosmetice de 10 mii de dolari pentru programări la Konstantin Vasyukevich, unul dintre chirurgii esteticieni de top din New York;

varianta unei liposudicții pentru brațe, la o clinică din Florida, unde o astfel de procedură ajunge până la 15 mii de dolari;

un sejur de câteva nopți într-un castel scoțian cu zece camere, construit în secolul al XVII-lea;

o firmă de construcții care s-a oferit pentru renovarea locuințelor celor nominalizați;

a fost angajată o expertă în wellness, care poate oferi o ședință gratuită în valoare de 700 dolari;

un antrenor personal de fitness care poate merge de trei ori acasă la nominalizatul care îl solicită;

biscuiți artizanali;

suplimente alimentare;

băuturi alcoolice;

ceaiuri scumpe;

produse cosmetice de la branduri de lux;

patru nopți într-un resort cu SPA;

mai multe alte obiecte și servicii, care vor intra în posesia fiecărui nominalizat la premiile Oscar 2022.

Această listă nu este a lui Schindler, este Lista lui Uncle Oscar, care îmi confirmă încă o dată că Premiile Oscar sunt o afacere americană, elitistă, cu străluciri și întunecimi, o palmă dată peste obrazul gros sau subțire (depinde din ce parte privești) al lumii, care mă face să întreb, și unde este arta?, sau poate să nu uit întrebarea lui Sean Penn, la ce folosește Oscarul dacă nu poate opri războiul? Sunt două fețe ale aceleiași monede, care mă fac să spun, asemenea lui Galileo Galilei, *Quod erat demonstrandum.*

Cântec pentru Ucraina

MARIA PILCHIN

A TĂCEA

eu tac
tu taci
el/ea tace
noi tăcem
voi tăceți
ei/ele tac
eu de ce tac?
tu de ce taci?
ei de ce tac?
corpurile copiilor morți strigă
morții cântă în cor
dansează hore
vorbesc la microfon
sunt curajoși morții ăștia
nu le mai pasă de viață
nu le mai pasă de nimic
morții războiului vin
trec vama la Palanca Tudora
și cântă pe două voci
așa cântă doar slavii
pe două voci
au pașapoarte albastre
cântecul lor îmi țiuie în urechi
morții Ucrainei se refugiază în mine

CRUCIADA COPIILOR

copiii trec vama la Palanca
ridică ochii spre cer
coboară ochii în pământ
cerul și pământul
nu se mai împacă
cerul și pământul
și-au dat demisia
copilul se uită în jur
războiul este cuvântul
pe care unii îl neagă
alții îl poartă
ca pe o cruce în spate
la vama Palanca
cu pașapoartele
lor albastre
trec cei mici
cu pași mici
cu micile lor dureri
cu micile lor tristeți
tresar în brațele mamelor
la orice sunet
la orice boare de vânt
tresare pământul sub ei
tremură cerul
aerul e încins
e cruciada copiilor

GRIGORY SEMENCHUK

CÂNTEC PENTRU UCRAINA

Tot ce s-ar fi putut întâmpla ieri.
Orice ce s-ar putea să nu se fi întâmplat...
Uitând de mare și de munți și de tortură,
Putem trăi și ne putem oferi dragoste unul altuia.
La urma urmei putem să luptăm.
Scrie poezie și mergi la cinema.
Uită-te la oraș și la fantomele lui, simte
Că lumea este o fereastră mare.
Să te privesc, să te sărut,
Cu știri de ultimă oră în fața unui fundal de război,
Pe când vara ne ține în menghină
Iar cenușiul ploii se desparte în semitonuri.
Și așa totul este bine, înflorește și înflorește,
Tot ceea ce nu era viu prinde viață în jur.
În sfârșit, Ucraina mea este însărcinată,
Cu tripleți: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh
Ea este totul pentru noi, delicată și fragilă,
Iar fratele ei mai mare este beat și furios.
Trăiește bine și are mulți copii,
O mulțime de capre și proști.
Să ne ținem de mână pentru a auzi rezistența,
Ea ne va mulțumi pentru asta, de multe ori.
Așa trăim, hai să ne ridicăm din nou,
Și Dumnezeu să ne ajute când ne privește de sus.

SAVU POPA

24 FEBRUARIE

Pășesc pe aleea
școlii,
prima știre,
azi, 24 februarie,
Putin a declarat operațiunea militară specială în Ucraina,
spațiul aerian al Ucrainei închis,
aeroportul din Kiev între capetele de menghină
ale unui întuneric bombardat,
înaintez, respir încă, îmi trece prin minte
imaginea Kievului, cea a unui corp carbonizat,
îmi privesc palmele, cenușiul potecii
respiră și el,
horcăind,
totul s-a petrecut atât de repede,
inima nu a îmbrăcat vesta antiglonț a resemnării
și nu o va purta vreodată.

Imagini cu oameni părăsindu-și locuințele,
fugind în toate părțile,
proiectați pe fundalul unui rânjet spasmatic,
moartea,
urme de gloanțe, fumul răsuflărilor grăbite,
priviri reci, de sticlă ținută deasupra
feței unui mort,
în așteptarea ultimei respirații,
înaintez,
dar parcă nu ajung nicăieri,
văd clădirea, aud glasurile
și totuși mă-ndepărtez de ea,
azi am cinci ore,
a început războiul,
nu am crezut că voi prinde, că voi fi contemporan, eu sau cei
din generația mea,
cu el,
spațiul aerian al minții mele
s-a închis în sine,
dintre crăpăturile drumului de pământ
ies miasmele unui frig
al cărui puls metalic se aude
la sute de kilometri depărtare,
se întâlnește cu sunetele
bombelor,
se împletesc și se izbesc de toți pereții,
de toate timpanele, trupurile-n fugă,
azi am cinci ore care vor trece
în marș militar spre tenebre,
răsuflările celor care au trecut granița la noi
se aud până la mine
sub forma unor clopote incendiate,
s-au deschis răni vechi
și nu pot rosti niciun cuvânt.
Mă apropii, soneria izbucnește,
o ușă a fost trântită
într-un buncăr al minții,
aproapele a devenit
un lăcaș de cult
vandalizat.

GEORGIANA MĂRCULESCU

DIMINEATA ÎN CARE AM AUZIT DESPRE RĂZBOI

Eram încă în pijamale.
Știrile curg prin conducte subterane.
Fără bumbac sau mătase,
fără visuri astupate.

Google zice că țara arde de partea cealaltă a globului.
E lovită!
Corpurile calde nu vor flămânzi în stațiile de metrou,
sunt hrănite cu apă și oțet.

Un bătrân ține sub braț un urs mare
înfășurat în pungă de plastic.
În cealaltă mână are un radio cu baterii AAA.
A pierdut antena când sirenele au început să huiască în adăposturi.
În stația de metrou, fiecare centimetru contează.
O mamă își strânge la piept copilul de 8 ani.
Îi spune să se uite după ajutoare ca în Dl. Rogers.
Băiatul știe că vecinii nu vor veni de data asta.
Așa că îi sărută fruntea.

Acum e stingerea până mâine.
Tinerii aduc telefoane burdușite.
Poze, video-uri, mp3-uri,
orice poate măsura respirații și voci.

Oamenii nu cer mai mult,
vor să fie salvați ca să poată lupta în tihnă.

Dacă nu vine timpul la ei, se duc ei la el.

Eu aș fi vrut să-ți spun că nu am văzut
micul dejun de pe masă.

RODICA GOTCA

RUȘINE

Azi dimineață, cât îmi spălam fața
încercam să mă spăl de frica de peste noapte, de reacția la vaccin, de tot ce aud și văd, de furia și groaza pe care vor-nu vor o transmit știrile
și de neliniștea mamei,
care se zbate să meargă azi la cumpărături, să-și mai ia 2 kg de făină și sare, și carne și de toate pentru că astfel ar îndopa frica ce o devorează din interior.

Spălându-mi fața am tot dat jos scene tâmpe din capul meu,
nesomnul și grimasa provocată de o stare de vomă
persistentă deja de 3 zile.

Am băgat mutra în prosop și mi-a venit a plânge.
Cât mă șterg pe față pot plânge - e aproape inobservabil,
apoi ridic fața din prosop și totul e bine.

Ca să mă conving de asta, mă uit în oglindă...
văd că am spălat frica, durerea, furia și groaza,
chiar și neliniștea mamei îmi pare acum un fetiș haios.

Și acest ritual matinal ar fi încheiat
dacă n-ar fi rămas,
imună la apă și săpun - rușinea!

Mi-am dat seama abia acum,
în această dimineață
că îmi e rușine,
că nu știu cum o să ies din baie și o să fac micul dejun băieților
că nu știu cum o să mă pot uita în ochii lor care așteaptă de la mine o rezoluție.

Îmi e rușine
că fiul meu mai mare a strâns într-o sacoșă toate jucăriile
ce reprezentau arme sau mașinuțe de război auzindu-ne vorbind în casă.
Îmi e rușine
că la întrebarea prietenilor: „Ce vei face acum?"
Zic- „Nimic".
Îmi e rușine
că mama simte frică.
Îmi e rușine
că am 27 de ani
și sunt un matur handicapat în fața unei terori
care poate doar face scroll pe fb și instagram.

mi-e rușine

că tu simți NELINIȘTE
Iar eu, prin statul de mamă nu ți-o pot anihila
nici prin statutul de fiică,
nici prin cel de nepoată

Doamne, cât de mare sunt!

Cât de impotentă!
Și asta probabil te neliniștește cel mai mult.

Neliniștea vine odată cu copiii, nu cu războaiele.

Neliniștea vine deoarece tu nu mai ești responsabil doar pentru tine,
iar între tine și Dumnezeu mai apar câțiva oameni,
care aici îți pun întrebări
iar acolo îți vor răspunde.

MARIA PILCHIN

GRIGORY SEMENCHUK

SAVU POPA

GEORGIANA MĂRCULESCU

RODICA GOTCA

poezia războiului

MARIA IVANOV

CRISTINA DICUSAR

MONI STĂNILĂ

SERGIU STATI

poezia războiului

MARIA IVANOV

***

De două nopți
când închid ochii mi se pare că aud cum se îndreaptă
o rachetă spre casa în care stau deschid ochii, lumina, telefonul, răsfoiesc știrile, postările, fake-urile –
Vanga a prevăzut renașterea ursului în secolul XXI
dar unde să trăiască
când pădurile sunt defrișate și cine să-l doboare?
fratele meu nu a trecut examenul la armă
dar a fost prevenit că s-ar putea să o poarte fratele meu iubește
zeama cu tăiețe de casă
dar și-a umplut ghiozdanul cu conserve
el a jurat credință patriei dar iubește toți oamenii nu despre iubire a fost 24 februarie
de atunci mi-e frică de noapte și de zorii zilei când știu că el pleacă la patrulat
nu îndrăznesc să-l sun
să îi spun cât de mult îl iubesc
să-i zic că-mi pare rău pentru toate supărările
că mi-aș dori să-l strâng de degetul mic zicând „Pace”
cum o făceam în copilărie
el încă nu mi-a acceptat cererea pe facebook
iar tu simți instabilitate zâmbești, dar e forțat
fumezi mai des decât de obicei și te gândești la viitorul tău
și ce va fi cu noi te-ntrebi ai cui suntem și încotro
de se speculează că vom fi curând eliberați
iar noi nici nu bănuiam că suntem ocupați
de unde stabilitate când ne paște ura
copiii cu viziuni pro-europene ori unioniste riscă să fie renegați de proprii părinți
ahtiați după isprăvile salvatorului scenarii apocaliptice vedem
la fiecare al doilea prieten (pseudo)analist pe facebook băncile profită de refugiați iar la 100 km de noi
ard case
îți mai aprinzi o țigară
nici tu nu ai unde să-ți lași câinele când or să înceapă să cadă bombele

MADALINA BOTNARU, VALERIA GRIBINENCO

RĂZBOI

E bizar când stai să te gândești
cum numai ieri cea mai mare problemă
era ce universitate să alegi

E bizar când stai să te gândești
la armonia în care ai adormit cu o seară înainte
și la frica cu care astăzi ești nevoit să trăiești

E bizar când stai să te gândești
cum copiilor li se înmână arme
obligați să lupte pentru pace

Ah! ce vis frumos acum e
dimineața!

CRISTINA DICUSAR

***

Într-o școală din Ucraina, în loc de copii în bănci
bărbați și femei, învață
să mânuiască armele.

MONI STĂNILĂ

8.

Liniștea va deveni fizică,
se prinde de corp și vindecă.
Dar:
În Ucraina armata rusă stă din 2014.
Boris Nemțov a fost omorât în 2015.
Opoziția lui Putin împușcată, otrăvită, încarcerată.
Și noi am tăcut. Am exprimat mai multă furie când
a dispărut hârtia igienică din supermarket.
Amenințările s-au copt de-a lungul acestor ani.
Dar FIFA i-a făcut cadou lui Putin
un campionat mondial, un sfert de finală,
spectacol, bani. Gerard Depardieu s-a îmbrățișat cu
dracul.

Cadouri și atenții ca pentru o fată mare. Am măturat sub pat
și dulap Donbas, Lugansk, Crimeea.
Din când în când am cântat la meciuri Putin huilo, și ne-am
simțit bine, ne-am distrat. Am fluturat cântece goale și am uitat.

Putin a fost lăsat să creadă în el.
Ziua de azi e urmarea zilelor de dinainte.

Liniștea vindecă pericardul.
Liniștea vindecă corneea.
Liniștea vindecă lașitatea.

Dar liniștea cea mai mare va veni
cu slavă pe nori

și ne va acoperi ca o făină.

SERGIU STATI

ANDRUȘA

Andrușa întreabă de tatăl său Moartea a căpătat glas Nikola
Îți îmbrățișezi ultima dată copilul Și-i faci o ultimă promisiune
Că Andrușa va trăi Pe 13 martie, Nikola a căzut în bombardamentul din
Herson
Andrușa de câteva zile întreabă de tatăl său și nu înțelege
De ce toți îi zic că tatăl său a fost un erou
când el știe că eroii nu au copii

VITALIE ȘEGA

TANCURI

Tancuri, obuze, mitraliere
Astă seară Micola
Și-a visat fiul în lacrimi

AUGUSTINA VIȘAN

TAȚII DIN UCRAINA

când m-a născut mama
m-a învelit în una dintre cele mai frumoase pelinci cu flori mărunte de culoare portocalie
mamele din Ucraina își dezbracă maioul cald de pe ele
și își învelesc copilul
când tata a aflat că m-am născut a băut votcă cu ceapă
tații din Ucarina nici nu știu că au devenit tați.

DUMITRU CRUDU

IUBITA MEA DIN MARIUPOL

Sunt patru săptămâni de tot
de când aștepți ca să se facă mâine
nu dormi deloc nu dorm deloc
printre dărâmături și prin ruine

În Mariupolul în care ne iubeam
prin parcuri și muzee și prin cafenele
„acum nu se mai văd acele stele
la care până dimineața ne uitam”

Sunt patru săptămâni de când
eu mă gândesc neîntrerupt la tine
tu alungată în subsoluri sub pământ
de unde nimeni niciodată nu revine

Muzee biblioteci clădiri totul dispare
de parcă ar fi fost șterse cu peria
acum tu ești cum spun poeții ca o lumânare
iar eu sunt precum un lagăr din Siberia

Din inelele noastre doar golul a rămas
dar golul nu ni-l vor putea distruge iată
orașul tău de pe fața pământului l-au ras
ca și cum nu ar fi fost niciodată

Orașul tău l-au distrus urlând
tu te ascunzi într-un lift care urcă spre nicăieri
cine e următorul orașul meu e la rând
e rândul meu într-o cușcă de fier

Orașul tău de pe fața pământului l-au ras
l-au ras și pe al meu ca o rafinărie bombardată
l-au ras îl rad și pe al meu nu mă las
până n-o să te mai văd o dată

***

Cei mai mari dușmani ai mei sunt Putin
și depresia mea și ambii au bombe nucleare.
Sunt zile ca aceasta când nu mai vrei și nu mai crezi
deloc în tine ca om sau în tine ca scriitor,
Ți se pare că nimeni nu are nevoie
nici de scrisul tău și nici de tine.
Că esti singur și nu ai niciun prieten.
Că ai făcut doar lucruri rele în viața asta.
Că ești a șasea roată la căruță.
Totuși, mai am un dușman: Putin
și cât el există
depresia mea nu are
nicio șansă să mă pună cu botul
pe labe.

VIRGIL BOTNARU

PUTEREA EXEMPLULUI

Maricica lui Șuiu a fost, la vremea ei,
fată de treabă, apoi, nevastă respectată.
dar i-a murit bărbatul de tânăr
și peste un timp, s-a recăsătorit cu Borea,
bețivul și bătăușul satului.
și cu el a început și ea să bea zi de zi.

de când o știu, e mai mereu cu capul spart
și cu vânătăi sub ochi, pe mâini și picioare.
nu e zi de la Dumnezeu să nu ia bătaie
de la nebun. și nici nu mai poate fugi
ca înainte. a dormit în pod, prin păpușoaie,
iar odată, era cât pe ce să ardă de vie în casă.

ieri, s-a dus la o vecină. și ca s-o îmbuneze
să-i mai dea un șip de vin alb pe datorie,
a început să se plângă pe viață:
mare nenorocire, Steluță, ce-o să facem,
dacă vine războiul peste noi?
cum să fug eu, că abia mai pot de picioare?
Doamne păzește și apără!

femeia s-a dus în beci, i-a adus o cană de vin
și un măr palid & cu riduri.

vom trece cumva și peste asta, lele Maricică.
da' la câte ai avut de tras cu badea Borea,
încă te mai temi de război?...

NATALIA PÎNTEA

MARIUPOL, 7 MARTIE

Din 7 iulie respirăm același aer
Din 7 iulie la ora opt în fiecare seară
îți citesc Povești Populare Ucrainene
Din 7 iulie visez să te țin de mână
Atunci când tu vei face primii doi pași.
Am râs cu tatăl tău atunci când
prima dată m-ai lovit cu căpușorul în burtă
Știai tu că ar trebui să te naști mai devreme
Acum când maternitatea este ca o gură plină de sânge
Te rog să mă ierți că o să te naști singur.

LESYK PANASIUK

GATA CU ZILELE SCÂRBEI

I.

Încă mai suntem în acele fotografii alb-negru în sepia unde toate fețele sunt cunoscute
dintr-un trecut de neînțeles și necunoscut
despre război am aflat de la străbunicii și străbunicele noastre
și ne-am părăsit casele și i-am pierdut
de la rudele și cunoștințele noastre când au mers pe front și i-am îngrijit
noi înșine când am mers pe front și ne-am ascuns în adăposturi anti-bombe

ca ceara am devenit sub ocupația rusă
născându-ne bunicii și bunicile noastre
în gările de trenuri în câmp deschis la mări depărtări de sate sau orașe
am născut peste tot ne-am născut părinții noștri iar mai târziu ne-am născut pe noi înșine.

II.
astăzi când au început să mugească sirenele
ne-am ascuns după ai noștri stră-stră-stră în cărțile de pe masă
închizând coperțile ca pe ușile adăposturilor anti-bombe.

III.
Poeziile sunt ca cei mai dragi oameni ai noștri
pot îndura orice.
vă scriu din zilele astea negre
pe niște pagini tipărite în 1922
când copacii înfloreau cu petale negre
în niște locuri întunecate, unde doar contururile se mai vedeau
poeziile sunt ca negativele fotografiilor, de fiecare dată sunt altele
sunt ca negativele orașelor, unde noi ne și ascundem
cineva strigă
gata cu zilele scârbei

IV.
Deschid coperțile din 2022
și afară iese un cazac care a așteptat clipa asta o sută de ani
gata cu zilele scârbei deschideți cărțile noastre copertă cu copertă pagină cu pagină
în ele de sute de ani ucrainenii se luptă pentru libertate cărțile astea
nu le vor putea interzice nu le vor putea căra pe toate în Siberia
nu le vor putea da foc în centrul orașului
și nicio Rusie din lumea asta
niciodată-niciodată nu o să le poată distruge
nicio Rusie din lumea asta **(D.C.)**

IYA KIVA

***

avem noi oare în robinete război fierbinte
avem noi oare în robinete război rece
cum, chiar nu e deloc niciun fel de război
doar ne-au promis că vom avea după masă
am văzut cu propriii ochi anunțul
„războiul va apărea după paisprezece zero zero"

și iată au trecut deja trei ore fără război
șase ore fără război
și dacă vom sta până diseară fără război
nici să te apuci de spălat fără război
nici să gătești
un simplu ceai nici pe ăla nu-l poți bea fără război

și iată au trecut opt zile fără război
mirosim urât
soțiile nu doresc să se culce cu noi în același pat
copiii au uitat să zâmbească și bombănesc
de ce ne-am gândit mereu că războiul nu se va termina niciodată

vom începe chiar vom începe să mergem după război la vecini
de partea cealaltă a parcului nostru verde
să ne temem să nu vărsăm războiul pe jos
să considerăm viața fără război drept o incomoditate trecătoare

pe aceste meleaguri se consideră împotriva firii
dacă războiul nu curge prin țevi
în fiecare casă
pe fiecare gâtlej

BORIS GUMENIUK

POEZII DIN RĂZBOI

Ce ai tu în vedere, comandante,
când zici că jumate la sută am șanse să rămân în viață
în acest război?
care jumătate ar
trebui s-o dau țării mele?
Poate ar trebui să-i dau picioarele mele
și să-mi las mâinile
doar mâinile
numai mâinile
de la umeri în jos
Da, ar fi o variantă
Luați-mi picioarele
și lăsați-mi mâinile
doar cu mâinile astea o să mă descurc
de minune
nu am nevoie de altceva
ca să țin automatul deasupra tranșeii
nu am nevoie de altceva
ca să arunc grenade
nu-mi trebuie nimic altceva
ca să apuc receptorul
și să-mi atrag focul asupra mea
nu am nevoie de altceva
pentru a-mi lua în brațe propriii mei copii
Dar oare o să-i mai pot îmbrățișa vreodată?
Oare o să mai pot îmbrățișa vreodată pe cineva?
Mâini am, mâinile mi-au rămas
dar oare voi mai avea vreodată această posibilitate?
Nu o să mai îmbrățișez niciodată pe nimeni
cea mai grozavă femeie din lume
soția mea
în general nu aș vrea ca ea să vadă
că doar jumătate din mine a rămas
Aș putea să-mi dau ochii țării mele iubite
și să-mi las urechile
ca să aud din ce parte se aud exploziile
și din ce parte răsună pașii soției mele
ca să am timp să pregătesc grenadele
și să sar în aer odată cu ele
Da, ar fi o soluție
Iată ochii mei
aceștia sunt ochii mei
luați-i
luați-mi ochii mei
ochiul meu drept și ochiul meu stâng
vezi să nu-i încurci
cu dreptul e mai ușor să ochești ținta
decât cu stângul
să țineți cont de asta
vă dau ochii ei
și îmi las urechile
urechile îmi sunt destul
de mult nici nu am nevoie
doar de urechile astea
îmi ajung doar ele
țintuit într-un scaun cu rotile
în trecerea subterană orb și fără picioare
cerșind de mâncare
de la gospodinele miloase
sau de la cetățenii cumsecade
obosiți pe străzile orașelor lor
acești boschetari fără picioare sunt peste tot
cu copii și câini fără picioare
nu poți să treci de ei
te împiedici de ei peste tot
invalizi de pe front
nu-i poți înconjura
sunt prea mulți
oare nu ar fi mai bine să-i strângi pe toți după un singur gard
de sârmă
sau poate comandante tu ai în vedere
că
am 35 de ani
și am ajuns la jumătatea vieții mele
că sunt cu doi ani mai în vârstă ca Isus
Doamne Dumnezeule
câte poți face în doi ani
de câte ori poți să-ți săruți soția
câte cuvinte frumoase îi poți spune mamei tale
poți face doi copii
de altfel, comandante, tu ai copii?
eu am patru
patru fete
Oxana Zoreana Hristina și Olesea
o roadă bogată
dar eu îmi doream un fiu
dar și fetele sunt o mare bucurie comandante
miliarde de secunde de bucurie comandante
al cincilea va fi băiat
dacă tot am ajuns la jumătatea vieții mele
cealaltă jumătate
o dau țării mele
aceasta e jumătatea pe care o dau
păcat că doar aceasta
eu am trăit deja destul
nu am nici un fel de regrete
dacă aș fi știut
aș fi trăit un pic altfel
dar cu tine cum rămâne, comandante?
tu ai 49
se pare că tu ți-ai luat viața pe credit
de la țara ta
eu te înțeleg
dacă e să considerăm 35 limita superioară
tu ai depășit-o demult
tu ai ajuns la 49
un al treilea va muri de tânăr
cineva care are 21
am dreptate, comandante?
așa e sau nu e așa, comandante?
căci de ce să moară doi copii
care au 10 și jumătate
copiii nu trebuie să moară
aritmetica asta e diavolească
în războiul acesta
diavolesc
de ce taci, comandante,?
inima mea
îmi bate nebunește sub coaste
ca o cizmă din pânză impermeabilă
cum să-i dau țării mele doar jumătate din inima mea
când și așa ei îi aparține cu totul?
Ce să-i spun?
artileria vrăjmașă ne bombardează din nou
mai departe fiecare va vorbi doar cu arma sa
doar pe ea o va auzi
că ai 35 că ai 49
sau că ai 21
doar pe ea o vei mai auzi
doar cu ea vei mai vorbi de acum încolo **(D.C.)**

VASILISA SAVIȚKAIA

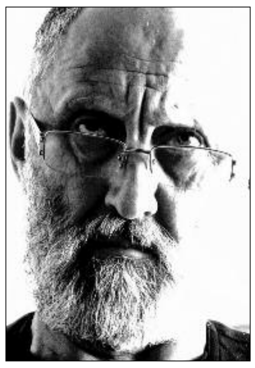
***

Pun în buzunar sufletul și-un tifon măcar
Și pe mine mă iau. Dar probabil degeaba sau?
Strâng vina, marea, visul, războiul
c-un pisoi mătăsos și drag casa după mine o trag
Tristețea nu vreau s-o iau, vai, dar se ține de mine scai
Pentru primăvară caut locul acel și pentru vise la fel
Chiar și-n batistă le voi ticsi. Fără ele nu pot trăi
Amintirile revin și revin
cu mii de terabaiți, în pungă!
mă alungă războiul din rai!
Le face un hai în plex
la rude, iubiți, amici, fără pretext
Gemete în buzunar! Un vagon cu amar!
Și semaforul îl iau în mâini, și gardul de la vecini
acolo unde până-n zori am cântat, din curte nimic n-am lăsat
nici drumul, primăvara, copacii...
Dar cum să car tot, o să mă țină sacii?!
și nici cuvintele nu o să le uit sau poza ta de pe masa de nuc
Și nici inima luna sau părul meu înspicându-se într-una
Și ura, ura cum s-o las!
când trăim după același ceas!
Soarta mi-o pun în buzunare și miile de răni care
le voi duce cu mine târâș! în orice ascunziș,
pe fiecare o voi păstra! Din ele-mi îmi voi face acoperiș!
Voi rezista! Nu mă voi apleca! Chiar și dacă tristețea mea
mă distruge și vlaga din sufletu-mi fuge!
Nu voi lăsa să fugă nimic, voi păstra tot! Eu pot!
Primăvara înapoi s-o întorc
Să aprind al vieții far, stai
prieten cu hoții de cai!
Tu nu ai să ai acest plai!
Mâncare pentru viermi vei fi!
noapte și zi
Libertatea ne-om apăra
Și pe voi vă vom lichida!
Iar eu tot adun în buzunare toate sufletele pline jale
Primăvara nu v-o las, îmi este prea dragă. Nu o să adorm degrabă
Nu trebuie să pierd din trecutul acesta nimic. Nici măcar un pic.. **(E.I.-D.,C.D.)**

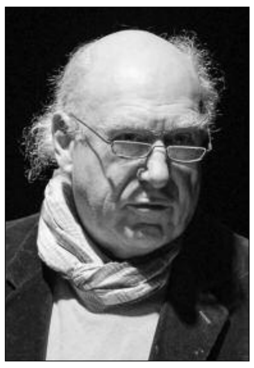

DUMITRU CRUDU

VIRGIL BOTNARU

LESYK PANASIUK

VICTOR COBZAC

poezia războiului

BENOIT VITSE

NICOLAE LEAHU

COSMIN PERȚA

IVAN PILCHIN

RONIN TERENTE

poezia războiului

VICTOR COBZAC

***

în acest război mor copii
care încă
nu s-au născut

BENOIT VITSE

IEȘIREA DIN RĂZBOI

N-aveau să mai fie masacre inutile
Ni se promisese
Doar câteva omoruri necesare
- cât să supraviețuiască industriile –
Și nicio bombă în plus.
Înțelesesem: 14-18, 39-45,
Apoi niciodată din nou. Niciodată din nou. Niciodată.
Europa crease Europa ca să iasă din asta.
Doar câteva scăpări și bombardamente
Bine simțite, bine resimțite în Iugoslavia.
14-18, 39-45 și iată-ne-n 2015 și războiul e
Peste tot
Cu refugiații, hăcuiții și torturații lui.
Dar e un război care obosește presa,
Care nu mai știe cui să dea microfonul
Interminabile conflicte care-i epuizează
Pe filosofii care le descriu atât de corect.
Și toate aceste popoare de război sătule
Ce rătăcesc printre ruine mereu fumegânde
Înainte să se arunce în Mediterana
(A reînceput Războiul de o Sută de Ani?)
Ieșirea din război și apoi ieșirea din mare
Fără Moise, fără destin și fără pământ făgăduit.
Singura cale de urmat: sârma ghimpată.
Rămâi agățat de ea, dar știi, ghicești
Că e locul potrivit să dormi puțin
Înainte de amarul răsunet al sirenelor.
Gol ieși din război și înfometat
Fără acte, fără nume, fără o limbă vorbită
Calea-ți-ncrucișezi cu cei ce se-ntorc în război
Cu arme și bagaje sponsorizate de Dumnezeu.

ALEXANDRU POPESCU

***

schijele bombelor tale au intrat în carnea surorii mele Olena
și ea a murit
dar sper să ajungi atât de puternic pe cât ți-ai dorit

Atât de puternic pe cât ai visat să fii.

atât de puternic ca să nu mai ai nevoie de dușmani
ca să-ți justifici complexele mi-ai ucis familia
dar sper să fii atât de puternic ca
să plângi când o să vezi metalul însângerat din gâtul surorii mele de șapte ani
ca să aduni mâinile și picioarele mamei mele

Atât de puternic ca să strângi creierii surorii mele împrăștiați pe asfalt
atât de puternic ca să strângi toate resturile de oameni din moloz
mi-ai stropit fața cu sângele mamei și surorii mele
dar sper să ajungi atât de puternic pe cât ai visat să fii
atât de puternic ca să nu mai ai nevoie de dușmani
atât de puternic ca să nu mai vrei să-i înveți pe alții cum să trăiască

sper să fii atât de puternic ca să nu mai vrei să ai tot timpul dreptate mi-ai omorât familia
dar sper să ajungi atât de puternic ca să nu mai simți nevoia s-o umilești pe verișoara mea care e însărcinată
atât de puternic ca să nu ne mai
urăști
sper să ajungi atât de puternic încât într-o bună
zi singurul om pe care să vrei să-l omori
să fii chiar tu.

NICOLAE LEAHU

URÂȚENIA PĂMÂNTULUI

Are mamă
și
urâțenia pământului –
propaganda.
Urâțenia pământului
are și tată –
mausoleul.

Urâțenia are și frați și surori:
rachete și tancuri,
seceri, ciocane, focoase – secerători...

Urâțenia are și înaintași –
torționari, paranoici și lași.
(Nu-i
captăm
deocamdată-n
privire
și pe
urmași).

Urâțenia pămîntului e grăbită;
ea nu are timp
să gândească,
ci numai și numai
și mai tare
să se
sluțească.

Iat-o,
eliberatoarea
de careli – a Careliei;
de estonieni – a Estoniei;
de ceceni – a Ceceniei
și... așa mai departe...
și... așa mai departe...
a lovit – cu tunul –
și
o
maternitate...

COSMIN PERȚA

***

Băiețelul ucrainean de 6-7 ani
Care după ce primește de la Alexandra
Un sandviș și o apă
Îi mulțumește bătând pumnul lui mic
De pumnul ei mic
Apoi aleargă la rucsac
Și scoate din mica lui rezervă
O bomboană de ciocolată
Pe care i-o dă ei asta
E definiția mea pentru bunătate.

DOAMNE

Doamne
Dumnezeul meu
pentru război ne-ai făcut?
Carnea mea
nerezistentă atomic,
Doamne,
are 39 de ani.
Peste un an nu poate lua pastila cu iod,
Doamne,
și sigur nu o să vină bomba peste un an.
Ea o să vină, Doamne, când o să am 78
sau 97
sau niciodată, Doamne.
Dar nu o să pot lua pastila cu iod, Doamne.
Știu tineri care preferă să ucidă, Doamne,
știu bătrâni care se bucură că au ucis deja,
știu multe feluri de a fi nefericit
și am văzut pajiști pline de roiuri de-albine.
Pentru spaimă ne-ai vrut?

IVAN PILCHIN

EROUL CEL GOL

E un uriaș ce-ntrece uriașii,
Pe noi nu ne-ar zări și nici n-ai crede
Că macină cetăți întregi cu pașii...
(Michelangelo Buonarroti)

trupul
sculptat
din piatră
doar trupul

ce aruncă
piatra

poetul
doboară
gigantul
hotărând
finalul bătăliei
oprind
războiul

iată omul
privind
un om
învins
aruncându-și peste umăr
praștia

iată David
eroul cel gol
realizând
dintr-o dată
că acest Goliat
e doar ceea ce oprește privirea
nici mai mult
dar nici mai puțin

și că de acum încolo
numele lor vor fi inseparabile

și că până la sfârșitul timpurilor
va fi prin amintiri
legat
de dușmanul ce zace
în mijlocul câmpului

în spatele privirii
de marmură –
singurătatea
învingătorului

RONIN TERENTE

***

Nu mă simt prea bine sufletește
La *00 km mor îngeri în război
sens nu-i, pe poliță, prăfuiește
Dostoievski, Cehov, Tolstoi
s-a rupt ceva, s-a spart un dig
dansează demonii în oameni
mă uit la filme vesele și plâng
cadavre putrezesc sub arme
binele și răul, cavalcade în delir
festine canibalice în televizoare
chiar dacă eram un Shakespeare
Nu făceam cât trei Bayraktare
Probabil sunt un laș, un bufon
Simt cum ura azi mă atrofiază
Am avitaminoză, - 2 pe patreon
și probleme care nu contează.

ALEXANDRA ARNĂUT*

PUTIN
NU O SĂ NE DISTRUGĂ

Va veni paștele pe data de douăzeci și patru
cu ouă roșii, argintii, și cu lumina
Iarna asta e timpul să plece
Primăvara a venit cu copiii din Ucraina
Primăvara a venit
cu flori minunate
Primăvara a venit
cu case parfumate
Iarnă, te implor, tu
lasă-ne lasă-ne țara
Dă Doamne ca Putin să nu
ne distrugă primăvara

** elevă în clasa a III-a,*
Liceul Columna, Chișinău

Traduceri de: DUMITRU CRUDU, ELENA ISTRU-DIACIUC, CRISTINA DICUSAR

Pagini coordonate de DUMITRU CRUDU și SIMONA FUSARU

Leo Butnaru

Aceeași atavică problemă: Ucraina sau Malorusia?*

Firește, îndemnul de europenizare în fosta colonie țaristă, ajunsă oarecum doar cvasi-colonie sovietică, nu plăcea multora „de la centru", care țineau – în continuare și morțiș! – să fie „frați mai mari", care aveau alergie la numele ***unei posibile țări Ucraina,*** preferându-l pe cel, parcă sigilat „pentru eternitate", de colonialismul țarist – Malorusia (Rusia Mică – așa ar veni). Iar Mikola Hvilioviy chiar scrie un studiu polemic intitulat „Ucraina sau Malorusia?", în care îi dă ripostă unui băgător de seamă hipervigilent din metropola bolșevismului, unui oarecare Iurineț, care, „când cade într-o stare de afect, exclamă: „De-ajuns cu Europa. De-ajuns cu europenizarea Ucrainei", la care Hvilioviy întreabă: „Dar cine va spus asta? De unde se vede că e de-ajuns cu Europa, când dumneata n-o înțelegi?" Urmează concluzia explicită că Iurineț e dintre cei care „se lingușesc în fața Moscovei, precum un oarecare cneaz rus în fața Hoardei de Aur sau ca un membru exemplar al „colegiului maloross" în fața țarului întregii Rusii, asigurând Moscova că el „nu va rupe nimic din/ de la ea", deoarece Moscova va rămânea totdeauna să fie inima lui...

O atare venerație a patriei lui Ivan cel Groaznic îi este caracteristică acelei părți din intelectualitatea galiciană moscovofilă care, în subconștient, îl identifică pe Lenin cu (țarul) Nikolai al II-lea și care nu e cuprinsă de spiritul revoltei și dorinței de libertate, care totdeauna s-a manifestat în ținuturile din preajma Niprului. În această idee lui Mikola Hvilioviy alăturându-i-se Vladimir Gadzonskiy, care scrie: „...care e situația la noi, în Ucraina, unde în timpurile trecute, precum susțin unii politicieni indigeni, teoreticieni de cătun și proroci «prin mila Domnului», totul era atât de democratic, atât de republican-poporan, atât de idilic-prosper, încât revoluția și destrucțiunea literară nu păreau decât niște iluzii deocheate ale fantaștilor, idei pernicioase ale geniilor nerecunoscute, elanuri rebele ale aventurierilor antipatrioți și trădătorilor naționali?... Ce mai scandal în solida, tihnita viață cotidiană a cinovnicilor loiali Imperiului Rus!"

Hvilioviy și Gadzinskiy sunt dintre cei care abordează problema națională în raport, dar și opoziție cu trâmbițatul internaționalism proletar, în noile sale registre istorice, care necesită modificații și modulații noi. De unde și replica primului: „Hvilea (un oponent – *L.B.*) se supără că noi am numit Ucraina stat independent. Asta-i bună! Dar parcă ea nu este independentă? Camarade, fă-ți cruce și te uită în constituția noastră. Deschide la articolul unu și citește-l cu luare-aminte. Sau poate crezi că constituția noastră a fost ticluită de „copii"?" (Asta e: în constituțiile tuturor fostelor republici din Uniunea Sovietică era specificat – cu suficient... humor negru, aș spune, – că ele sunt state suverane, dar – vai de libertatea lor!) Hvilioviy continuă: „Sau poate, asemeni lui Iurineț, votezi și urli pentru Malorusia? De ce te întorci și-i zâmbești ca un sclav filistinului rus?"

Mi se pare important de reținut că în eseul său polemic Mikola Hvilioviy întrevede deja și decadența literaturii bolșevizate, scriind: „...chiar noi și suntem cei care dorim să ajutăm noile forțe proletare din Rusia să iasă din băltoaca grafomaniei. Dacă oponenții noștri nu cred că astăzi literatura moscovită se află în baltă, – să-l întrebe pe un oarecare domn, și el le va confirma la ureche: „cu adevărat așa este"... Dar de ce filistinismul moscovit de astăzi (inclusiv cel proletar), doar cu excepția vreunei duzini de povestiri (ceea ce nu e decât un strop în mare), trece printr-o atare decădere? De ce temele ei de palavre etnografice (toți acești Stenka Razin, mujicii ruși, Omeliko Pugaciov) – se consideră de bonton pe Parnasul moscovit?... De unde acești scriitori proletari de gradul trei gen Gladkov?..." (E adevărat, dintr-o eroare de înțelegere, autorul ucrainean își extinde interogația și asupra unor scriitori demni – și peste timpuri – de toată considerația: Pilneak, Ehrenburg, Șklovski, Al. Tolstoi. Sigur, aici îi joacă festa și oarece îngustime de optică provincială, chiar dacă aspirațiile sunt, necondiționat, de europenizare.)

Dar – atenție! – fiind printre cei care căutau izbăvire de mesianismul imperialist rus, Hvilioviy cade ușor comic sau, poate, doar greu credibil, într-un mesianism al... fostelor provincii, gubernii țariste, ajungând la concluzia că: „Și ce ironie răutăcioasă e în îndemnurile de a ne orienta spre arta moscovită. Prin voia istoriei, ar putea fi exact invers: literatura rusă și-ar putea afla balsamul magic pentru renașterea sa sub arborele de impetuoasă vitalitate al renașterii tinerelor republici unionale. În atmosfera primăverii popoarelor cândva asuprite. Iar aceasta se va întâmpla atunci când geniile naționale ale Ucrainei, Belorusiei, Gruziei ș.a.m.d. vor trece cu pas victorios, triumfal prin Europa Occidentală în răsunete de fanfară, care va trezi din milenarul somn pe pipernicitul bărbos „căutător de Dumnezeu", înăbușind pe veci în el sentimentul șovinismului imperialist și impunându-i să-și respecte vecinul".

Însă șovinismul și mesianismul rus nu avea să cedeze. Deoarece chiar și scriitorul proletariatului, adică și al internaționalismului, Maksim Gorki, iată ce-i scria lui Mikola Terescenko, când acesta îi ceruse permisiunea să traducă în limba ucraineană nuvela „Mama": „Mi se pare că traducerea acestei nuvele în dialectul ucrainean (nota bene! – *L.B.*) nu este necesară. Mă uimește faptul că oamenii, propunându-și unul și același scop, nu doar își afirmă diferitele dialecte – tinzând să facă din dialect «limbă», ci chiar îi și asupresc pe acei velicoruși, care s-au pomenit în minoritate în regiunea respectivului dialect". (7.V. 1926, Sorrento.) Mda, de acolo din Italia, Gorki își cam dădea arama pe față... Sau, precum comentează Hvilioviy: „Până și în autorul «Vestitorului de furtună», până și în acest om care, evident, vrea să joace rolul «conștiinței pământului rusesc», până și în el se află imperialistul, propovăduitorul mesianismului rus și al «adunătorului de pământ rusesc» pentru tărâmurile rusești, dar, în orice caz, numai nu pentru comunism. Și Gorki e un fals optimist, astfel că în el va învinge filistinul A. Peșkov din Sorento", conchide redutabilul polemist ucrainean.

După ce aduce elogii literaturii ruse, care „a fost pentru noi o rază de lumină în împărăția întunericului", referindu-se la opere celebre ca „Furtuna", „Război și pace", „Livada cu vișini", Hvilioviy apasă din nou pana, scriind hotărât: „Dar permiteți-ne astăzi, când se deschid noi timpuri ale omenirii, să ne răsculăm contra fostului nostru Dumnezeu, deoarece acest Dumnezeu nu mai corespunde spiritului epocii... Marea literatură rusă nu mai este în stare să educe un om puternic și sănătos, om dintr-o bucată, om de fier, care să aibă nervi puternici și care nu s-ar târî în patru labe în fața vechilor idealuri... Literatura rusă nu mai este în stare să întrețină flacăra extraordinarei credințe și adevărului bătăliilor civice..." Dur, tare spus! Și amintind – vă amintiți și dumneavoastră? – de intransigentul, necruțătorul prin cruzimea sa... retro-confraternă – manifest din 1912 al futuriștilor ruși, intitulat „O palmă dată gustului public" și în care se spunea: „Doar *noi reprezentăm chipul Timpurilor* noastre. Pentru noi sună cornul timpului în arta cuvântului.

Trecutul e sufocant. Academia și Pușkin – mai neînțeleși ca hieroglifele.

Să-i aruncăm pe Pușkin, Dostoievski, Tolstoi ș.a., ș.a. de pe Nava contemporaneității.

Cel ce nu-și va uita *prima dragoste*, nu o va cunoaște pe ultima. Cine dintre cei ușor creduli și-ar transforma ultima Dragoste în parfumatul desfrâu al lui Balmont? Oare în așa ceva să se oglindească cutezătorul suflet al zilei de azi? Care fricos, înspăimântat, nu ar cuteza să smulgă platoșa de mucava de pe fracul negru al cătanei Briusov?

Dânșii să fie cei luminați de zorii nemaivăzutelor frumuseți?

Spălați-vă mâinile ce s-au atins de slinul cărților scrise de acești nenumărați Leonid Andreev.

Toți ăști Maksim Gorki, Kuprin, Blok, Sologub, Avercenko, Ciornâi, Kuzmin, Bunin și atâți alții alde ei nu au nevoie decât de o vilă pe un mal de râu.

De obicei, o atare recompensă destinul le-o oferă croitorilor.

De pe înălțimile zgârie-norilor privim spre nimicnicia lor!..." (Semnat: David Burliuk, Aleksandr Krucionîh, Vladimir Maiakovski, Viktor Hlebnikov.)

Apoi urmează o altă concluzie tranșantă, care ar fi putut pur și simplu năuci fratele de sânge slavon, muscalul: „Vechea literatură euro-occidentală îi este mult mai aproape tineretului nostru chiar și sub aspect ideologic". Incredibil, dar astfel, dureros, i-o spune un frate („mai mic") altui frate („mai mare")... Învederându-se implacabilul adevăr că un imperiu nicidecum nu unește, ci răzlețește, duce la propria sa dezagregare.

Limba kievenilor se cerea imperios recon-diționată, înnoită, împlinită, desăvârșită, lucru înțeles perfect de moderniști și avangardiști care, asemeni colegilor lor ruși, dar din alte perspective și presați de alte necesități, au declanșat un adevărat proces de neologizare.

Identitatea lingvistică: salturi mortale, lupinguri

În anii 20-30 ai secolului trecut, la ordinea de zi a avangardei literare ucrainene, dar nu numai a ei, stăteau și atât de bulversatele probleme ale identității lingvistice, ale funcționalității moderne a limbii ucrainene care, secole la rând, fusese „umilită", marginalizată de oficios-imperialista limbă rusă. Limba kievenilor se cerea imperios recondiționată, înnoită, împlinită, desăvârșită, lucru înțeles perfect de moderniști și avangardiști care, asemeni colegilor lor ruși, dar din alte perspective și presați de alte necesități, au declanșat un adevărat proces de neologizare. Precum un adevărat fanatic în domeniu s-a manifestat Mihail Semenko, contribuțiile sale sau – ale dicționarului personal – contabilizând circa 700 de noi *verbocreații* întru extinderea ariei de expresie și a expresivității limbii neamului său. O mare parte dintre ele, după expresia creatorului lor, „fac salturi mortale" sau lupinguri. Într-adevăr, multe noțiuni se dedau, parcă, unei acrobații spectaculoase, dar, nu o singură dată, – (și) o acrobație în sine, fără priză, fără șansa ca respectivele noțiuni să fie preluate, utilizate, vehiculate, înrădăcinate în limbajul curent. Sunt bine modelate, împletite, dar neluate în seamă de ceea ce se numește comunicarea vie. Pavlo Ticina *a verbocreat* și el mai bine de 600 de noțiuni. A produs/ a propus noi unități semantice ucrainene și neoclasicul Maksim Rilskiy.

Astfel, moderniștii riscau să cadă în exagerarea transcrierii radicale a literaturii predecesorilor și, respectiv, a remodelării limbajului acestora. Erau timpurile ce ar fi putut avea de epigraf și deviza avangardist-poetică a lui M. Semenko: „În fiece zi / eu râvnesc noi cuvinte. / Noi cântece / idei noi". Însă fenomenologia și amploarea *verbocreativă* derutau, nedumereau, enervau,

(continuare în p. 20)

eseu

(urmare din p. 19)

Astăzi, sunt tot mai numeroşi cei care spun sau scriu răspicat că de tragedia intelectualităţii, a culturii moderne ucrainene este vinovat fostul „frate mai mare”, muscalul, ţarul, toţi cei care au mai pus la cale şi genocidul prin înfometare (*golodomor-ul*).

provocau atacuri vehemente, precum cel al criticului literar Vasil' Ciaplenko, ce scria că futuriştii „clatină sub aspect social (etic) sistemul echilibrat al limbii”.

Deloc mai în largul său s-a simţit limba ucraineană şi în perioada sovietică, când i-a fost impusă modestia, ba chiar penuria noţională, o uzanţă cotidiană, „de bucătărie”, şi mult mai restrâns una ştiinţifică, filozofică. Astfel că procesul de reînnoire şi perfecţionare a expresiei şi expresivităţii rutene a continuat şi continuă (în special după destrămarea URSS). Mulţi scriitori ucraineni consideră că neologizarea, verbocreaţia sunt obligatorii pentru un adevărat creator.

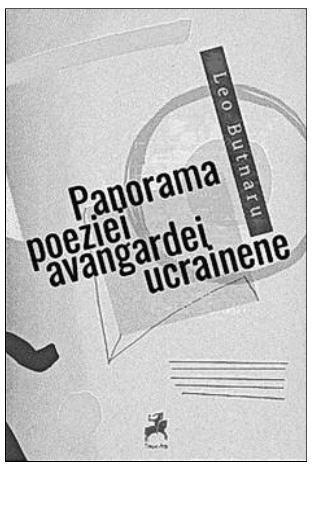
Imperativul verbocreator a fost impus de starea generală precară în care s-a pomenit limba ucraineană la căderea imperiului rus, neomogenitatea, complexitatea, „densitatea” şi „intensitatea” ei în diverse regiuni ale ţării. Dacă regiunile vestice ale Ucrainei, care au fost sub influenţă poloneză, sunt considerate că se află într-o situaţie mai favorabilă de conservare şi, concomitent, dezvoltare lingvistică, cele estice (Harkovul, Doneţkul, să zicem) sau sud-estice (în special Odesa, Crimeea) utilizează mai curând un argou, decât o limbă în plinătatea ei de vocabular, ce i-ar asigura o funcţionalitate eficientă, panucraineană. Sincopele, discontinuităţile, „golurile” de sens, de expresie sunt catastrofale. Dacă apusenii folosesc o limbă-model, dar şi ea în continuu proces de înnoire, completare, achiziţii, pe calea împrumuturilor din alte limbi sau prin creare autohtonă de neologisme, populaţia din est şi sud-est operează cu un argou elementar, cu un vocabular neadus la zi. Astfel că scriitorii, în primul rând, îşi văd misiunea în a-şi ajuta poporul să atingă o omogenitate în expresie, comunicare, plăsmuire de literatură şi cultură, de suprastructură a spiritului de coeziune.

În a doua jumătate a secolului trecut, unul dintre creatorii remarcabili de noi unităţi lingvistice s-a dovedit a fi prozatorul Pavlo Zagrebelniy. Precum glumesc unii critici, el ar fi un tată cu foarte mulţi copii, trimiţând în cuprinsul limbii ucrainene peste o mie de progenituri.

În fine, literatura continuă, ajută limba poporului său să se dezvolte, să se înmlădieze. În pofida vitregiilor socio-politice şi scurtimii veacului omului/ scriitorului, unele neologisme supravieţuiesc, îşi rătăcesc prefixul „neo”, „pierzându-se” (activ!) în infinitul noţiunilor curente ale limbii funcţionale în toată amploare ei, în toate sferele existenţei umane care îşi cer expresie, mărturisire, dăinuire.

Cultura sub teroare

În primăvara anului 1925, Mikola Hvilioviy publică în suplimentul oficiosului ziar „Izvestia” un amplu articol intitulat *Despre „satana din butoi”*, punând accentul pe teza că literatura nu trebuie să fie una primitivă, de masă şi foarte politizată. El se întreba (chiar dacă deja avea răspunsul) şi îşi întreba confraţii de condei: „Europa sau Luminarea?” (*Luminarea* fiind o veche, tradiţională societate culturală ucraineană), în care pleda pentru debarasarea de primitivismul etno-local sau socio-cultural al respectivei epoci, pentru a însuşi activ şi creator cultura europeană, concomitent tinzând spre profesionalism în sfera scrisului.

Articolul a provocat discuţii aprinse, contradictorii referitor la căile de perspectivă ale literaturii în general, dar mai ales ale celei sovietice. (Până va fi declarată oficial platforma realismului socialist mai erau, totuşi, 9 ani...). Iar în baza acutei teze a lui Hvilioviy conform căreia literatura ucraineană, pentru a-şi trasa propriul făgaş, nu trebuie să se orienteze spre Moscova, spre „centrul filistinismului unional”, precum o numea autorul, ci este necesar să înveţe din performanţele psiho-creatoare europene, discuţia a trecut brusc din plan literar în plan politic, în ea intervenind, autoritar, tezist (subînţeles: ameninţător) Biroul Politic al partidului bolşevic ucrainean. De aici încolo, dar în special de la începutul anilor '30 (când, deja, mai rămânea puţin timp până la tezele realismului socialist, enunţate oficial-programatic în 1934, la primul congres al scriitorilor sovietici) avea să se înstăpânească tot mai nefast şi impertinent situaţia în care opera scriitorului era evaluată, dar mai ales drămuită nu sub aspectul vigorii şi originalităţii talentului acestuia, ci de pe poziţie socio-politică, zisă şi a luptei de clasă cu duşmanii revoluţiei şi dictaturii proletare.

De unde şi necesitatea... impusă, dictată de a elogia necondiţionat acţiunile partidului unic şi buldog, cele ale îndoielnicilor activişti de partid, omniprezenţa în scrieri a eroului-proletar numai şi numai pozitiv. Cei care deviau de la atare principii erau declaraţi duşmani ai poporului, iar curând trecuţi prin tribunale ideologice acerbe, subiective sută la sută, ca să ajungă în ştreang sau în faţa plutonului de execuţie.

Printre primele jertfe ale terorii staliniste a fost şi Gheo Şkurupiy care, dezamăgit, deznădăjduit, se împuşcă chiar în ziua sa de naştere, la care îşi invitase prietenii, colegii; B. Tenta se spânzură (în situaţie ucraineană, cazurile amintesc de V. Maiakovski, S. Esenin, Marina Ţvetaeva...); sunt executaţi Gr. Ciuprinka, D. Falikivskiy şi G. Kosinka; este ars de viu poetul V. Sidzinski... De unde şi dramaticele, cutremurătoarele compartimentări ca „generaţia împuşcată”, „Golgota literaturii ucrainene” care, prin metaforismul lor, dezvăluie nemaiîntâlnita cândva, altundeva în lume, cruzime a regimului bolşevic autoritar.

La începutul deceniului trei al secolului trecut în Ucraina îşi sistează activitatea toate organizaţiile literare, dar – iarăşi unul dintre paradoxurile bestialităţii implicite – fără să fi fost interzisă vreuna în mod oficial. Pentru că, de ochii lumii, la început nici chiar puterea sovietică nu se decidea să recurgă la acţiuni făţişe, care ar fi putut părea... nedemocratice: organizaţiile literare şi artistice au încetat să mai fiinţeze, deoarece fusese curmată fiinţarea celor mai activi membri ai lor care, peste noapte (şi peste... rapoarte), s-au dovedit a fi, nici mai mult, nici mai puţin, decât „contrarevoluţionari, duşmani de clasă ai proletariatului, care trebuie exterminaţi în numele viitorului luminos...” – deja limbajul de lemn trăncănea peste lemnul patului de închisoare, sub lemnul spânzurătorilor, peste lemnul patului de armă...

În aplicarea măsurilor represive inumane fără precedent, în cultura ucraineană anul 1934 este cel de răscruce potopit(ă) în sânge. Ceea ce se întâmplase până la el sub aspect punitiv putea fi calificat ca momente episodice sau deja ca prolog la marea orgie a cruzimii stalinist-comuniste. Lovitura principală, distrugătoare i se dă culturii, spiritualităţii, naţiunii ucrainene chiar în 1934. O lovitură masivă şi de masă. Literatura este privată de dreptul de a se manifesta atât sub aspect particular-auctorial, cât şi ca entitate, colectiv de autori, fiind sugrumată activitatea tuturor organizaţiilor scriitoriceşti pe care le avea Ucraina la acea vreme: „Aspanfut” (panfuturismul), „Neoclasicii”, „Plugul” (scriitorii rurali), „Gart” (Călirea), „Lanka”, „MARS”, „VAPLITE”, „Molodneak” (Tineretul), „VUSPP”, SPU (Uniunea Scriitorilor din Ucraina), „Şcoala din Praga”, „MUR”...

Unii dintre cei care aveau să cadă jertfă teroarei bolşevice îşi presimţeau sfârşitul. În 1920, cu 17 ani până a fi executat, Maik Iogansen scria poemul „Eu ştiu pieirea...”: „Peste acoperişuri de paie ruginite / Se apleacă semiluna sângerie / Spre zori secera ea va cosi / Tânăra otavă veştezită. // Cât mai e soarele-n adâncuri / Ce mai urlă câinii în urbe / Hei larmă a miilor şi miilor! / Îmi spun: voi pieri înalt // În văzduhul curat şi albastru. / M-or spânzura peste oraş: / Stelele zorilor mi-or privi în ochii / Cu recile pupile ale morţii”.

Peste ani, exegetul din diaspora ucraineană foloseşte sintagma, dramatic-sintetizatoare, generalizatoare – „Generaţia împuşcată”. Din analele cutremurătoare ale crimelor călăilor bolşevici să rememorăm fie şi o singură zi, cea de 3 noiembrie 1937, când, în lagărul de la Solovki, printre cei 100 de reprezentanţi de vază ai intelectualităţii ucrainene, au fost executaţi şi scriitorii Valerian Polişciuk, Oleksandr Slisarenko, Mihailo Ialoviy, Valerian Pidmoghilniy, Pavlo Filipovici, Miroslav Ircian, Marko Voronoi, Mihail Kozoris, Grigori Epik... Într-o singură zi, literatura ucraineană a fost decimată! Şi tot în negrul 3 noiembrie 1937 – peste 4 zile bolşevicii aveau să marcheze două decenii de la lovitura lor de stat! – au fost împuşcaţi, tot la Solovki, şi celebrul regizor Les Kubas, dramaturgul şi pedagogul Nikolai Kuliş. Iar în notele bio-bibliografice ale autorilor incluşi în antologie cititorul va găsi alte şi alte nume de creatori autentici, tineri, energici, care au fost asasinaţi de marxism-leninism, de dictatura proletariatului...

Astăzi, sunt tot mai numeroşi cei care spun sau scriu răspicat că de tragedia intelectualităţii, a culturii moderne ucrainene este vinovat fostul „frate mai mare”, muscalul, ţarul, toţi cei care au mai pus la cale şi genocidul prin înfometare (*golodomor*-ul). În anumite părţi ale problemei adevărul ar fi tocmai acesta, dar nu ştiu dacă el trebuie extins şi generalizat în ce priveşte necruţătoarele decimări staliniste din a doua parte a anilor '30, când sute de intelectuali, scriitori, cineaşti, pictori, regizori, muzicieni ucraineni au fost ucişi în închisori, în Gulag. Pentru că teroarea stalinistă nu a fost una selectivă, ci de-a dreptul generală. Necruţând pe nimeni oriunde s-ar fi aflat în imperiul roşu. Să ne amintim: în aceeaşi perioadă, când era lichidată intelectualitatea ucraineană, inclusiv scriitorii, printre care, în primul rând, avangardiştii, acelaşi blestem nimicea creatorii artei, slujitorii spiritualităţii Rusiei. Iată martirologiul nici pe departe complet doar al scriitorilor avangardismului rus, căzuţi jertfă regimului bolşevic – asasinaţi, morţi în Gulag etc: N. Gumiliov (1921), B. Livşiţ (1939), M. Kuzmin (1936), N. Burliuk (1921), Gh. Ciulkov (1939), V. Kneazev (1937), A. Arhanghelski (1938), K. Olimpov (1940), V. Şileiko (1930), S. Nelhiden (1942), I. Terentev (1937), S. Tretiakov (1939), N. Habias-Komarova (1943?), V. Şerşenevici (1942), I. Gruzinov (1942), K. Bolşakov (1938), I. Deghen (1923), N. Oleinikov (1937), K. Vaghinov (1934), V. Riciotti-Turutovici (1939), G. Şmerelson (1943?), A. Vvedenski (1941), D. Harms (1942), I. Afanasev-Soloviov (1938?), O. Mandelştam (1938), A. Tufanov (1942, acesta – lăsat să moară de inaniţie pe pragul unei cantine raionale)... Dar suferinţele lui Pasternak, Ahmatova, umilinţele la care au fost ei supuşi?... Dar sinuciderea Marinei Ţvetaeva, căreia i se refuzase până şi un post de... deretecătoare, ce i-ar fi permis să-şi câştige pâinea cea de toate zilele?...

Prin curmarea vieţii şi activităţii celor mai talentaţi creatori de avangardă, arta rusă şi cea ucraineană, în general, sau au căzut în paralizia realismului socialist, sau au deviat serios de la perspectivele posibile. Criteriile axiologice au intrat între ghilimele, ţinând mai curând de preocupările circarilor ideologici.

...Totul devenea ecou şi stingere de ecou despre o nouă şi tânără elită de creaţie, revoltată, inventivă, activă, imprevizibilă în intuiţie şi faptă artistică. Ecoul trecerii prin crunta lume a bolşevismului a celor care au încercat să-şi apere independenţa gândirii, entuziaşti şi naivi, crezând în idealuri şi iluzii fascinante. În marea lor majoritate, cei anihilaţi de bolşevism au fost intelectuali care mizau pe caracter, personalitate. Ecoul neîmpăcatelor lor căutări şi ale impetuoaselor probleme de viaţă şi creaţie, multe dintre care consună atât de firesc cu contemporaneitatea noastră...

Peste atâtea cărţi nescrise, lichidate odată cu autorii lor, – neagra carte a comunismului...

* *Extrase din studiul despre literatura avangardei ucrainene.*

Cristian Cocea

Cronicile bătrânului sefist

Din Franța islamică la Marele Zid Rusesc

Cei mai mulți scriitori de literatură SF obțin “uimirea și cutremurul”, componente ale katharsisului specific, din impactul tehnicii asupra lumii omului. Există însă autori care n-au nevoie să-și plaseze narațiunea în decorurile exotice ale universurilor îndepărtate, nici să cunoască matematică, fizică sau biologie. Ei se mulțumesc cu o mică fisură a realității obișnuite, pe care o adâncesc până la dimensiunile unui canion. Aplecându-se asupra unor schimbări sociale incipiente, cercetându-le până la ultimele consecințe, acești observatori te călăuzesc, pe nesimțite, în lumi pe care nu le mai recunoști. Dacă-i întrebi, îți vor spune că nici nu scriu ficțiune științifică, ci ficțiune speculativă. Sunt satirici, nu științifici. Se trag din spița lui Swift, nu a lui Verne. Îi interesează sufletul, nu softul. Și-au căpătat o aură de respectabilitate, fiind primiți cu onoruri în salonul literaturii mainstream. Dar pe noi, sefiștii bătrâni, mofturile lor nu ne păcălesc! Știm că sunt de-ai noștri, dependenți de vertijul speculativ. Cărțile lor stau la loc de cinste pe rafturile noastre. Să scoatem trei dintre ele și să le răsfoim, întru folosul celor mai tineri. Tema? Cum să te culci în democrație și să te trezești în Iad.

Sorbona, universitate islamică

Michel Houellebecq este, de vreo două decenii, copilul teribil al literelor franceze. Născut în 1956 în insula Reunion, într-o familie care n-a știut cum să scape mai iute de el, absolvent de agronomie fără să profeseze vreodată, străbătând zonele negre ale șomajului, depresiei și eșecului familial, Houellebecq va reuși în domeniul literar. Cărțile sale, lucide, disperate, pline de idei privind condiția omului contemporan, i-au șocat pe pudibonzi și i-au atras numeroase critici și procese. Dar și onorarii generoase, plus recunoaștere internațională, autorul fiind tradus în peste 30 de limbi. Debutează cu romanul “Extinderea domeniului luptei” (1994), o cărțulie despre un programator singuratic, filosofând asupra luptei dintre sexe în societățile liberale, apoi publică “Particulele elementare” (1998), volum care îi aduce deplina consacrare. Istorie a doi baby-boomers, experimentând 50 de ani de alienare, cartea analizează necruțător divorțul occidental dintre reproducere și plăcere sexuală, tensiune din care se va naște, prin inginerie genetică, o nouă specie umană, nemuritoare și sterilă. În 2010, Houellebecq va câștiga Premiul Goncourt cu “Harta și teritoriul”, lucrare mai “cuminte”, având ca miez condiția artistului din era tehnologică, aceea de reproducător al simulacrelor Realului.

În 2015, observând declinul partidelor tradiționale din Hexagon, Michael Houellebecq publică romanul “Supunere”. Acțiunea este plasată în 2017, în preajma Prezidențialelor. Cum stânga și dreapta sunt divizate, de asta profită un candidat al Frăției Musulmane, partid islamist moderat. Mohammed Ben Abbes intră în turul al doilea și o înfrânge pe Marine Le Pen, candidata Frontului Național. În stupoarea generală, Ben Abbes se va dovedi un politician abil, propunând un guvern musulman de coaliție, cu premier socialist. Insistând pe valori tradiționale, precum familia și educația, președintele va începe un proces treptat de modelare, oferind francezilor pacea socială a Islamului. Departe de a fi un jihadist, Ben Abbes se va dovedi, mai degrabă, un admirator al Imperiului Roman, ambiția sa fiind aceea de islamizare a Uniunii Europene, care să se deschidă către Turcia, Siria, Egipt. Și cum pornește o astfel de transformare? Prin educație. În guvernul de coaliție, Frăția Musulmană își adjudecă portofoliul Educației, pentru că, dacă stai bine să te gândești, e cel mai important, cuprinzând și politicile demografice. “Populația care dispune de cel mai ridicat nivel de reproducere și care reușește să-și transmită valorile este cea care triumfă. Cei care controlează natalitatea controlează viitorul!”, declară un personaj din “Supunere”. Houellebecq îi dă, peste timp, replica lui Orwell.

Din toată treaba, cel mai rău ies femeile. Învățământul Islamic permite ca doar anumite cariere să fie accesibile lor. După școala primară, cele mai multe dintre femei vor fi orientate către școlile de menaj și vor fi încurajate să se mărite cât mai repede. O mică minoritate poate urma, înainte de căsătorie, studii literare sau artistice. Toate cadrele didactice vor trebui să fie recrutate dintre musulmani. Cei care nu doresc să se convertească vor primi oferte generoase de ieșire la pensie, finanțate din fonduri din Arabia Saudită și Emirate. Sorbona va deveni universitate islamică. Frăția Musulmană speră ca, eliminând treptat femeile din piața muncii, să scadă șomajul. Și mai speră în modificarea structurii economiei franceze. Islamul nu agrează multinaționalele și profitul, dar le tolerează, stimulând în paralel mica întreprindere familială, meșteșugurile și serviciile. Și tot Frăția se bazează pe atracția poligamiei. “Islamul respectă și încurajează selecția naturală, una dintre legile Creatorului Universului. Prin intermediul ei, creaturile animate își ating maximul de frumusețe, de vitalitate și de forță. În consecință, la oameni, legea înseamnă că doar anumiți indivizi sunt chemați să-și transmită sămânța și să zămislească generația următoare” - scrie într-o broșură de popularizare.

Dar vor renunța francezii așa de ușor la identitatea lor creștină? Romanul tinde să răspundă afirmativ. Filonul spiritual al creștinismului s-a stins. Mănăstirile nu mai atrag pe nimeni. Au rămas o coajă uscată, la fel ca memorialul Fecioarei Negre de la Rocamadour, așezare datând din Evul Mediu. Islamul va tolera practica religioasă a ultimilor creștini francezi, așa cum o va tolera și pe aceea a evreilor din Hexagon (deștepți și neîncrezători, urmașii lui Moise vor prefera să plece în Israel). În final, eroul cărții va spune că se poate trăi și așa - ba chiar va simți un fel de plăcere născută din supunere. În realitate, știm cu toții ce s-a întâmplat în 2017 - stânga și dreapta din Franța au asistat înmărmurite la ascensiunea unui cvasi-necunoscut Macron, care și-a adus la guvernare un partid asemenea lui. Pentru cei care mai cred în rațiune, asta e o surpriză mai mare decât Islamizarea Franței!

Marele Zid Rusesc

Avem și-n Est copii teribili ai literelor. Vladimir Sorokin este un scriitor rus, născut în 1955, lângă Moscova (de-un leat cu Houellebecq). Inginer fără loc de muncă, s-a format în mediul underground al artiștilor și literaților epocii samizdatului. Experimental și șocant, n-a putut publica nimic în URSS. Abia în 1992, primul său volum de povestiri va fi nominalizat la Russian Booker Prize, iar numeroase traduceri îl vor face cunoscut cititorilor din Europa. Ajuns în plină maturitate creatoare, va semna două lucrări fulminante - “Ziua opricinicului” (2006) și “Kremlinul de zahăr” (2008) -, ajungând instantaneu inamicul numărul unu al activiștilor pro-Putin. Va fi acuzat de pornografie, i se vor rupe cărțile în public. Dar nu va renunța. În 2014, prozatorul va publica romanul “Tellurion” despre un nou Ev Mediu european, instalat după al Treilea Război Mondial. Un an mai târziu, va declara într-un interviu că regretă nostalgia rușilor după trecutul imperial, care le va aduce dezamăgire amară. Puterea totalitară se bazează întotdeauna pe indiferența absolută la adresa individului, a mai adăugat Sorokin. Cuvinte profetice, în contextul războiului ruso-ucrainian...

“Ziua opricinicului” este o distopie plasată în anul 2027, într-o Rusie Pravoslavnică, în care s-a restaurat țarismul, o Rusie care a întors spatele Europei, construind la propriu un Mare Zid Rusesc. Opricinicii, câinii de pază ai puterii, au monopolul violenței, anchetând, torturând, omorând boieri și slujbași. Telefoanele mobile și computerele coexistă cu sfinți și predicatori, cocaina se vinde “la liber”, toată tehnologia vine din China, internetul e controlat, iar paznici de bloc cu bastoane electrice au grijă să alunge cerșetorii și vagabonții. În “Kremlinul de zahăr”, o culegere de povestiri plasate în același univers, proiecțiile holografice ale Țarului binecuvântează mulțimea din Piața Roșie, deținuții din lagărele de muncă lucrează la Zid, pașapoartele sunt arse în public, diplomații străini sunt expulzați. Monarhia declară întoarcerea la ortodoxie. “Dincolo de Marele Zid sunt numai cyberpunks blestemați care ne sug ilegal gazele, catolici fățarnici, protestanți nerușinați, budiști nebuni, musulmani răi și atei blestemați (...) plutocrați lacomi și tehnotroni nemiloși și sadici, și fasciști, și megaonaniști”. Ironic și șocant, Sorokin poate fi citit de fanii SF cu stomacul tare.

Avem și-n Est copii teribili ai literelor. Vladimir Sorokin este un scriitor rus, născut în 1955, lângă Moscova (de-un leat cu Houellebecq). Inginer fără loc de muncă, s-a format în mediul underground al artiștilor și literaților epocii samizdatului. Experimental și șocant, n-a putut publica nimic în URSS.

Femeile fertile, resursă în Republica Galaad

Să nu credeți că băieții teribili au monopolul distopiilor! Margaret Atwood este o venerabilă scriitoare canadiană, născută în 1939, la Ottawa, laureată a Booker Prize (2000), autoare a unei serii de romane care-ți îngheață sângele în vine. Să amintim numai trilogia “Orix și Crake” (2003), “Anul Potopului” (2009) și “MaddAddam”(2013), o apocalipsă a geneticii, farmaceuticii și corporației scăpate de sub control. Dar cel mai cunoscut volum al doamnei Atwood este “Povestirea Cameristei” (1985), ecranizat recent într-un serial HBO. Acțiunea cărții se petrece într-o Americă din viitorul apropiat. După ce Marile Puteri semnează un protocol secret prin care își împart sferele de influență, un grup de conspiratori intitulat “Fiii lui Iacob” dă o lovitură armată în Statele Unite. Infiltrați din timp în sistemul de securitate al Congresului, conspiratorii lovesc de Ziua Președintelui, când toată elita politică a țării sărbătorește la Capitoliu. Senatorii și congresmanii sunt masacrați, atentatul este prezentat drept o lovitură a teroriștilor, Constituția este suspendată și Armata ia puterea. Va urma un proces brutal de epurare a societății neo-liberale americane, care va culmina cu proclamarea Republicii Galaad, condusă de un regim ultra-conservator, patriarhal, o teocrație brutală, bazată pe aplicarea bizară a unor idei din Vechiul Testament - inclusiv poligamia și naționalizarea copiilor.

Cum oamenii acelui viitor erau aproape sterili, din cauza radiațiilor, poluării și a sechelelor tehnicilor contraceptive, guvernul declară femeile o resursă strategică și le îngrădesc, practic, toate drepturile civile. În Galaad, există Soții și Fiice de Comandanți - stăpânele gospodăriilor, Cameriste fertile - alocate Comandanților, pentru a face copii, Marthe - pentru menaj, Mătuși - profesoare în școlile de fete, Econeveste (soțiile infertile ale servitorilor), Văduve și Nefemei, destinate lagărelor de muncă. Nici bărbații nu o duc prea bine - în afară de Comandanți, Îngerii (militari), Ochii (din Servicii) și Paznicii (bodyguarzi) sunt condamnați la celibat. Eroina cărții, Offred, va experimenta realitatea sinistră a Republicii Galaad, în care lupta continuă dintre sexe este un mod de viață. Ca o recunoaștere a valorii romanului, în 1985, “Povestirea Cameristei” a câștigat Premiul “Arthur C. Clarke”. După 35 de ani, Margaret Atwood va reveni asupra lumii brutale a Republicii Galaad în romanul “Testamentele”, laureat în 2019 cu Premiul Booker. Să mai adăugăm că tema sterilității rasei umane a mai fost tratată, cu rezultate notabile, și de o altă scriitoare - britanica Phyllis Dorothy James, în cartea “Fiul omului” (1992).

Adrian Mielcioiu

Diva şi vagabondul

Când am ieşit din dormitorul unde se ascultau metale grele nu intenţionam să plec. Nu voiam decât să trec puţin pe la Carina, în sufragerie, să văd ce mai face. Pentru că nu împărtăşesc pasiunea ei pentru dans, am convenit, încă de la primele chefuri, să mă scutească de această corvoadă, cu condiţia să o las să danseze cu cine vrea ea, iar, când ţinea neapărat să dansăm împreună, nu o puteam face decât pe o baladă rock. Mă uitam la ea, din pragul uşii, cum se zbânţuia ca o căpetenie în mijlocul tribului său, care îi copia mişcările şi îi ţinea isonul ridicând pumnii în aer şi strigând odată cu ea şi cu solista de la Snap!, „I've got the power!", când, dintr-o dată, apartamentul mi s-a părut un loc irespirabil. M-am întors automat cu spatele la colcăiala aceea de trupuri şi, în doi timpi şi trei mişcări, am ajuns afară, în faţa blocului.

Carina e foarte geloasă. Este prima dată când mă eschivez de la o petrecere fără ea. Paltonul pe care mi l-am uitat în cuier îi va confirma că o traduc cu cineva prin apropiere. După ce nu va afla nimic de la rockerii din dormitor, va ieşi nervoasă din apartament şi o va lua pe scări în sus, rugându-se să nu aibă dreptate. Nu se va opri la ultimul etaj şi va urca pe bloc, dacă trapa de acces va fi deschisă. Apoi va coborî în fugă scările şi va ieşi din bloc să mă caute şi pe-afară. Va da rotocol blocului, o dată, de două ori, şi, de nervi că nu mă găseşte, l-ar smulge din ţâţâni să mă caute şi sub el. Înfierbântată peste măsură se va întoarce în apartament, unde va dansa ca o posedată într-un ritual de exorcizare menit să mă alunge cât mai departe de toate gagicile din mintea ei. Mişcările ei ritmice vor impune difuzoarelor acelaşi tempo şi piesele vor curge în semiîntuneric una din alta, fără întrerupere, manipulate de dansul ei neconsolat, ca de un DJ. Platanele fluide ale ochilor îi vor mixa zbuciumul cu tonuri înfiorate de jad şi smarald, în timp ce muzica i se va învolbura în spirala delicată a urechilor, fără ca nicio piesă – disco, dance sau electro – s-o poată elibera.

De fiecare dată când părinţii mă aduceau înapoi acasă, după săptămânile lungi de vacanţă la ţară, nu realizam cu adevărat că m-am reîntors, în sfârşit, în oraş, decât în momentul în care maşina începea să urce pe lângă Pădurea Trivale, pe strada pe care mă plimb eu acum, şi taică-miu accelera ca un pilot de curse până ajungeam sus, pe culmea dealului, şi intram la noi în cartier. Scrâşnetul nisipului, amestecat cu sare şi gheaţă, sub tălpile bocancilor mei, e singura muzică pe care am chef s-o ascult. E o noapte geroasă şi n-am pe mine decât un pulover. Nu pot să stau afară cât mi-aş dori. Planul era să mă plimb un pic prin împrejurimile blocului şi să mă întorc repede la petrecere, dar când am ajuns la intersecţia cu strada care urcă la mine în cartier am simţit un imbold să merg mai departe. Ca să scurtez drumul până la mine acasă voi ieşi de pe strada principală şi voi continua traseul pe aleile care virează complicat printre blocuri.

Intru pe aleea care desparte primele blocuri din cartier de pădure. Aleea nu are stâlpi de iluminat, dar cristalele de zăpadă care reflectă razele lunii fac suficientă lumină să văd bine pe unde merg. Mai mult, pot să văd chiar până la primii copaci din vale, pentru că aleea taie pe din două un maidan întins, strălucitor de alb, care coboară abrupt de la nivelul blocurilor până la primii copaci. Această alee lungă, paralelă cu liziera pădurii, este block-startul de unde copiii veniţi din tot Cartierul Trivale îşi dau drumul pe pârtie cu săniuţele, schiurile sau cu patinele. Când eram mai mic, veneam mereu aici cu prietenii mei de la bloc. De multe ori ne prindea noaptea pe derdeluş şi locul arăta exact ca acum. Aceleaşi şuviţe sclipitoare de gheaţă căzute parcă din lună, aceleaşi dâmburi precedate de gropi cu noroi îngheţat care îţi aduc înapoi pe pământ.

Un şir lung de trepte înguste coboară de la nivelul blocurilor perpendicular pe alee, traversează toată valea, intră apoi în pădure şi îşi croieşte drum printre copaci până când se întâlneşte cu strada care duce la restaurantul de la Grotă. Puţin mai departe de-aici, un şir de trepte mai mari sfredeleşte oblic, ca un burghiu ciclopic de beton, râpa împădurită care se cască între blocurile aflate deasupra şi Grota de dedesubt. Zăpada bătătorită care acoperă treptele îţi dă impresia că sunt săpate în calcar. Mă oftic că n-am avut inspiraţia să-mi iau paltonul când am plecat. Aş fi coborât în pădure, m-aş fi dus până la Grotă şi-apoi aş fi urcat înapoi în cartier pe scările mari. N-am ce să fac şi urc treptele care mă despart de Blocul 2, lăsând pădurea în urmă.

Ştiu bine blocul acesta pentru că locuiesc în el două foste colege din generală. Pe vremea aceea, le invidiam sincer pentru că aveau pădurea foarte aproape de casă. Ca să ajung până aici, eu trebuia să trec peste un fel de graniţă naturală, cum învăţasem la geografie că e Dunărea între noi şi bulgari. Graniţa tăia pe din două Cartierul Trivale împărţindu-i locuitorii, după mintea mea de-atunci, în norocoşi şi ghinionişti, şi se numea pe bună dreptate „Bulevardul Libertăţii" pentru că după ce treceai în partea cealaltă a cartierului chiar te simţeai liber. Ghinionul meu era dublat de o mamă fricoasă care nu mă lăsa să trec la „bulgarii norocoşi" pe motiv că dau maşinile peste mine. Cu mame mai curajoase care aveau lucruri mai importante de făcut decât să-şi ţină din scurt copiii, toţi prietenii mei de la bloc puteau să meargă la pădure când voiau ei. Chestia mă enerva la culme şi fentam grănicerul familiei de câte ori mi se ivea ocazia, cu toate orele de carceră educativă la care mă condamna când mai descoperea că am trecut fraudulos graniţa.

S-a făcut două noaptea, dar nu sunt plecat decât de vreo cinşpe minute. La cât de încinsă era atmosfera când am uşchito, nu cred că şi-a dat cineva seama până acum că lipsesc. Cu atât mai puţin Carina, diva petrecerii. Nu ştiu cum face Carina de le ia faţa tuturor, că zici că ea e sărbătorita la toate majoratele la care mergem. Singurul moment când Carina cedează prim-planul e când se aduce tortul şi cântăm „La mulţi ani". În rest, ea e „Diva". O divă pe care partenerul ei a abandonat-o în mijlocul petrecerii, ca să vagabondeze de unul singur pe coclauri îngheţate, sub un cer senin sticlă pe care stelele patinează artistic, ţinându-se scai după el, printre blocurile cu ferestre întunecate şi tencuială cojită.

Chiar e o noapte foarte frumoasă. Mă bucur că am ieşit să iau puţin aer. Nu mai am mult şi ajung la blocul lui Costi. Pe tipul ăsta taică-miu m-a ajutat să-l cunosc, astă toamnă, chiar dacă nu asta a fost intenţia lui.

Venisem de la antrenament şi eram frânt de oboseală. După joc, antrenorul ne-a băgat la sală pentru o şedinţă scurtă de forţă, dar foarte intensă. Nu-mi doream decât să ajung mai repede acasă, să mănânc şi apoi să mă culc. Când am sunat la uşă mi-a deschis taică-miu cu bidonul de apă în mână. Mi-a zis să mă duc să iau nişte apă de la izvor că nu mai e. I-am spus că sunt obosit şi că prefer să beau apă de la chiuvetă decât să mă duc la ora ia la izvor. Era deja trecut de nouă seara. Când a văzut că n-am de gând să mă duc, i-a sărit ţandăra şi m-a ameninţat că dacă nu mă duc, nu mă lasă să intru în casă. „Foarte bine!", i-am zis ţâfnos, după care i-am întors spatele şi-am plecat. Aş fi putut să urc la etajul patru ca să dorm la prietenul meu cel mai bun, dar pentru că ştiam că ai mei mă vor căuta prima dată acolo, am renunţat repede la idee. Din acelaşi motiv nu m-am dus să-mi petrec noaptea nici la Carina. Aş mai fi putut să-i cer antrenorului cheile de la sala de forţă ca să dorm acolo, dar nu voiam să afle că am probleme acasă. Singura variantă care îmi rămăsese era să dorm pe o bancă în Parcul Trivale. În timp ce treceam în revistă toate variantele, mă îndreptam fără să conştientizez chiar spre pădure. Mi-am dat seama de asta cu puţin înainte să ajung să traversez bulevardul.

Am ajuns la scările mari şi, înainte să le cobor, m-am dus să beau apă de la izvorul unde mă trimisese taică-miu de la bun început. Am luat câteva înghiţituri, simţind o satisfacţie meschină că taică-miu trebuia să se mulţumească în seara aia cu apă de la chiuvetă. Orgolios cum era, nu-l vedeam venind singur la izvor să-şi ia apă. A doua zi, poate, dar în seara aia nici dacă se oprea apa în bloc n-ar fi mişcat un deget. Gândul ăsta m-a înveselit puţin şi am coborât scările, rugându-mă să nu mă întâlnesc cu cineva cunoscut printre puştanii care îmbăloşau balustradele ca nişte limacşi în călduri. Semiîntunericul de pe scări era aliatul meu pentru că majoritatea becurilor lipseau sau erau sparte. Puţinele becuri funcţionale, care urmăreau răzleţite virajele scărilor prin pădure, semănau cu nişte licurici care se fugăreau printre copaci. În cele din urmă am reuşit să cobor până la rondul central al parcului, amenajat în aceeaşi groapă cu Grota, fără să mă ia nimeni în colimator.

În Grotă era lumina aprinsă, dar becurile care scăpaseră nesparte pe aleea rondului erau toate stinse. Am coborât în bezna care umplea toată groapa, cu excepţia colţului în care se înălţa Grota, ale cărei lumini scoteau la vedere băncile din acea parte a rondului. M-am îndreptat într-acolo, trecând pe lângă nudista împietrită în rondul central de flori, şi m-am întins pe spate pe cea mai apropiată bancă de Grotă. Mi-am pus sacul de antrenament sub cap şi am început să număr stelele ca să uit de foame şi să adorm cât mai repede.

Era neaşteptat de cald pentru o noapte de sfârşit de septembrie în care adierile uşoare de vânt desprindeau frunzele îngălbenite de pe crengi şi le amestecau cu stelele, îngreunându-mi numărătoarea. Când am obosit să mai fac diferenţa între cer şi pământ m-am întors pe o parte, cu faţa la spătarul băncii, simţind cum încep să alunec în mrejele somnului. Nu ştiu cât a mai trecut până când am auzit ca prin vis, „Hai să ne pişăm pe boschetar!"

Am sărit ca ars de pe bancă şi am împins violent umbra cea mai apropiată de mine în rondul de flori. Apoi am luat-o de piept pe cealaltă, care nu prididea să-şi bage p...a în toţi morţii mei, şi-am aruncat-o peste bancă, ca să şi-o bage şi în căcaţii din iarbă, mai numeroşi şi mai calzi decât rudele mele răposate. Când m-am întors să-l iau din nou în primire pe pişăciosul ăla din rondul de flori, s-a aprins un proiector pe terasa exterioară a Grotei. „Căraţi-vă dracu' de-aici, că vin şi vă bat eu până sare căcatu' din voi!", a răcnit proiectorul, atât de convingător încât m-a lăsat imediat fără sacii de box. „Hai, bă, cară-te şi tu, sau vrei să te ajut eu?!". Am plecat de lângă bancă şi m-am dus direct către el. Când am ajuns lângă Grotă proiectorul s-a stins şi am putut să-l văd bine pe tipul care stricase toată distracţia. Era un vlăjgan bine legat, de aproape doi metri, tuns zero şi cu un cioculeţ care îi accentua pomeţii înalţi şi obrajii scobiţi. L-am întrebat dacă pot să urc la el ca să vorbim puţin şi m-a mirat că a acceptat imediat fără să mai comenteze ceva.

Când am ajuns sus mi-a întins mâna să dăm noroc, dar n-am putut să i-o cuprind în întregime, atât de lată era. Mi-a zis zâmbind, „Dacă nu te opream, îi schilodeai p-ăia doi!". I-am spus care a fost faza de la care a plecat bătaia şi, după ce am terminat, a vrut să ştie ce caută unul ca mine să doarmă noaptea în parc. În cele câteva minute de când făcusem cunoştinţă cu el am simţit că ne-am putea împrieteni şi mi-am deschis inima în faţa lui povestindu-i cearta cu taică-miu. Probabil şi el simţise la fel, pentru că a început să-mi povestească multe lucruri din viaţa lui, nu înainte să-mi ofere unul din sendvişurile pe care le avea la el. Îl chema Costi şi era cu aproape trei ani mai mare ca mine. Locuia doar cu sora şi mama lui, pentru că taică-su murise când el era în clasa a zecea. Dispariţia tatălui îl afectase atât de mult încât a simţit nevoia să fugă cât mai departe de familia lui. Îşi închipuia că dacă nu-şi mai vede mama şi sora, va suporta mai uşor şi absenţa tatălui. Avea nevoie de linişte şi de răspunsuri la nişte întrebări pe care s-a dus să le găsească la o mănăstire din Bucovina. Acolo i-au cerut buletinul, l-au pus să completeze o cerere, după care călugării l-au acceptat în familia lor. I-au dat o chilie şi aşa a pornit pe drumul vieţii monahale. După doi ani a izbucnit Revoluţia şi s-a întors înapoi la familia lui adevărată. Voia şi el, ca toată lumea, să nu mai fenteze viaţa şi să se bucure de libertatea câştigată. În timpul petrecut la mănăstire nu putuse să se convingă de existenţa vieţii după moarte, pe care o credea o simplă scorneală menită să-i prostească pe oameni că după viaţa de rahat pe lumea asta îşi vor putea lua revanşa pe lumea cealaltă. „În loc să aştepţi învierea într-o lume mai bună, zbate-te să trăieşti mai bine în singura lume posibilă", mi-a zis, înfigându-şi privirea tăioasă în ochii mei obosiţi. Pe taică-su îl pierduse odată pentru totdeauna şi acesta era singurul răspuns pe care îl aflase la mănăstire. Cu mama şi sora lui nu a stat prea mult timp, după ce s-a întors la ele, pentru că l-au luat în armată. Ar fi putut să amâne armata, dacă ar fi reluat şcoala de unde o lăsase când fugise de-acasă, dar i se părea aiurea ca la optişpe ani, când alţii se pregătesc să termine liceul şi să intre la facultate, el să repete clasa a zecea. În armată a domnit-o, pentru că în primul an după Revoluţie a fost acelaşi haos ca şi în civilie. Nu că acum lucrurile ar sta altfel. Armata

Am ajuns la scările mari şi, înainte să le cobor, m-am dus să beau apă de la izvorul unde mă trimisese taică-miu de la bun început. Am luat câteva înghiţituri, simţind o satisfacţie meschină că taică-miu trebuia să se mulţumească în seara aia cu apă de la chiuvetă. Orgolios cum era, nu-l vedeam venind singur la izvor să-şi ia apă. A doua zi, poate, dar în seara aia nici dacă se oprea apa în bloc n-ar fi mişcat un deget.

proză

a făcut-o într-o unitate de transmisiuni, undeva la graniţa cu sârbii. În '90, iugoslavii încă nu începuseră să se căsăpească între ei, dar şi atunci se făcea trafic cu combustibil la greu. Sârbii le dădeau pe litrul de benzină şi de trei ori mai mult decât preţul la care îl cumpărau ei din România. Plăteau cu mărci germane şi după un an de armată s-a întors acasă cu o sumă frumuşică din care doar o mică parte a schimbat-o în lei. De atunci lucrează la firma privată de pază şi protecţie a unui fost securist care are contract şi cu restaurantul de la Grotă. Lucrează pe trei schimburi, cu încă doi colegi, şi în seara aia intrase la zece, în tura de noapte, şi termina dimineaţa la şase.

M-am uitat la ceasul de pe perete şi am văzut că mai erau doar câteva minute până la doişpe noaptea. Costi a observat şi mi-a spus că, dacă vreau să mă culc, pot s-o fac în spatele barului ca să nu mă văd pe camera de luat vederi. I-am mulţumit şi, după ce am ieşit din Grotă, a acoperit camera cât să am timp să intru din nou şi să iau cu mine după bar scaunele de la masa vecină. Am apropiat scaunele şi m-am lungit pe ele, descoperind deasupra mea un altfel de cer pe care stelele fuseseră înlocuite de o puzderie de sticle de băutură şi pahare atârnate cu capul în jos. Intrasem din nou în rândul lumii, ratând de puţin o experienţă de boschetar.

Costi a blocat uşa şi după ce a stins lumina s-a întins şi el pe taburetele înalte din faţa barului. „Dormi?" – „Nu" – i-am răspuns, şi după câteva clipe de ezitare, de parcă mi-ar fi dezvăluit un secret, mi-a spus cu o voce gravă: „La primăvară plec în Legiunea Străină".

Era prima dată când auzeam de Legiunea Străină şi posibilitatea de a pleca departe de casă, într-un loc cu o rezonanţă eroică, a avut asupra mea efectul unui electroşoc. Dacă până atunci nu ştiam cum să driblez viitorul care mi se pregătea, deodată primisem răspunsul de la oracolul de pe partea cealaltă a barului. Costi nu a mai aşteptat să-l întreb eu, şi-a tras mai bine taburetele sub el şi m-a pus la curent cu tot ce trebuia să faci ca să te înrolezi în Legiunea Străină.

În timp ce-mi povestea despre riscurile care te pasc la tot pasul, despre misiunile în care îţi croieşti cu maceta calea prin junglă, Pădurea Trivale se transforma ca prin vis într-o pădure tropicală, în care stejarii, fagii şi carpenii era înlocuiţi de arborii de cacao şi de cauciuc, de copaci imenşi cu rădăcini la baza trunchiului, ca nişte contraforturi, pe care se încoloceau lianele de care atârnau maimuţe gălăgioase care se fugăreau, stârnind stoluri de fluturi şi păsări cu penaje stridente, deasupra hăţişurilor luxuriante prin care mişunau laolaltă tot soiul de insecte şi amfibieni, tapiri şi capibare, jaguari şi anaconde, caimani şi peşti piranha care însângerau pârâiaşul Trivale ale cărui ape învolburate se rostogoleau pe lângă Grota care răsuna de ţârâituri şi orăcăieli, de strigăte şi chemări, de răcnete şi răgete.

M-am trezit când hărmălaia sud-americană din Grotă a fost întreruptă brusc de alarma ceasului sârbesc cu melodii pe care Costi îl pusese să sune la şase fără zece. Am aşteptat să acopere Costi camera de luat vederi şi am ieşit din Grotă pe terasă. Era încă întuneric şi pădurea noastră inofensivă îşi legăna deasupra Grotei crengile, cernindu-şi frunzele îngălbenite în aerul rece. „Peste o oră răsare soarele şi se face mai cald", mi-a zis Costi, schiţând câteva mişcări de înviorare. Ne-am luat la revedere, cu promisiunea că ţinem legătura, şi m-am grăbit să plec să nu mă prindă acolo schimbul noului meu prieten.

Nu-mi prea venea să mă întorc acasă, aşa că am întârziat momentul explicaţiilor pe care trebuia să le dau alor mei, făcând un ocol generos prin pădure. Într-un final, când am ajuns pe aleea din spatele blocului meu zorii dimineţii îmbibau cu blândeţe deşertul spălăcit al cerului. Plopii din curtea Şcolii Generale Nr.12 se scuturaseră peste noapte aproape complet, acoperind toată aleea cu un strat gros de frunze în care trasam brazde adânci târându-mi picioarele. Ajuns în celălalt capăt al blocului s-a deschis o fereastră şi am văzut două pijamale cu priviri duşmănoase. Am pus capul înapoi în pământ şi m-am întors netulburat la misiunile pe care trebuia să le execut în Legiunea Străină, lăsând departe în urma mea un interogatoriu de care mi se rupea, pentru că desluşisem o lumină care nu mi se dezvăluise până atunci.

Patru luni lungi s-au scurs încet şi lumina continuă să strălucească în mintea mea ca un far călăuzitor.

Încerc să-mi menţin echilibrul pe lângă şirul de plopi scheletici care străjuiesc aleea, îngropată acum sub un strat îngheţat de zăpadă. Îmi iau avânt şi alunec câţiva metri pe limba de gheaţă care reflectă lumina galben-verzuie emisă de becul de pe stâlpul de iluminat din dreptul apartamentului nostru. Becul murdar mă duce cu gândul la organul luminiscent al unui prădător abisal ascuns în întuneric. Mă întorc instinctiv cu faţa către bloc, să mă asigur că ameninţarea nu există decât în imaginaţia mea. După ce trec rapid cu privirea peste ferestrele de la toate etajele, ochii mi se fixează pe o anumită fereastră. Mă aplec şi frământ un bulgăre din zăpada depusă pe gardul viu de lângă alee. Geamul rezistă, dar becul se stinge aproape instantaneu.

*

M-am întors la colegii mei. E abia trei şi din sufragerie se aude încet „Lily was here", genul de piesă care se pune de obicei la sfârşitul petrecerii, când lumea începe să plece. În cuier mai atârnă doar câteva haine agăţate răzleţ, ca şi cum mormanul pestriţ de la începutul petrecerii s-a eliberat dintr-o capcană cu preţul smulgerii câtorva bucăţi din el. Din câte îmi dau seama, toţi rockerii au scăpat cu hainele pe ei şi doar duhoarea de mahoarcă şi băutură, care se întinde pe tot holul, mai aminteşte de prezenţa lor la chef. Muzica agresivă care încorda muşchii, agita pletele şi răguşea vocile, înainte să plec, a amuţit complet şi dormitorul în care i-am lăsat într-o formă de zile mari, mânuind prin aer chitări electrice închipuite, zace cufundat într-o linişte mormântală.

Aş putea să dispar, prin uşa lăsată deschisă la perete, în bezna din dormitor până când cineva mă descoperă accidental, dar cred că aş prelungi mai mult decât e cazul o absenţă care sunt sigur că a devenit evidentă pentru toată lumea odată cu împuţinarea invitaţilor. Paltonul meu încă mai atârnă în cuier, lucru care nu avea cum să fi trecut neobservat. E clar că la ora asta nu doar Carina se întreabă unde sunt, chiar dacă doar pe ea o suspectez că-mi duce dorul mai rău decât i-l duc lui Lily chitara şi saxofonul.

Mă îndepărtez de uşa metalică de la intrare şi mă îndrept spre celălalt capăt al holului, unde uşa de la sufragerie strecoară printr-un geam mat o lumină piezişă. Apăs ferm clanţa, hotărât să nu dau prea multe explicaţii despre plimbarea mea solitară. Cum intru, în colţul sufrageriei din dreapta uşii, dau cu ochii de Carina şi de Claudia, colega noastră care îşi sărbătoreşte majoratul. Stau de vorbă aşezate pe două fotolii între care un lampadar le cerne peste capete o pudră de lumină aurie. Surprinsă de apariţia mea neaşteptată, Carina nu-şi poate reţine încântarea şi-mi sare bucuroasă de gât. După ce mă sărută, îşi mijeşte ochii verzi conturaţi cu dermatograf negru, asaltându-mă cu o privire intensă care mă dojeneşte drăgăstoasă. Nu-i spun nimic, doar îi zâmbesc, amuzat de exuberanţa ei copilărească care părea să ne împace înainte să apucăm să ne certăm. O sărut şi eu, urmărind cu coada ochiului ieşirea discretă a Claudiei din scena pe care lumina ambientală a lampadarului o creează în locul unde suntem, apoi foiala siluetelor întunecate care se strâng unele în altele ca să-i facă şi ei loc pe canapeaua cufundată în penumbra suavă care cuprinde acea parte a sufrageriei.

Carina mă ia de mână şi nu-mi dă drumul nici după ce ne aşezăm în fotolii. Îmi strânge tare degetele, cum mai face în bancă, la şcoală, de teamă să nu fie strigată atunci când, la catedră, profesorul răsfoieşte îndelung catalogul, nehotărât pe cine să scoată la tablă. Starea ei de nelinişte îmi alimentează bănuiala că petrecerea a luat o turnură urâtă cât timp am fost plecat. Acum, singurul lucru pe care nu mi-l doresc e să aflu de la Carina că se purtase cineva urât cu ea. Îmi simt deja pulsul mărit sub presiunea degetelor ei şi mă străduiesc din răsputeri să nu observe nervozitatea pe care reuşise să mi-o transmită atât de eficient. Dar Carina mă linişteşte repede, redobândindu-şi ca prin farmec stăpânirea de sine imediat ce începe să vorbească, în şoaptă şi cu glas măsurat, ameninţându-mă de la bun început că dacă mai plec vreodată fără s-o anunţ, o s-o găsesc în braţele primului ins care se dă la ea în lipsa mea. După care îmi dă drumul la mână şi, înainte să apuc să ripostez, îmi cuprinde capul în palme şi îşi strecoară limba lungă în gura mea, folosind-o ca pe un căluş musculos cu care îmi sufocă din faşă protestele care-mi stăteau pe buze. Când limba ei temerară, de girafă în călduri, se retrage din gura mea, nu-mi doresc decât s-o iau cu mine în dormitor ca s-o las să-mi exploreze şi alte părţi ale corpului, feriţi de privirile indiscrete ale colegilor de pe canapea. Numai că, spre surprinderea mea, raportul ei e mai stringent şi mă pedepseşte să rămân în fotoliu, chinuit de o erecţie uriaşă, şi să ascult neatent toată tărăşenia pe care o ratasem.

Tot ce reţin este că de vină pentru spargerea petrecerii sunt doi foşti colegi, de care ne-am despărţit la treapta a doua, când ei au ales să se mute din clasa noastră cu profil real la o clasă cu profil uman.

Nu erau singurii care făcuseră această alegere, aproape o treime din toţi colegii noştri cu care începuserăm clasa a noua au primit suficiente dovezi, în doi ani de zile, că profilul de matematică-fizică nu era pentru ei, aşa că din clasa a unşpea s-au reprofilat la clase de uman, din acelaşi liceu sau din alte licee, aşa cum era cazul celor doi turbulenţi din seara aceasta. Faptul că nu mai eram toţi în aceeaşi clasă nu conta pentru noi, ne consideram în continuare colegi şi nimeni nu uita pe nimeni când aveam ocazia să ne întâlnim la vreun chef.

Carina e dezamăgită, mai ales de unul dintre ei, care, la fel ca şi ea, cântă la chitară cu un talent pe care ea îl apreciază foarte mult. De altfel, acest fost coleg chitarist activează într-o trupă rock celebră la noi în Piteşti. Momentul care a declanşat tot scandalul a fost când ăştia doi au spart o damigeană de vişinată în balconul de la sufragerie. Tatăl Claudiei nu a putut să treacă peste incident şi i-a dat afară din casă. Ceilalţi rockeri s-au solidarizat cu ei şi nu s-au lăsat înduplecaţi de insistenţele celor care îi rugau să nu plece. Abia când erau toţi grămadă în hol, pe picior de plecare, şi-a dat seama Carina că eu nu sunt pe nicăieri. Nu i-a crezut, la-nceput, când i-au spus că ei nu ştiu nimic despre mine, dar şi-a schimbat părerea după ce au rugat-o să-mi transmită că îi găsesc în KODAK, dacă vreau să mă duc.

„Ce faci, te duci şi tu după ei?", mă întreabă cu o sfială în voce care îi trădează teama de răspunsul pe care nu şi-l doreşte. Mă uit la ceas. Până în Egalităţii nr.13 nu fac pe jos mai mult de zece minute. La patru, cel târziu, aş putea să fiu acolo.

KODAK e singurul bar de rockeri din oraş care în week-end stă deschis de sâmbătă până duminică dimineaţa. Funcţionează într-o casă veche, în care una din camere are rol de magazin unde se vând produse noi şi second-hand, laolaltă. Pentru rockeri magazinul e un adevărat paradis, aşa cum se şi menţionează în reclama pe care KODAK şi-o face în revista locală de rock, METRONOM. În paradisul de 10 mp se găseşte tot ce şi-ar putea dori un rocker, de la casete audio cu muzică rock de toate genurile, postere şi reviste, insigne, brăţări, inele, pandantive, la bocanci, geci, blugi şi curele, rucsaci, tricouri şi bandane imprimate cu logo-urile personalizate ale trupelor rock, astfel încât fiecare rocker să-şi poată alege ce vrea în funcţie de logo-ul trupei cu care se identifică.

Chiar dacă nu sunt genul de rocker foarte accesorizat, dimpotrivă, îmi place mereu când mă duc în KODAK să casc ochii minute în şir la toate atracţiile din acel paradis, atent să descopăr lucruri noi şi, mai ales, logo-uri cu grafică artistică complicată ale unor trupe de care n-am auzit încă. De multe ori am ajuns la muzica unor trupe rock pentru că m-au atras logo-urile lor cu litere şi simboluri întrepătrunse care mi-au stârnit curiozitatea să aflu legătura dintre ele şi versurile melodiilor din spatele lor. Au fost şi cazuri în care am rămas dezamăgit de contrastul dintre imaginea logo-ului care îmi desfăta privirea şi muzica care îmi supăra auzul, dar niciodată nu ţin cont de ele şi cumpăr fără să stau pe gânduri albumul unei trupei despre care nu ştiu nimic, doar pentru că are un logo atrăgător. Când îmi iau la mână casetele cu muzică rock şi mă uit la copertele lor minunate, cu toate rateurile inevitabile pe care le-am dat, tot mă simt câştigat. Singura care a avut de pierdut de pe urma pasiunii mele pentru muzica rock şi pentru aceste logo-uri artistice este banca în care stau la şcoală, care aduce mai mult cu posterul din placaj al unui festival rock fictiv pe care sunt scrijelite meticulos logo-urile trupelor mele favorite: METALLICA, IRON MAIDEN, MANOWAR, SEPULTURA, GUNS N' ROSES şi MEGADETH.

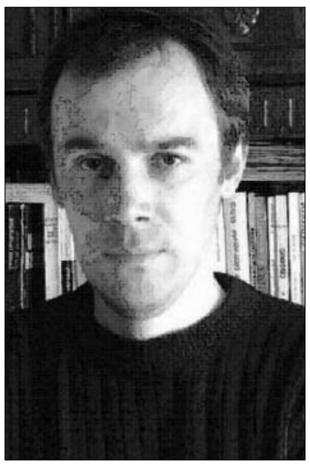
Cu patronul de la KODAK mă cunosc bine de când mi-am vândut în magazinul lui geaca de motor. Nu mi-a fost uşor să renunţ la ea pentru că îmi dădea o notă distinctivă printre rockerii din anturajul meu care nu aveau aşa ceva, dar rămăsese prea mică de mine şi n-am avut încotro. La ora asta sigur e şi el pe acolo şi s-ar bucura să stăm împreună la un biliard şi la o bere până se luminează de ziuă.

Îmi întorc privirea la Carina care aşteaptă tensionată decizia mea. Oricât mi-aş dori să fiu şi eu în KODAK cu gaşca de rockeri, mă ridic din fotoliu şi, spre fericirea ei, o invit pe divă la dans.

Nu-mi prea venea să mă întorc acasă, aşa că am întârziat momentul explicaţiilor pe care trebuia să le dau alor mei, făcând un ocol generos prin pădure. Într-un final, când am ajuns pe aleea din spatele blocului meu zorii dimineţii îmbibau cu blândeţe deşertul spălăcit al cerului. Plopii din curtea Şcolii Generale Nr.12 se scuturaseră peste noapte aproape complet, acoperind toată aleea cu un strat gros de frunze în care trasam brazde adânci târându-mi picioarele.

proză

Hadrian Soare

Prin Bérenger nu moare numai un om, fie el și tiran, ce avea iluzia că putea porunci aștrilor, soarelui, ploii, fulgerelor și trăsnetelor, de unde ironia acidă a scriitorului, care implicit răzbună în plan estetic fapte istorice atroce ale secolului al XX-lea.

EUGÈNE IONESCO

REGELE MOARE

Dincolo de ironia revărsată în piesele sale, de multiplele experimente artistice de convertire a tragicului în comic, a dramelor umane în farse tragice ale destinului, Eugène Ionesco a fost, în viața reală, un personaj complicat sufletește, care a trăit o încordată experiență existențială. Însemnările sale memorialistice îl arată frământat de mari întrebări, multe fără un răspuns satisfăcător, salutar. „Omul reputat prin ironia lui – spune Eugen Simion în *Întoarcerea autorului* – e tulburat, acum, de întrebări metafizice. [...] Gândind existența, el se gândește la moarte. În orice act e o fărâmă de neant. Moartea îl «vexează în chip deosebit» pe acest mare comic.“. Lumea i se pare părăsită de Dumnezeu, pornită pe o pantă a destrămării, „totul este uzat“. Condiția umană devine astfel tragică, disperată, stare pe care o inculcă în piesele sale. Omul lui Eugène Ionesco este „sfâșiat între oroarea de a trăi și oroarea de a muri“ și de aceea obsesia morții devine, ca de altfel la toți marii creatori, temă fundamentală a dramaturgiei sale, identificabilă în *Noul locatar, Ucigaș fără simbrie, Regele moare, Setea și foamea.*

Regele moare, scrisă în anul 1962, este o parabolă a morții. Nu numai a unui singur personaj, văzut în chip de clovn, de tiran supus și el condiției egalitare a lumii, ci chiar a întregii lumi, protagonistul fiind emblematic pentru universul construit în jurul lui. Eugène Ionesco alege, pentru a demonstra iminența morții, nu un om de rând, neînsemnat, neglijabil ca dramă umană într-o lume total anonimizată ca în *Cântăreața cheală,* ci chiar pe rege, cel definit prin toate clișeele puterii, „statul (lumea) sunt eu“, preamărit, eternizat prin fapte și prin laude. Bérenger I, unicul, întemeietorul, creatorul lumii în ordine umană, având o vârstă mitică, de paisprezece veacuri, este în piesă hiperbolizat cu intenție, până la absurd, proiectat într-un spațiul statal

Olexander Ermochenko

uriaș. În epoca lui de glorie, împărăția avea nouă miliarde de locuitori, iar el a condus două mii de bătălii, „mai întâi pe un cal alb“, apoi, mai târziu, după ce s-a modernizat armata, „în picioare pe un tanc, sau pe aripa avionului de vânătoare, în capul formației“. Viața și-a petrecut-o în nesfârșite sărbători de glorificare, „baluri, petreceri, cortegii; ospețe strălucite, artificiile dumitale și focurile de artificii, nunțile și călătoriile de nuntă“. Dintre cele două soții ale sale, Maria și Margareta, semnificând dualitatea ființei umane, împărțită între plăcere și rațiune, a înclinat mai mereu către prima, care i-a dominat actele, deciziile statale și de viață. Nevoia tiranică de dominare, justificată prin „rațiunea de stat“, a dus la un șir nesfârșit de execuții ale supușilor, chiar ale celor apropiați; Margareta, vocea justițiară a rațiunii, îi amintește de imensele crime ale trecutului: „ai poruncit să fie căsăpiți părinții mei, frații tăi rivali, verii și verișorii până la a șaptea spiță, cu familiile lor, cu prietenii lor, cu cirezi cu tot.“. Toate acestea, dincolo de atributele regale, ale unui autocrat sinteză a tuturor regimurilor totalitare, semnifică lupta pentru supraviețuire sau impulsuri mărturisite sau secrete ale ființei umane în general, aspirațiile plenare ale vârstei tinere, dorințele nemăsurate de afirmare, de trăire plenară a vieții, de putere și de înfăptuire. E tot ce adună o ființă umană în timpul unei vieți, conștient sau în subconștient, devenind, în pragul morții, amintiri ce revin năvalnic în conștiință, reminiscențe, argumente palide în fața inevitabilului eveniment. O viață de om, s-a mai spus, este istoria unui eșec, cu momente de înălțare, aici dublată de o grandioasă hiperbolizare a spațiului și a timpului, când Bérenger se putea înstăpâni asupra puterilor nevăzute ale lumii, putea porunci aștrilor, soarelui, ploii, fulgerelor și trăsnetelor, dar și de inevitabilă prăbușire, când totul se întoarce la formele banale, reale ale existenței, într-o accelerată îmbătrânire simultană a lumii și a trupului celui ce a imaginat-o.

În piesă, încă din incipit, lumea îmbătrânește brusc, în sens expresionist, cuprinsă de semnele decăderii, amplificate la dimensiuni apocaliptice. Pe o scară a timpului inconstantă și iluzorie, nici nu se poate determina cu precizie momentul declinului, „acum câteva decenii sau acum trei zile“ ori numai cu două ore și jumătate în urmă, când primăvara pleacă pe neașteptate și se face noiembrie. Cert este, în piesă, că lumea lui Bérenger I este cuprinsă de o boală ciudată, împuținându-și populația, prăbușindu-se chiar spațial, cu forme de relief, cu ape și stânci. Din populația imensă nu a rămas în țară mai nimeni, „la școală nu se mai află decât vreo câțiva copii gușați, debili mintali congenitali, mongoloizi, hidrocefali“, ultimii doi miniștri, plecați la pescuit, „au căzut în râu“ și nu mai pot fi recuperați pentru a fi repuși în funcții, căci „râul în care au căzut s a vărsat în prăpastie cu maluri, cu sălcii, cu tot“. La granițe, vecinii învinși altădată, profitând de slăbiciunea regelui și a împărăției, mută pietrele de hotar pe furiș, noaptea, Bérenger nemairămânând de fapt decât cu un palat regal în ruină, având pereții crăpați și dormitorul regelui plin de pânze de păianjen, simbol al unei măreții compromise, și, în afară de soțiile Margareta și Maria, numai cu trei servitori, Doctorul, Guardul și camerista Julietta.

Regele moare devine astfel istoria unui zbucium existențial de asumare a morții, un lung lamento, plin de ironie tragică, în fața neantului egalizator. Doctorul dă verdictul încheierii acestei vieți tumultuoase, cu toată opoziția regelui, care stabilește în continuare legi ce sunt în fond ale naturii: „Am să mor când vreau, sunt Rege, eu hotărăsc!“. La începutul piesei, Bérenger se închipuie încă un stăpân absolut, un deus exclusivist, căci el „dădea ordin soarelui să apară“, „interzicea norii“ și ploaia. Regele își asumă condiția de nemuritor, de zeu atotputernic, hotărând în mod iluzoriu când să se producă fenomenele naturale, în chip de adevărat stăpân al universului.

Piesa este astfel o proiecție cosmică, la dimensiunile întregului univers, a unei conștiințe chinuite, a conștiinței umane în general, ideea morții anunțate a dictatorului având reverberații de cataclism universal: Marte și Saturn s-au ciocnit, explodând în spațiul cosmic, „la Polul Nord al soarelui ninge. Calea lactee parcă se aglutinează“. În momentul în care medicul îi spune că mai are de trăit un ceas și jumătate, cât va dura spectacolul, el solicită ajutor poporului ignorat până atunci, mimează o ispășire formală a păcatelor, cerându-i Margaretei, soția înlocuită cu o alta, mai tânără, să-l ierte, apoi Doctorului să modifice legile biologice, iar Guardului, total inapt pentru o astfel de misiune, repetând mecanic, după împrejurări, „Trăiască Regele! (Regele cade din nou.) Regele a murit.“, să îi scrie un panegiric, concluzionând în chip naiv că „Regii ar trebui să fie nemuritori!“. Toți sunt exasperați de comportarea nedemnă a regelui, total nepregătit pentru acest moment, exclamând că „Nu putem nădăjdui să fie o moarte pilduitoare. Totuși va fi oarecum cuviincioasă. Va muri de moarte bună, nu de frică...“.

Simboluri ale acestei lumi în ruină sunt, ca în *Bleak House* (*Casa întunecată*), de Charles Dickens, zidurile care se surpă, ruina țării și a palatului, pânzele de păianjen, dispariția ordinii cosmice și a ciclurilor naturii. Drama tragică sporește prin conflictul interior al omului care observă peste tot semnele degradării ce îi prefigurează moartea. Fiecare amănunt al vieții devine esențial, este timp trăit ce s-ar dori prelungit, într-o sfâșiere a conștiinței, întors din curgerea lui inexorabilă: „REGELE: Să se întoarcă vremurile de odinioară. [...] MARIA: „Să fim iarăși ieri seară. Întoarceți-vă, timpuri, întoarceți-vă, timpuri, o, timpule, oprește te! MARGARETA: Nu mai există timp. Timpul s-a topit în mâna lui.“.

Prin Bérenger nu moare numai un om, fie el și tiran, ce avea iluzia că putea porunci aștrilor, soarelui, ploii, fulgerelor și trăsnetelor, de unde ironia acidă a scriitorului, care implicit răzbună în plan estetic fapte istorice atroce ale secolului al XX-lea. Prin el, prin orice om de fapt, ticălos sau ingenuu, moare omul însuși, acea trestie gânditoare a lui Blaise Pascal, pe care Universul o poate ucide și cu o picătură de apă, dar care are totuși asupra lui ascendența conștiinței. Dilatarea, în iminența morții, a acestei conștiințe până la cuprinderea întregului Univers se înscrie în această sublimă reprezentare. Prin rege moare încă o dată lumea, cu miliardele de morți de dinaintea lui: „REGELE: Miliarde de morți. Îmi înmulțesc temerile. Le urmăresc agonia. Moartea mea e fără număr. Atâtea lumi se sting în mine.“. Lumea devine, în felul acesta, un imens cumul de morți existente sau în devenire, cei vii trăind peste rămășițele celor morți, dispărând unul câte unul, într-un șir lung, nesfârșit. Regele, în clipele ultime, într-o speranță agonică, invocă toată cunoașterea umană, o sintetizează, închipuindu-se, pe rând, prin halucinante dilatări ale eului, fie creatorul lumii, fie Prometeu, fie toți inventatorii, constructorii marilor orașe și civilizații, Homer, Shakespeare sau cel ce a descoperit fisiunea nucleară. Într-un narcisism extins la proporții cosmice, spiritul se dilată atotcuprinzător: „Am în mine o oglindă, totul se răsfrânge în ea... [...] Mă văd pe mine. Dincolo de orice lucru sunt eu. Nu mai sunt decât eu. Eu sunt pământul, sunt cerul, sunt vântul, sunt focul.“.

În final, când aproape toate personajele se retrag din scenă, rămânând, pentru un timp, numai Margareta, ca să-i îndrume, cu demnitate, ultimii pași spre moarte, imaginea aceasta a lumii se stinge treptat, dispărând pe rând ușile, ferestrele, pereții sălii tronului, însuși regele, încremenit pe tron, devenind o umbră ce dispare în negură, rămânând pe scena goală a istoriei numai lumina cenușie a neantului.

POEZIILE BUNICULUI DAVID PENTRU NEPOATA LUI, VALERIA

Cărțile pentru copiii mici sunt, astăzi, în opinia mea, greu de scris. Întreg procesul de structurare, de armonie între văzut și nevăzut, de ritm și de nuanțare - care se referă la intrigă, la personaje, la deznodământ - se petrece, ca să ne păstrăm în actualitate, pe un front necunoscut. Copiii recenți ne seamănă prea puțin, seamănă în treacăt sau de departe până și cu acel copil interior, păstrat cu grijă, cu tandrețe, într-un petic de grădină sufletească, în care adăstăm când și când.

Copilul acestor ani lipsiți de grație este produsul exclusiv al imaginii. O imagine gata confecționată, lucitor ambalată, livrată cu eticheta de întrebuințare imediat sub adresă. Imaginația intră în joc doar ca o notă de subsol. Cuvântul are nevoie, și el, de catalige, ca la circ, pentru a putea fi văzut și abia apoi înțeles în realitatea lui de cuvânt. Pe scurt, cine se hotărăște să scrie pentru copii are un curaj nebun.

Un astfel de aventurier, deocamdată norocos, este autorul cărții *Poezii pentru Valeria și prietenii ei (Juventus Press* – Pitești, 2022*)*, profesorul David Ilina. Profesor de filosofie – simt nevoia să adaug – sobru, rațional până în pânzele albe, pe care rar îl vezi zâmbind, atât de rar, că te gândești dacă nu cumva vreo dihanie i-a furat, în somn, zâmbetul. Mi-am permis să mă agăț și eu de formula poveștii.

Profesorul de filosofie a început – ce să vezi – să zâmbească mai des, să scrie și să deseneze – atenție, toate ilustrațiile din carte îi aparțin – de dragul nepoatei sale, Valeria, care nu a împlinit încă trei ani. Cele 16 poezii – *Cocoșul Serafim, Bobocul de trandafir, Pisi, Orchestra din pădure, Umbra copilului, Lingura și lingurița, Alegerea numelui, Fiecare în felul lui, Colivia, Batista, Iedul, Păgubașul, Lăcusta, Un motan hoțoman, Cei ce se aseamănă, Ursulețul* – curg ca pe apă. Bărcuțe din cuvinte, jucării din cuvinte. Multe dintre ele au nevoie să fie explicate. Or tocmai aici este arcana. Cea din cărțile de tarot, pentru că autorul și-a propus nu numai să înveselească, ci și să educe, să instruiască. Atât pe copii, cât și pe părinții care le vor citi poeziile și care au renunțat și ei, din motive de progres ultrarafinat, la cuvinte. Și și-a mai propus domnul profesor încă ceva: să ne conducă dezinvolt pe noi, cei câțiva încă dedicați frazei dulci și lungi, în mintea și în sufletul de altădată, cele de fetițe și de băieți cu visuri multe, cu multe dorințe, în bună parte scăpătate, dar prin care mai poți privi lumea, la răstimpuri, cam cum te uiți la soare prin ciobul de sticlă colorată.

DENISA POPESCU

Magda Grigore *În numele poemului*

(din zăpezi, din nimic)

frumoasă primăvară, mai așteaptă,
mai stai... verdele tău e un rai
care-mi trezește în șoaptă subțire ființa.
atât de neașteptat din pământ rece,
din zăpezi,
din nimic,
culorile vindecă ochiul încremenit
în așteptări prea mari, prea adânci,
în foamea și setea întregii ființe.
tu parcă aduci un semn din înalturi,
ești parcă scrisoarea lui Dumnezeu,
trimisă să-o citesc numai eu
an după an cu toată ființa.

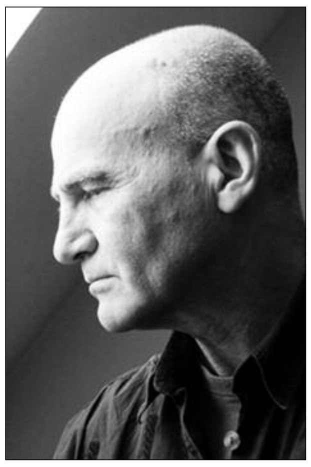
frumoasă primăvară
din zăpezi, din nimic,
sufletul verde iar mi-l ridic
să te colind
în toată ființa.

Emilio Morenatti

Alexandru Jurcan

Castraveți, vodcă și picturi rupestre

A fost odată un tren transsiberian, care avea un compartiment în care s-au întâlnit două destine extrem de diferite. Ea, Laura, o finlandeză, o intelectuală pasionată de arheologie. El, Lioha, un rus frust, alcoolizat, care merge să lucreze la mină. Au în comun destinația: Murmansk. Ea vrea să vadă picturile rupestre, el merge la muncă. Suntem în filmul *Compartimentul nr. 6* (2020), regizat de Juho Kuosmanen, recompensat în 2021 cu *Grand Prix* la Cannes. Joacă excelent Seidi Haarla și Yuri Borisov, într-o empatie misterioasă. Regizorul a pornit de la romanul Rosei Liksom.

Încep asociațiile să nu-mi dea pace... Atâtea filme cu trenuri... Plus minunatul roman *Canapeaua roșie* de Michèle Lesbre, tradus în românește de Liliana Șomfălean (Ed. Echinox, 2014). Doamne, trenurile astea rusești unice, cu opriri dilatate și povești asortate cu vodcă și castraveți murați! Avem și aici în compartimentul 6 un borcan mare cu murături rustice. Suntem prin anii '90, fără telefoane mobile. Așadar Laura e oripilată de vecinul de compartiment, vulgar și beat. Aparențele! Capcana destinului! Provocările luminate. Caută alt compartiment, dar întâlnește înghesuială, promiscuitate. Coboară într-un oraș (ai timp de toate în lungile opriri), dă telefoane, vrea să ia alt tren, dar destinul o trage de mânecă. Să sfideze aparențele? La altă oprire, Lioha o duce la bunica lui (sau „mai mult ca o mamă"), iar Laura începe să perceapă sufletul și suflul rus. La un moment dat, vine în compartiment un finlandez cu chitara. Lioha e vizibil deranjat de prezența lui și devine ursuz. Altă oprire nocturnă. Laura se plimbă cu finlandezul. Dintr-o casă, un bărbat iese și le oferă o sticlă de vodcă: generozitate rusească. I s-a furat Laurei camera video cu toate amintirile filmate. Premonitoriu, oare? Pășește ea spre altă lume? I s-a furat trecutul? „Desenează-mă!" – îl roagă Laura pe Lioha. Mergem spre *Micul Prinț*. A îmblânzi. A-l descoperi pe Celălalt, pe străinul (încă!!) de lângă tine. Da, călătoria e mai importantă decât destinația. O călătorie cât o viață, care te transformă. Apoi, deodată, îmbrățișarea, ca să scăpăm de suspans, de tensiunea minată a frustrărilor. Și el dispare. Zăpezi, bocanci, căutare. Răsună și melodia *Voyage, voyage*. Destinația finală: Murmansk. Unde să-l caute? La mină? Ați vrea să știți totul, fără să vedeți acest film magic? Dar picturile rupestre în miezul furtunii? Nu e nimic edulcorat. Delicatețea poveștii e asigurată. Ninge. Betoane. Lumini palide. Marea, stâncile. Numai ea l-a desenat. El încă n-a desenat-o. Dacă va desena și el, cercul se va închide, ritualul va primi o aură sacră, destinul își va fi împlinit menirea. „Desenează-mă!" Cunoaște-mă, poate astfel te vei opri la mine...(gândesc eu). O va desena? Veți afla în ultimele două minute. Rămâne în mintea mea peisajul alburiu văzut prin marele borcan verzui cu murături. Și zgomotul tandru al trenului implacabil. Și șoptirea de basm ocolind atâtea dureri actuale.

Maria Mona Vâlceanu

LITERATURA PENTRU COPII

Iată un domeniu delicat al literaturii, care dă uneori măsura scriitorilor. Nu oricine poate avea harul să scrie pentru copii, în lumea lor Frumusețea trebuie să se armonizeze cu Binele, cu Adevărul și Curajul. Numai Arghezi a reușit să creeze o bijuterie ca ”Zdreanță”, lui Coșbuc i-a reușit ”Iarna pe uliță”, mai amintim cunoscutele poezii ale Otiliei Cazimir și ale Elenei Farago.

Am căutat în istoriile literare, în cărți de critică aprecieri, criterii de alcătuire a acestui gen de texte dedicate acestor mirifici copii care sunt chiar dulceața vieții, dar nu am găsit decât enunțuri fugare. Și totuși astăzi librăriile sunt inundate de o mulțime de cărți pentru copii, unele superbe, grafică, imagini, culori, dar uneori textele te înspăimântă prin sărăcia și superficialitatea lor.

Stilul cărții se remarcă prin grija pentru limbă, cu explicații în subsolul paginilor pentru cuvintele mai puțin utilizate azi, dar și printr-o curgere ușoară a imaginilor purtate parcă de un râu subteran...

Mi-au trecut prin minte toate aceste gânduri citind ***Prințesa și Balaurul***, autor *Letiția Florina Brătulescu*, Editura *Gimax*, Câmpulung, 2021. Absolventă a Universității din București, autoarea este de formație profesoară, și iată că vocația ei de pedagog nu se dezminte în această carte, purtând un titlu comercial /comun, dar ascunzând o mirifică poveste, compusă din 16 povestiri despre o mică prințesă ajunsă o mare regină, sub alegorie fiind de fapt destinul Reginei Maria a României.

Născură în Berevoiești, Letiția Brătulescu iubește satul de munte cu legile lui aspre și cu puritatea ancestrală. Chiar așa începe cartea, casa bătrânească a bunicii care își primește cei trei nepoți apare în lumina incertă a acestor vremuri virtuale cu rânduielile ei de odinioară: *O căsuță de munte, pe piloni de stejar și pereți din lemn, susținuți pe stâlpi de brad și acoperită cu șindrilă, cu pridvor tot din lemn frumos sculptat și plin cu mușcate viu colorate, situată la marginea satului.*

Nepoții ajută la muncile din gospodărie, inclusiv la strângerea fânului din îndemnul bunicii care seară de seară, în așternutul făcut după vechi obiceiuri, afară, pe prispă, la lumina stelelor și a licuricilor le spune nepoților câte un episod din viața unei mici prințese născută în bogăția unui palat englezesc și ocrotită de iubirea Bunicii-Regină, crescută printre marinari în insula Malta unde a învățat să iubească mult caii și liberele plimbări în galop și îndrăgită apoi de un Prinț străin, care a dus-o într-o țară îndepărtată. Mica Prințesă este Ileana Cosânzeana din basmele noastre, frumoasă, cu ochii albaștri și părul de aur. Ea își va iubi Țara până la devotamentul suprem, luptând alături de soldații ei pentru a o scăpa din ghearele Balaurului. ***Prințesa și Balaurul*** este o lecție de istorie frumos realizată pe înțelesul micilor cititori/ascultători în care întâmplările reale, războiul, convențiile de pace, tragediile sunt metamorfozate în elemente de basm. Povestea prințesei Maria se împletește cu destinul celor care i-au stat alături, iar autoarea ține să amintească oamenii meleagurilor muscelene: *Mulți militari veniți acasă teferi au murit din cauza tifosului ... unul dintre ei fiind directorul spitalului din Câmpulung, Gheorghe Costea, mort la datorie în 1919, salvându-și bolnavii. Mormântul lui, aflat în mijlocul parcului din fața spitalului, este mărturia trecutului și a devotamentului profesional, a recunoștinței cetățenilor și prietenilor câmpulungeni.*

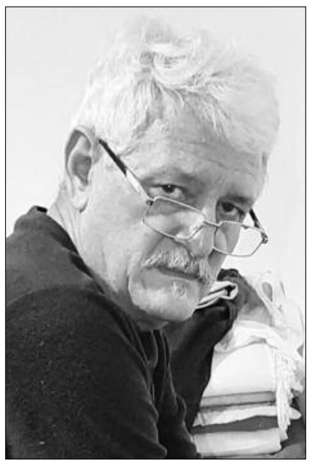

De remarcat valoarea pedagogică a cărții, introduși în lumea satului, nepoții trebuie să asculte de legile lui nescrise, transmise de mii de ani în decursul generațiilor, respectarea muncii ca o condiție a supraviețuirii, momentele imuabile ale calendarului cosmic, recoltarea și strânsul fânului după model străvechi, la care nepoții ajută după puterile lor, pentru ca viețuitoarele din gospodărie să aibă asigurată hrana la vremea iernii, recoltarea fructelor și depozitarea lor și mai ales aducerea lemnelor din pădure în căruțe trase de boi. Toate acestea stârnesc curiozitatea dar și plăcerea micilor orășeni, este o lume altfel, în care bunica povestitoare îi inițiază cu dragoste. Povestea îi captivează pe nepoți, micuța Ana se visează ea însăși prințesă și este atât de îndrăgostită de tot ce vede încât își prelungește șederea în sat.

Stilul cărții se remarcă prin grija pentru limbă, cu explicații în subsolul paginilor pentru cuvintele mai puțin utilizate azi, dar și printr-o curgere ușoară a imaginilor purtate parcă de un râu subteran: *Se făcuse târziu când bunica și-a încheiat povestea din acea seară, norii ușurați de apă se odihneau deasupra casei, câte o stea apărea timidă și pentru scurt timp din perdeaua lor deasă și reintra în adăpost pentru odihnă. Așteptând o nouă zi, precum nepoții deja adormiți.*

Cartea transmite un mesaj, acela că Neamul Românesc are o istorie frumoasă, nu avem reproșuri să ne facem și că veșnicia s-a născut la sat, cum rostea Lucian Blaga.

Mihai Posada

O fereastră spre spațiul cultural sibiot

La editura Zodia Fecioarei, din Pitești, a apărut în anul 2021 volumul: ***O grădină a poeziei: note critice sibiote*** (230 p.), sub semnătura lui Ioan Radu Văcărescu, având pe prima copertă o fotografie intitulată de același autor: *Subarini, Albastru de Sibiu*. Subarini este Central Park-ul Sibiului, iar I.R.Văcărescu, printre altele, președinte al Filialei Sibiu a Uniunii Scriitorilor din România și membru al Consiliului Național al Uniunii. E vorba de texte critice apărute în ROMÂNIA LITERARĂ, VATRA, HYPERION, EUPHORION, ori ca prefețe diverse, aici fără specificații bibliografice, autorul neconsiderându-le necesară datarea, din abordare „trans-temporală" și preferând-o pe aceea «trans-artistică», pe urma lui Gheorghe Grigurcu privitor la critica profesorului Virgil Nemoianu. Liantul (artistic) este Sibiul, în toate cazurile – orașul „natal și drag" al autorului. Așadar, un volum-omagiu, închinat unui spațiu cultural admirabil.

O grădină a poeziei, textul de început și care dă titlul cărții, ne amintește că autorul său e poet, volumul e un poem în proză severă, marcând valoarea/ existența de grădină de piatră și grădină vegetală a burgului marcat, legendar, de o seamă de personalități între care, emblematică, rămâne pentru totdeauna prezența membrilor *Cercului literar*.

Urmează douăzecișipatru de texte (mini-eseuri) scrise cu dragoste, alcătuind un buchet-simbol cu tot ce a înflorit mai mirabil în grădina culturală a Sibiului. De la debutul la 24 de ani al lui Lucian Blaga cu ***Poemele luminii***, la despărțirea, la 84 de ani, de Aurel Cioran, intelectual de prim-rang al generației interbelice, sprijin și al tinerilor redactori ai revistei EUPHORION, fratele lui Emil Cioran. Blaga îi inspiră autorului o rubrică în revista citată, al cărei redactor va fi până azi: *Spațiul inefabil*. O erudită incursiune în gândirea filosofică blagiană pe tema spațiului-matrice care este «spațiul mioritic». E vorba, apoi, de antologiile scoase de I.R.Văcărescu, de-a lungul timpului, cu „poeți sibieni", în variante și alcătuiri diverse. Urmează Vasile Băncilă și „fața «psihică» a câmpiei dunărene" (Bărăganului), cu realitatea etnoculturală a transhumanței. Autorul stabilește un echilibru între „spațiul mioritic" și „spațiul bărăganic", ca pe o necesară complementaritate. Un exemplu: Ștefan Bănulescu, un altul: Anton Dumitriu.

Titlul cărții include o capcană, întrucât nu doar Sibiul poate fi considerat ca „o grădină a poeziei", ci întreagă Țara aceasta sau, cum spune Ioan Radu Văcărescu: „un sat numit România" (titlul volumului său apărut la Axa, în 2003) – o grădină a poeziei, pe urma constatării anterioare, a lui Alecsandri, cum că «românul s-a născut poet». Întâlnim figura lui Hans Bergel, traducător al lui Radu Gyr în germană, împreună cu un comentariu la traducerile din ***Faust***, de Blaga, respectiv, Doinaș. Popasuri eseistice îndrăgostite cu Ion Negoițescu și Radu Stanca. Este reluată epopeea antologiilor cu textele poeților sibieni, bilingve sau trilingve (cu texte elaborate în românește, germană sau romanes), în legătură cu conceptul de *Geografie Culturală*. Precizare: „Ca atare, această antologie are, înainte de toate, un interes cultural, acela al reprezentării unei forme culturale de prim ordin, poezia (sau, mai bine, literatura), în cadrul unei arii culturale de rezonanță, Sibiul și regiunea înconjurătoare" (p. 73). Alte figuri ale *Cercului literar* de la Sibiu și ale REVISTEI CERCULUI LITERAR: Henri Jacquier, Ioana Postelnicu, Ion D. Sîrbu – în tot atâtea portrete spirituale. Plin de empatie și dragoste ca celelalte, portretul profesorului Virgil Nemoianu. «Eroii» se portretizează unii pe alții, o reciprocitate exemplară, de care acribia biobibliografică a lui I.R.Văcărescu face dovadă: oglinzi paralele de comentarii critice, corespondență, amintiri. Ștefan Aug. Doinaș, Ovidiu Cotruș, Gh. Grigurcu. O prezentare a lui Nicolae Manolescu între „personalități culturale polivalente și care au marcat o epocă" (p. 113). Despre colecția «O sută și una de poezii» a Editurii Academiei, „proiect personal al lui Dumitru Radu Popescu", autorul amintește că la 90 de ani de la naștere și zece de la despărțire, alcătuise o antologie Mircea Ivănescu, care – spune cu discreție: „nu a mai apărut, din motive legate de drepturile de autor". Cu tristă nonșalanță, editorii de afaceri români își dau cu stângu-n dreptul, dar I.R.Văcărescu scrie cu bonomie despre toate, rămânând la personalitatea lui M. Ivănescu și a Doamnei sale Stela; la conferința de la Universitatea *Lucian Blaga* din Sibiu a lui Ștefan Stoenescu, adică la lucrurile care contează: „Lirica me-ivănesciană nu-i altceva, în lumina stinsă a iernii, decât un comentariu despre această reverie care se leagănă între logosul redescoperit dătător de sens și moartea ca splendid creuzet al vieții" (pp. 130-131).

Se desprinde, euphorionistă, o robustă convingere sub zodia poeziei lui Doinaș: „imaginea dintotdeauna a poetului: psalmistul" (p. 112).

Urmează o nouă serie de portretizări monografice, întărind valoarea de istorie literară a cărții. Despre „cazul" Walter Johrend – „neamțul de expresie curat românească" (p. 155); despre poetul care „a trăit în și prin literatură" (p. 161): Iustin Panța; despre Al. Dima – „ferment intelectual, magistru și șef de școală" – fondator al grupării *Thesis* (pp. 164-165); despre Andrei Codrescu – „ajuns azi la o artă a scrisului poetic de o inteligență și o subtilitate ieșite din comun" (p. 174); despre Liliana Ursu – aflată „la acea simplitate esențială a poeziei, în care lucrurile și ființele lumii participă toate la celebrarea, simplă și esențială, a credinței" (p. 182); despre Ion Dur – profesorul de filosofie aflat în eseurile sale „pe liziera dintre filosofie, literatură și comunicare" (pp. 186-187); despre Alexandru Uiuiu și prietenie – „acel lucru simplu care, nu-i așa?, nu dezamăgește niciodată"; despre profesorul Mircea Braga – „savant de mare forță în domeniul esteticii, criticii și istoriei literare" (p. 197); despre Dumitru Chioaru – „un neoexpresionist cu măsură, mereu pe muchea lirică ce desparte lumina de întuneric" (p. 206), poet pentru care cultura este o formă de viață – „singura formă de viață" (p. 207). Despre Aurel Cioran, cum spuneam la început – în textul: *Oameni din Rășinari*.

O amplă sinteză, o viziune hermeneutică a Sibiului – oraș-grădină a poeziei, cartea lui Ioan Radu Văcărescu. O carte-ofrandă în înțelesul arhaic și pur al celui de-al doilea termen, pentru un spațiu cultural și o comunitate anume: Sibiul perpetuu.

Lucian Sârbu

Despre ce și cât pierdem atunci când credem că am gândit totul

Cu *Restul ca problemă a filosofiei* (ed. Polirom, Iași 2021) Alexander Baumgarten nu a scris o carte, ci a dat naștere unei provocări. Suntem provocați să ne oprim din ceea ce facem, să mai aruncăm o privire pe ceea ce facem, să mai măsurăm o dată ceea ce facem. Pentru că, prin micul său eseu, Baumgarten ne spune: „Vedeți că atunci când gândiți «ceva», s-ar putea să neglijați altceva, iar acest altceva - «restul» - s-ar putea să fie la fel de important, sau poate chiar mai important, decât «ceva»-ul la care vă gândiți."

Dar ce este acest „rest" în jurul căruia Baumgarten își construiește eseul? În următoarele rânduri cititorul ar putea crede că vreau să-l critic pe filosoful clujean, dar nici vorbă de așa ceva. Într-adevăr, conceptul de „rest" suferă de o anumită ambiguitate și definițiile sale pendulează destul de lax între simpla și telurica noțiune de „gunoi" (p. 32, „cea mai simplă și mai comună ipostază a restului", dar și p. 121) și noțiunea de principiu filosofic, având rang egal cu materia și forma, acestea din urmă fiind înțelese în sens aristotelic (p. 132). Când gândim o formă și substanța acesteia, „restul" e ceea ce rămâne în afara dualității („inadecvarea spontană a formei cu materia", p. 92). De altfel, trebuie spus că simțim permanent, pe tot parcursul textului, specializarea de bază a autorului, care este un reputat traducător, comentator și profesor de filosofie antică și medievală.

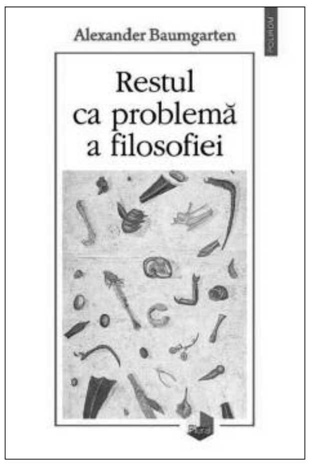
Metafora cea mai percutantă e cea a conului de lumină (p. 19) pe care îl deschide o lanternă care ne ajută să vedem în interiorul cercului de lumină format de razele sale. Văzând ceea ce este în lumină putem gândi ceea ce vedem acolo, dar totodată ignorăm fără să vrem ceea ce este în afara părții luminate. Dar trebuie remarcat că problematica ignorării anumitor lucruri și cunoștințe de care ne lipsim în mod conștient sau inconștient pentru a ne putea concentra în vederea cunoașterii altora nu este una nouă, și nu este specifică filosofiei. De pildă, în știința comunicării se folosește de multă vreme modelul așa-ziselor „ferestre Johari" („Johari" fiind o combinație a numelor celor doi inventatori, Joseph Luft și Harrington Ingham) în care cunoașterea de sine e împărțită în patru cadrane (patru „ferestre") în funcție de felul în care cunoașterea e împărtășită cu ceilalți, iar una dintre „ferestre" este cea „necunoscută": adică „fereastra" despre care nici eu, nici ceilalți, nu știm nimic. Și la fel de interesantă e și noțiunea de „fereastră oarbă" (șoferii ar zice: „punct mort"), care grupează ceea ce știu ceilalți, inclusiv despre noi înșine, dar nu știm noi. Acestea, mai ales fereastra „necunoscută", s-ar subsuma cu ușurință conceptului de „rest" în accepțiunea dată de Baumgarten deoarece este de la sine înțeles că nu aș putea gândi și împărtăși cu ceilalți conținutul celorlalte două „ferestre" (cea „deschisă", conul de lumină, al cărei conținut îl cunoaștem cu toții, și cea „ascunsă", care îmi este accesibilă doar mie) dacă nu aș neglija în totalitate ceea ce îmi este și mie, și celorlalți, necunoscut, deci aparținând celorlalte două ferestre.

Mai putem adăuga, de asemenea, că nici măcar pentru filosofi problematica „restului" nu este una cu adevărat nouă. Baumgarten schițează o perspectivă istorică asupra gândirii restului în capitolul VI („Autoritățile restului"), dar schița rămâne tributară maeștrilor săi medievali, lucru pe care el însuși îl recunoaște. Mult mai aproape de noi ne putem gândi ca la niște „filosofi ai restului" la un Marcuse din *Eros și civilizație* (unde principiul erosului/plăcerii joacă, firește, rolul „restului" ascuns, ori neglijat, în comparație cu principiul represiv al muncii din civilizația omului unidimensional) sau chiar la un Marx, cu a sa descoperire bruscă și invitare în istorie a „clasei muncitoare", adică fix... „restul" social neglijat până atunci de către toți marii reformatori și istorici (cu propoziția: „Istoria tuturor societăților de până azi este istoria luptelor de clasă." își începe Marx *Manifestul...*, punând capăt atât de abrupt concepției istoriei ca simplă sumă pasivă a acțiunilor marilor personalități individuale, eroice și unanim recunoscute și apreciate de toată lumea).

Până și despre gunoi-ca-rest se poate zice că își are propria sa știință, ecologia, cu subramuri precum „reciclare", „ecologizare" sau „sustenabilitate"!

Dar atunci, dacă vorbim de o problematică nu chiar necunoscută atât filosofilor cât și altor profesioniști din diverse arii de interes științific, ce aduce interesant acest eseu al filosofului clujean? Mie mi s-a părut extrem de relevantă mărturisirea autorului privitoare la încercările de a aborda o discuție asupra conceptului de „rest" în cadrul unor conferințe și reacția pe care ar fi provocat-o confraților (p. 56). Aceștia i-ar fi reproșat că lucrurile abordate de el au fost rezolvate de multă vreme de „știință", ori tocmai aici, în clarificarea diferenței specifice dintre filosofie și știință, constă valoarea incontestabilă a cărții, și nu e deloc clar că „știința" ar fi rezolvat ceva. Încă de la vechii greci încoace filosofia este asociată în mod tradițional cu o stare de mirare, de uimire. Pentru că orice cunoaștere începe mai întâi de toate *cu punerea întrebărilor*, nu cu... formularea răspunsurilor. Așa e normal, așa e logic. Or filosofia, spre deosebire de științele exacte, antrenează mintea exact în acest sens, în formularea întrebărilor potrivite, fără de care nu putem ajunge să găsim răspunsurile pertinente. Filosofia nu livrează certitudini exprimabile cantitativ prin formule și teorii, iar filosofii nu sunt, prin definiție, oameni ai certitudinilor: dimpotrivă, filosofia, prin definiție, problematizează, despică firu-n patru și descoperă noi probleme acolo unde știința, din câteva trăsături de pix, închide posibilitatea oricărei discuții. Știința fără filosofie, adică fără gândire critică și interogativă, poate aluneca foarte ușor în ceea ce se numește scientism, adică în absolutizarea absolut necritică a unor descoperiri științifice oarecare, parțiale. Exemplul cel mai cunoscut din acest punct de vedere a fost sovieticul Lîsenko, cel care, bazându-se pe o spoială de cunoștințe de genetică, incomplete chiar și pentru vremea sa, a ajuns să dezvolte o veritabilă concepție *avant-la-lettre* de tipul „trust the science" sau „follow the science", atât de cunoscută, din nefericire, și de generația noastră ca urmare a unor evenimente recente. Singurul rezultat concret al scientismului lui Lîsenko a fost încetinirea producției agricole sovietice și adâncirea unui decalaj de câteva zeci de ani între agronomia sovietică și cea vestică.

Or, chemarea filosofiei constă tocmai în punerea întrebărilor, dar a acelor întrebări cu sens, despre ceea ce știința refuză în anumite momente să vadă, riscând să alunece în scientism. „Pornirea naturală a minții omenești, spune Baumgarten, are ca scop consumarea obiectelor de gândit, care să aibă ca rezultat enunțuri în urma cărora nu se mai poate spune nimic." (p. 111) Într-adevăr, modurile exacte ale cunoașterii (indiferent că vorbim de percepție, știință, judecăți raționale etc.) vor manifesta întotdeauna tendința de a omite „restul", adică ceea ce nu poate fi gândit clar și distinct, ca să ne exprimăm cartezian. Dar acest lucru înseamnă că totul e de negândit acolo? Nici vorbă de așa ceva: cum am putea afirma atât de categoric acest lucru, câtă vreme gândirea încă nu a pătruns în „rest" pentru a putea conchide că „da, aici nu e nimic de gândit"?! Și tocmai de aceea ziceam la început că *Restul ca problemă a filosofiei* nu e o simplă carte, ci o provocare, și încă una majoră: într-o lume dominată de imagini, modele și judecăți de-a gata servite prin mass- și social-media, într-o lume în care știința nu se mai definește printr-un continuu joc, smerit, de cercetare împletită cu eroare, ci prin „credință" (eng. „trust") emfatică și „încredere oarbă, cvasi-religioasă" (eng. „follow") în adevărurile momentului, avem nevoie ca de aer de filosofie. Adică de întrebări, de îndoieli, de nesiguranță și chiar de ne-încredere. Cu alte cuvinte, avem nevoie de deschidere către „rest", către ceea ce este omis cu bună sau cu mai ne-bună știință din rândul adevărurilor momentului. Este marea învățătură a acestei mici cărți care promite să supraviețuiască timpului - și sper să nu fie considerat prea mult ceea ce spun acum - alături de alte mari „cărți mici" din filosofia scrisă de-a lungul timpului în limba noastră română.

Florian Silișteanu

Katerino! roagă-te pentru mine

scrie în pravda că ninge de mâine
și că pâinea se dă din nou pe cartelă
că morții vor fi îngropați în oglindă
că sfinții vor fi puși la turelă
scrie-n ziar câte-n lună și-n stele
caut chirie printre inele

scrie în pravda că nimeni nu scapă
că vin apele mari și că setea usucă
sângele nu mai curge se îneacă în apă
DUMNEZEU e rănit este pus pe o targă
- unde să-l ducem cine îl cară
nu îl lăsați din nou pe DOMNUL să piară

Ah! ce surghiun ce siberii se-arată
se îngrămădesc licurici pe la porți
de parcă lumina la vii și la morți
o împărțeau între ei altădată

bombele cad dintr-odată postum
groparii adorm și ei săpând în oglindă
DUMNEZEU se întoarce pe drum
să le iasă cu plin și să-i prindă
să îi prindă pe toți pân-la unul
până vine din urmă CRĂCIUNUL

scrie în pravda că moartea este ca o mireasă
katerino! roagă-te pentru mine
sufletul se întoarce acasă

scrie în pravda că nunta s-a amânat
și că mirele a fost condamnat
să nu plângi mamă
sufletul se întoarce acasă

Mihai Barbu

Pelerin, de la „Izvorul lui Cuza” până la Mănăstirea Frăsinei. Trecând prin mişcarea „Dada”...

„Izvorul lui Cuza a fost ridicat în amintirea și spre cinstea domnitorului Al. Ioan Cuza, în urma celor două vizite pe care domnia sa le-a făcut în județul Vâlcea, prima la scurtă vreme după alegerea sa ca Domn al Principatelor Unite, în vara anului 1859 și a doua în anul 1862. De ambele dăți a fost primit cu aceeași dragoste de locuitorii acestor meleaguri care, impresionați de personalitatea domnitorului, au dorit să păstreze peste veacuri evenimentul istoric și au captat acest izvor aici, la Cozia, pe defileul Oltului.” (Semnat: Primăria orașului Călimănești)

Înălțător gândul, minunată realizare. Atâta doar că „Izvorul lui Cuza” e singurul care, pe tot drumul pe care l-am străbătut de la Cozia până la Mănăstirea Frăsinei, a secat. Izvorul e pe partea stângă a drumului care părăsește Călimăneștiul și se îndreaptă spre Brezoi (care e la 12 km distanță) și Sibiu (aflat la 75 km depărtare). Construcția e pretențioasă, ridicată din beton armat, și are trei arce vopsite în alb, iar un perete din bolțari pune stavilă muntelui. În mijloc e montat un robinet pe care nu-l poți manevra din lipsa părții lui superioare. Gazdele ar fi putut să lase alături și un patent iar instalatorul român să se descurce cum poate, în cazul că izvorul n-a secat ci doar a fost obturat. Bazinul betonat, care ar trebui să înmagazineze apa, e plin de frunze moarte. Peste drum e un local elegant numit „DADA”. În Călimănești, am dat de mai multe spații comerciale numite generic „DADA” și de un hotel, cu trei stele, dotat cu apă termală botezat, și el, tot „DADA”. Am fost, în mod firesc, intrigat de felul cum a reușit să se impună, într-o stațiune balneoclimaterică de la noi, numele unei mișcări de avangardă născută, în urmă cu mai bine de un veac, la Zurich, în Elveția. Nimeni, dintre trecători, nu a reușit să ne lămurească misterul prezenței acestui brand literar într-o stațiune în care oamenii își caută de sănătate, bând din apele miraculoase care curg peste tot, în afară de cișmeaua memorială. La pensiunea și la restaurantul, aflate la capătul stațiunii, am considerat că trebuie să fac o ultima încercare pentru a dezlega acest mister care a ajuns să ne frământe ceas de ceas și chiar la fiecare pas. Am pășit înăuntru și mi-am comandat o cafea. Un domn discret stătea solitar la o masă și era tratat cu maximă deferență de angajatele localului. Mi-am cerut scuze că-l deranjez și l-am abordat direct. „Nu vă supărați, de ce ați botezat toate proprietățile dv din Călimănești cu numele DADA? Are vreo legătură cu...?” Patronul nu m-a lăsat să-mi duc, până la capăt, întrebarea și mi-a oferit răspunsul pe loc: „Mie mi-a murit nevasta acum 17 ani, am rămas cu doi copii mici și ei îi ziceau mamei lor Dadă. I-am promis că o să ne amintim mereu de ea atât noi, cât și toți oaspeții noștri”. Patronul nu auzise de mișcarea literară pe care Tristan Tzara a făcut-o faimoasă în toată lumea. Așa că la Călimănești, din punct de vedere sentimental, „Dada” însemnă, azi, cu totul altceva decât la Paris, București și Zurich.

Regulamentul Sfântului ierarh Calinic, unic în felul lui, de a nu se mânca niciodată carne în mănăstire, de a nu intra niciodată femei și de a face slujbă de la miezul nopții până dimineață este urmat cu strictețe de orice viețuitor al mănăstirii.

Dacă nu poți să-i învingi, convinge-i să ți se alăture

Să revenim, dar, la „Izvorul lui Cuza” și să deslușim de ce nu merita Vodă acest tratament. Privitor la scrisoarea pe care Sfântul Calinic i-o adresează domnitorului, prin care îl roagă să excepteze schitul Frăsinei de la secularizare, Cuza se arată extrem de receptiv: „Am văzut ce-mi scrieți despre schitul Frăsinei pe care mi-arătați că dintr-un simțământ de religiozitate din propriile Prea Sfinției Voastre mijloace, l-ați ridicat din ruină. Eu luând o asemenea faptă de pietate și spre a vă exprima mulțumirea mea, am ordonat ministrului meu de culte a lua cuvenitele măsuri pentru a satisface dorințe ce-mi exprimați în privința schitului Frăsinei”.

(Istoria consemnează faptul că în ziua de 13 decembrie 1863 este votată legea pentru secularizarea averilor mănăstirești, propusă de Mihail Kogălniceanu. Ea prevedea ca toate averile mănăstirești închinate sau neînchinate precum și alte legate publice sau daruri făcute de diferiți testatori și donatori din principatele unite la Sfântul Mormânt, Muntele Athos, Sinai precum și la mitropolii, episcopii și la metoacele lor de aici din țară și la alte mănăstiri și biserici din orașe sau la așezăminte de binefacere și de utilitate publică, se proclamă domeniuri ale Statului Român iar veniturile acestor așezăminte vor fi cuprinse în bugetul general al statului.) Ministrul Cultelor, N. Crețulescu, era un apropiat al Sfântului Calinic („al Prea Sfinției Voastre fiu sufletesc”) și, în această calitate oficială dar și sentimentală, îi comuncă, cu nedisimulată bucurie, hotărârea lui Vodă: „Frăsinei va rămâne singura mănăstire nesecularizată din țară!” De la „Izvorul lui Cuza” până la „Sfântul schit Cozia veche” (sau „Sfântul Ioan la Piatra”) ori, și mai simplu, „Poșta veche” e cale de-o aruncătură de băț. Schitul este amplasat pe malul lacului de acumulare al Hidrocentralei Turnu care a fost construită, între 1976-1983, sub conducerea inginerului Ioan Mihăilă din orașul Călimănești. Un zid gros de piatră separă biserica de vuietul mașinilor și-al vremii. Dacă reușești, cu mare precauție, să traversezi șoseaua, intri pe poarta schitului și, odată ajuns în fața lăcașului de cult, dai de următorul anunț lămuritor: “Dacă biserica este încuiată, sunați la butonul de la poarta mică, în dreapta cum citiți. Așteptați 2-3 minute... Dacă repetați și nu primiți răspuns, vă dorim drum bun. Vă mulțumim”. Ne-am conformat și am urmat **Învățătura nr. 16** a fraților de la Frăsinei: “Plecând de la Biserică mergi întins acasă, ferindu-te a te abate pe la cârciumi sau locuri unde se spun palavre și vorbe nefolositoare”.

Cele mai bătute drumuri nu duc nicăieri

“Aici oamenii sunt educați și cu bun-simț, nimeni nu calcă iarba, nu rupe florile și nu face mizerie. Fii cu noi, nu fi gunoi!” Puteai să nu fii cu cei din Călimănești? La Mănăstirea Cozia am admirat rozetele, ocnițele, chenarele și cruciulițele în ceramică cu motive variate, am ridicat ochii spre cer și am zărit, sus pe turlă, Crucea domnească a lui Mircea cel Bătrân. Am poposit în pridvorul mănăstirii, adăugat la 1784, care a fost realizat în stilul artei brâncovenești. Peste drum de mănăstire am zărit un cimitir impunător și nu ne-a lăsat inima să nu intrăm. Așa am aflat că „Omul e o taină/ viața lui - un vis/ sufletelor bune/ cerul e deschis”. O altă cruce, o altă idee filosofică: „Fiecare om este singur pe suprafața pământului... și deodată se lasă seara”. (Nu seamănă, oare, acest text cu o altă formulare faimoasă? „Un om era singur pe pământ. Deodată, a auzit o bătaie în ușă...” E dovada că marile spirite le poți întâlni și-ntr-un cimitir la Căciulata!) Un mormânt neașteptat, aflat într-o alee presărată cu anonimi, a fost cel al fiului nelegitim al unui rege controversat: “Aici odihnește Carol Mircea Grigore al României/ 1920-2006/ primul născut al MS Regelui Carol al II-lea prin căsătoria cu prințesa Ioana Valentina”. Obiectivul se află pe Calea lui Traian, la nr. 824, în Căciulata, cod 245601. Revenind în lumea noastră terestră, constatăm că reclama e și sufletul comerțului de extracție rurală: „De vrei să crești frumos/ să fi(i) și sănătos, mănâncă porumbul, frate,/ cel mai sănătos din toate/un desert chiar natural,/ doar aici o să găsești, un produs cu boabe mari/ și mai e și românesc/ porumbul fiert și copt. E doar 6 lei!”. În acest context am dat și de o variantă porcoasă în care erau amestecate, de-a valma, porumbul (fiert și copt), o drugă, timpul probabil și o femeie fierbinte, o combinație letală pe care preferăm să o ignorăm. Părea a fi compusă chiar în Academia “Dada”...

Singur, înspre Frăsinei...

Am ascultat, înainte de toate, sfaturile amabile ale unui localnic pentru a ajunge, cât mai degrabă, cu mașina din Căciulata la Frăsinei. La un moment dat, într-o intersecție fără indicatoare, a trebuit să activez gps-ul. Am introdus „Muiereasca”, localitatea pe teritoriul căreia se află mănăstirea dar aparatul a refuzat să-mi ia în seamă adresa. M-am enervat dar, până la urmă, mi-am dat seama că eu sunt cel care am greșit. Am refăcut adresa, renunțând la i-ul buclucaș, și am scris: „Muereasca”. Perfect! Pe drum, l-am luat pe un om al locului, asudat, care se grăbea să ajungă la timp la serviciu. Era paznicul mănăstirii și l-am ajutat să nu întârzie la intrarea post. Cu 3 km înainte de a ajunge la destinație, am văzut un afiș mare ce avertiza femeile că accesul lor dincolo de locul acestui anunț era strict interzis. Doamnele și domnișoarele puteau, însă, să coboare o pantă abruptă și scurtă, într-un loc ferit, socotit a fi în afara mănăstirii, ca să-și poată aștepta bărbații. Regulamentul Sfântului ierarh Calinic, unic în felul lui, de a nu se mânca niciodată carne în mănăstire, de a nu intra niciodată femei și de a face slujbă de la miezul nopții până dimineață este urmat cu strictețe de orice viețuitor al mănăstirii. Din aceste pricini binecuvântate, Mănăstirea Frăsinei e socotită, pe bună dreptate, un Athos românesc. Parchez mașina și portarul mă lasă în plata Domnului. Am ajuns la o oră nepotrivită, așa că am constatat că sunt singurul pelerin în mănăstire.

Ochiulu celu deșteptu scie se curățiască mintea să stingă înfocarea și să gonească nălucirile

Biserica era închisă, așa c-am căscat gura și am citit, cu luare aminte, toate inscripțiile de pe pereții clădirilor din interiorul sfintei mănăstiri. Am început cu unele care mi s-au părut că mi se adresează chiar mie: **„Omule**, cât ești în priveliștea acestei vieți, până ce târgul nu se risipește, cumpărăți ție mila lui Dumnezeu, cu milostenie la săraci. Cu smerenia - cumpărăți veșnica slavă; cu dreptatea - viața cea nesfârșită; cu curăția - cununa cea neveștejită. Cu blândețea - cumpărăți intrarea în rai; cu rugăciunea - viața împreună cu îngerii; cu osteneală - cumpărăți odihna; cu privegherea - fața nevăzutului Dumnezeu; iar cu postul și cu setea - desfătarea bunătăților celor veșnice”. A doua adresare, la fel de directă, am găsit-o într-un “Cuvânt de folos sufletesc”: **„Omule**, toate le-ai luat de la Dumnezeu, și înțelepciune, și gând, și meșteșug, și minte. Și toate îți sunt supuse ție, celor de pe pământ, cele din ape și văzduh, care ți s-au dat ție spre hrană. Însă ți s-au dat împrumut, ca să mulțumești lui Dumnezeu pentru ele, prin dreptate, dragoste, blândețe, smerenie și milostenie. Iar el îți va da ție darurí pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit, pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El”. Apoi am aflat chiar din pana patriarhului Nicodim cum să-mi fac, în chip corect, cruce atunci când mă închin: „Fiindcă adesea se văd creștini de aceia care nu știu să-și facă cruce cum se cade, ci numai mătăhăiesc cu mâna în dreptul nasului sau în dreptul pieptului și fac cu ea niște mișcări care nu însemnează nimic, de aceia socot, creștine, că este de trebuință să-ți spun, cu acest prilej, câteva cuvinte despre chipul cum trebuie să-ți faci Cruce. Tu nu trebuie să-ți faci cruce cum s-ar întâmpla; ci cum ne învață sfânta Biserică drept credincioasă și anume: împreunează mai întâi cele trei degete mai mari ale mâinii drepte, strângând pe celelalte două mai mici spre mijlocul palmei aceleiași mâini și după aceia ducând cele trei degete împreunate la frunte, zi: în numele Tatălui; apoi pogorându-le la piept, adaugă a zice: și al Fiului; pe urmă ațingând umărul drept și cel stâng, zi: și al Sfântului Duh, adaugă apoi cuvântul Amin!”

Am luat aminte și când voiam să plec, am fost reperat de un frate care mi-a pus în mână două chei imense cu care m-a îndemnat, din priviri, să deschid ușile Bisericii. Am făcut-o cu smerenie, m-am îndreptat spre icoane și am ținut seamă de **Porunca nr. 15**, pe care tocmai o citisem pe unul din pereți: “Când te închini icoanelor, sărută chipul sfântului la picioare sau cel mult mâinile, iar nu pe față.” Apoi, fratele m-a invitat la Cancelarie și mi-a oferit “Istoricul Sfintei Mănăstiri Frăsinei”. Am primit, cu acea ocazie rară, și câteva sfaturi duhovnicești privitoare la înfrânare. Pe când le ascultam, mi-am dat seama că cei care trăiesc în Domnul sunt și ei niște oameni ca noi, păcătoșii, care, printre multe alte penitențe, trebuie să se apere și să se păzească împotriva incendiilor. Astfel, într-o atare situație dramatică, Atanase alarmează personalul, Dionisie alarmează serviciile profesioniste, private, voluntare și de urgență, Ghervasie întrerupe instalațiile utilitare, stingătoarele vor fi mânuite de Anastasie, Miron și Dionisie, persoanele vor fi evacuate tot de Atanasie, evacuarea bunurilor cade pe umerii fratelui Miron, iar toată intervenția va fi condusă de fratele Ghervasie. (Planul a fost întocmit de un civil, dl. Chiril Popescu.) După ce m-a mângâiat gândul că și aceste lucruri sunt sub control, am cumpărat un snop de lumânări, le-am împărțit în două, și le-am aprins în onoarea celor vii și în memoria celor duși la Domnul.

Epilog Înainte de intrarea pe teritoriul sfânt, locul în care nu au acces femeile, e acel drum, cu o pantă accentuată, care le conduce spre locul unde interdicția e ridicată. Acolo am întâlnit o profesoară frumoasă și în floarea vârstei care, împreună cu tatăl ei, au venit să se roage. Ea era o profesoară împlinită pe plan „„+-+- și-a luat carnetul de conducere dar, cu toate acestea, se simțea neîmplinită. Și ea personal, și iubitorul său tată. Domnișoara voia, neapărat, să se mărite și era convinsă că nu poate face acest pas din cauza unor neamuri nenorocite care o urau și-i făceau, în acest sens, tot felul de vrăji. Ea a venit la Frăsinei pentru că avea o mare încredere în călugărul Vasile, omul sfânt care i-a prezis, înainte de examenul de titularizare, că-l va lua cu media 8,92. Și fix așa s-a și întâmplat... Acum îl așteptа, plină de speranță, să-i prezică unde, când și cum se va petrece cealaltă minune din viața ei. Și, mai ales, să afle cine-i va fi alesul...

SFÂRȘIT

reportaj

Mariana Şenilă-Vasiliu

Arta între deontologie și etică (II)

Prin anii 1960, când chinga ideologică sovietică mai slăbise, printre iubitorii de film circula o glumă. Întrebare: De câte feluri sunt filmele? De trei feluri: filme bune, filme proaste şi filme sovietice. Nici în materie de artă lucrurile nu stăteau altfel, exista artă de înalt nivel, cea occidentală, ciurucuri amatoriceşti şi arta sovietică, cea din urmă şi proastă, şi propagandistică, adică „realist socialistă”. Contra artei sovietice s-a ridicat necruţător însuşi monumentalistul mexican David Alfaro Siqeiros, şi nu oriunde, ci chiar la Moscova, în timpul vizitei făcute în URSS în 1955. Cu ocazia unei recepţii ţinute la Academia sovietică de artă, după ce şi-a plătit prin câteva platitudini ideologice obolul său de comunist încă din 1924, muralistul mexican a trecut la atac pe faţă împotriva realismului socialist de tip sovietic. El a declarat, fără menajamente, că pictura, sculptura şi celelalte arte decorative perpetuau „**stiluri realiste învechite** corespunzătoare trecutului apropiat şi asemănătoare cu realismul din arta publicitară yankee, de la începutul secolului nostru**, stiluri care, sub influenţa artei voastre, le-am putut remarca şi la pictorii polonezi, precum şi în opera unor pictori din ţările de democraţie populară** (...). Dacă urmărim evoluţia operelor voastre în cei treizeci şi opt de ani de creaţie, vom constata că în privinţa limbajului formal nu s-a manifestat niciun progres (...)”. Mai devale a folosit termenul de „**expresie artistică obosită şi obositoare pentru sensibilitatea oricărui om**”, i-a acuzat pe pictorii sovietici că au rămas legaţi de metodele de compoziţie şi de perspectivă clasice şi academism... Pardaful, din motive politice, mai era îndulcit pe ici pe colo cu un fel de mângâieri pe cap şi încurajări că o să... **dacă or „să se scuture de formele rutiniere care îi paralizează”**. Or, aceste forme „rutiniere” politice erau decurse din ideologia comunistă care impunea artei calitatea propagandistică, care nu îngăduia ieşirea din rând a niciunui pictor sau sculptor. Cei care au avut nefericirea de a nu se înregimenta în pasul de defilare ordonat de partid, fie au fost „loviţi cu rubla”, fie au fost eliminaţi din uniunile de creaţie şi ca atare se aflau în imposibilitatea de a-şi expune operele. Sub atare constrângeri, unii au preferat să se „reorienteze”. A fost şi cazul sculptoriţei Vera Muhina. Care n-a prea avut de ales...

Situaţia la care ajunsese arta după „Marea Revoluţie” şi până în 1990, când, chipurile, URSS-ul s-a dezmembrat, iar cătuşele ideologice au fost îndepărtate - locul ideologiei comuniste a fost luat în Rusia de capitalismul cel mai sălbatic! - a lăsat impresia, la o privire superficială, că întreaga creaţie artistică, de la bun început era nulă. Or, în realitate, de la începutul secolului al XX-lea şi până în anii 1920, Rusia artistică era avangardistă. Cum remarca un istoric de artă, ceea ce se întâmpla în acest domeniu la Paris, o săptămână mai târziu făcea valuri la Sankt Petersburg. Nici oamenii, nici arta nu erau pe atunci încuiate în vechea Rusie, iar paşapoartele, cele care asigurau libertatea de mişcare a ruşilor, au fost introduse abia sub regimul sovietelor în 1928.

Obosiţi de nesăratul academism ce se preda în şcolile de artă rusă, mulţi tineri viitori artişti s-au îndreptat spre München, dar mai cu seamă spre Paris, capitala nescrisă a artei şi libertăţii. Vera Muhina a parcurs şi ea acelaşi drum, începându-şi ucenicia în atelierul lui Bourdelle. Muncitoare şi cutezătoare în ideile sale despre sculptură, ea s-a dovedit unul din cei mai talentaţi sculptori ruşi ai acelei perioade. Lucrările sale avangardiste erau apreciate în cel mai înalt grad. După „Marea Revoluţie” din octombrie, o vreme s-a ţinut tare pe poziţie, mai ales că însuşi Lunacearski, o minte luminată, dar din păcate angrenată în politica şi ideologia comunistă, o aprecia în mod deosebit. În tandem, Anatol Lunacearski şi Vera Muhina, au făcut în 1928, cu puţin înainte de lăcătuirea graniţelor imperiului comunist, o vizită în atelierul lui Brâncuşi. Fie şi doar acest simplu pas arată nu doar preţuire pentru sculptorul român, ci şi modul de gândire al celor doi, valorile pe care le preţuiau. Şi totuşi, independenţa artistică a Verei Muhina a început să deranjeze. Apocalipsa ideologică stalinistă nu putea îngădui nicio libertate, fie ea şi artistică. Cei care reuşiseră să părăsească Rusia sovietică îşi ocupaseră deja locul în avangarda artistică europeană, mai cu seamă în cea pariziană, în ceea ce istoricii de artă şi criticii au numit Şcoala din Paris. (Termenul de „şcoală” nu se referea la ucenicie, ci era folosit pentru a desemna creatorii dintr-o anume ţară sau comunitate, aşa cum e cazul cu „Şcoala flamandă”, „Şcoala germană”, „Şcoala italiană”, franceză etc.).

Rămasă în URSS şi fără sprijinul moral al lui Lunacearski, ca să supravieţuiască fizic - în lagărele din sistemul Gulag au pierit mulţi creatori din mai toate domeniile! - şi artistic, Vera Muhina s-a reorientat ideologic trecând de la avangardă la conformism. Momentul ei de cumpănă, dar şi de succes în ansamblul sculpturii sovietice a fost Expoziţia Internaţională de la Paris din 1937. Distribuirea intenţionată a spaţiului expoziţional de către organizator, a făcut ca cele două pavilioane rivale, cel nazist german şi cel comunist sovietic să se găsească faţă în faţă. În imediata lor apropiere se afla pavilionul României. Confruntarea dintre ele a fost povestită de Albert Speer în memoriile sale intitulate „În inima celui de-al Treilea Reich”. Nu se ţinea cont doar de calităţile arhitecturale, ci şi de dimensiuni, de înălţimea pavilioanelor, fiecare dintre proiectanţi încercând să-l depăşească pe celălalt. Supradimensionarea, nu doar în arhitectură, dar şi în alte domenii, a fost caracteristică esteticii naziste, dar şi celei sovietice. În plus, stilul neoclasic era comun ambelor stiluri arhitecturale, indiferent de ideologie.

În timpul pregătirilor pentru deschiderea expoziţiei, Albert Speer a făcut câteva deplasări la Paris ca să urmărească lucrările la pavilionul german. În timpul unei deplasări a avut curiozitatea să vadă cum şi ce pregăteau alte ţări ca reprezentativ pentru ele. În timpul unei astfel de vizite a dat peste sălile unde îşi păstra macheta pavilionului sovieticii. La vederea sculpturii înalte de câţiva zeci de metri ce surplomba pe un soclu foarte înalt pavilionul sovietic şi care ameninţa, într-o mişcare triumfătoare, mai modestul pavilion german, Speer a reacţionat prompt, concepând un cub masiv a cărui faţadă era ritmată de impozanţi şi grei pilaştri în măsură să oprească vizual agresiva imagine sculpturală ce surmonta pavilionul advers. După care, în cea mai mare grabă a comandat o sculptură reprezentând o acvilă ţinând în gheare crucea gamată, simbol nazist de mare forţă expresivă care prin dimensiuni şi manieră de lucru înfrunta cu succes sculptura de pe pavilionul sovietic. Relatarea sa se opreşte aici, cu specificarea că la închiderea expoziţiei, atât Speer, cât şi arhitectul sovietic Iofan au primit premiul cel mare al Expoziţiei Internaţionale de la Paris.

Autoarea sculpturii ce încorona pavilionul sovietic era Vera Muhina. Ea reprezenta, propagandistic şi artistic, dar mai cu seamă propagandistic, unitatea de „nezdruncinat” dintre muncitori şi ţărani în făurirea viitorului „luminos al comunismului”. „Muncitorul şi colhoznica”, cum s-a intitulat această sculptură, a devenit ulterior simbolul cel mai puternic al URSS. La închiderea expoziţiei, sculptura a fost mutată pe aeroportul internaţional principal de la Moscova. Imediat ce coboară din avion, delegaţii sunt primiţi de imaginea zdrobitoare a „Muncitorului şi colhoznicei”. Mai mult, sculptura a fost folosită ca emblemă a studiourilor „Mosfilm”.

Sculptura, un imens succes pentru arta sovietică, a pus însă o limită evoluţiei artistice a Verei Muhina. Cu toate încercările şi eforturile, cu toate regretele exprimate prin vorbe cu tâlc şi mai cu seamă prin tentativele ulterioare de a reveni pe adevărata cale a artei. Sculptura intitulată „Icar”, temă atacată şi de Breker, înlocuieşte prin ideea prăbuşirii avântul forţat şi înălţător din „Muncitorul şi colhoznica”; Icar e expresia zbuciumului interior al sculptoriţei care, de la nivelul visurilor de început în materie de artă s-a prăbuşit în marasmul propagandistic, sacrificând ceea ce era mai bun şi mai profund în ea. Compromisul făcut i-a adus glorie şi bani, însă sufleteşte a costat-o enorm. S-a căit oare de târgul încheiat cu politica? Categoric da, se vede asta printre rândurile unui interviu preluat de revista „Arta” cu ocazia vizitei sale în România, cu puţin înainte de a închide ochii. Cuvintele sunt îmbibate de amărăciune, iar când dă câteva sfaturi noii generaţii de artişti o face cu convingere. Degeaba a curs atâta apă pe râul Moscova, politica cultural-artistică a rămas aceeaşi până la sfârşit.

Trecerile de la normalitate la un regim dictatorial sunt criminale pentru artişti. Integritatea deontologică în artă este atunci pusă la grea încercare, mai întâi prin presiunea ideologică, iar în al doilea rând, vorba lui Feuchtwanger, prin faptul că sacul gol nu stă în picioare. Nevoile unui artist le depăşesc cu mult pe cele ale unui om obişnuit, mai cu seamă când e vorba de artele monumentale, sculptura în acest caz. Materialele costă enorm, trebuie plătiţi şi muncitorii, întreţinerea atelierului presupune şi ea mari costuri. Iar dacă sculptorul e sărac, îi este imposibil să-şi materializeze visurile. Şi mai e şi păcatul vanităţii şi al orgoliului care îi face pe unii oportunişti, uneori pe cei cu faima deja consolidată, care cedează moral. Medaliatul pentru sculptură la expoziţiile de la Barcelona din 1929 şi de la Paris, în 1937, C. Baraschi s-a grăbit să intre în graţiile noului regim comunist sculptând, la nici doi ani de la „eliberarea ţării de către glorioasa armată sovietică”, în 1946, „Monumentul ostaşului sovietic”. Trei ani mai târziu, Baraschi recidiva, el declarând emfatic presei: „Lucrez la statuia Marelui Stalin!” Câştigătorul medaliei de aur la Expoziţia Internaţională de la Paris din 1937, cu un splendid nud, lustruia de astă dată cizmele Tătucului. Ca şi Dorio Lazăr, care sculptase pentru Oraşul Stalin, fostul Braşov, statuia omonimă. Până la moartea Tătucului în 1953 şi la dezvăluirile făcute de Nikita Hruşciov în Raportul secret despre crimele înfăptuite de Generalisim, subiectul statuii lui Stalin în sculptură era unul gras pe care se băteau de-a valma toţi oportuniştii, cap de listă fiind aproape întotdeauna C. Baraschi şi Boris Caragea. După spusele lui Mihai Pelin, Baraschi ar fi avut în permanent pregătite variante multiple pentru orice monument imaginabil al lui Stalin. Că devierea de la linia dreaptă are urmări drastice în ce priveşte creaţia, s-a văzut cu prisosinţă în proiectul de monument dedicat lui Eminescu de Baraschi din Cişmigiu. În criză de inspiraţie s-a folosit de imaginea sculpturii înfăţişându-l pe Lorenzo de Medici al lui Michelangelo, pe care a copiat-o fără pic de strângere de inimă. Scandalul care a urmat, provocat de luare de poziţie a criticului Dan Hăulică, a compromis definitiv „buna reputaţie” artistică a sculptorului de statui dedicate lui Stalin şi ostaşului sovietic, de uniforma militară şi ciubote. Monumentele lui Stalin realizate în epocă de Baraschi, Boris Caragea, Dorio Lazăr, Maximilian Schulman, Dumitru Demu au fost demolate, iar numele acestor „creatori” şterse din memoria artei. Pervertirea deontologică oportunistă se plăteşte. Odată cu statuile au ajuns la coşul de gunoi al istoriei artei şi numele „creatorilor”. După 1989, iar vira ancora, foşti portretişti ai Ceauşeştilor au devenit peste noapte monarhişti...

Situația la care ajunsese arta după „Marea Revoluție” și până în 1990, când, chipurile, URSS-ul s-a dezmembrat, iar cătușele ideologice au fost îndepărtate - locul ideologiei comuniste a fost luat în Rusia de capitalismul cel mai sălbatic! - a lăsat impresia, la o privire superficială, că întreaga creație artistică, de la bun început era nulă. Or, în realitate, de la începutul secolului al XX-lea și până în anii 1920, Rusia artistică era avangardistă.

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Dezbaterea cu tema “Romanul Viitorului”, în cadrul Clubului literar-artistic “Mona Vâlceanu”, coordonat de editorul, scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Mona Vâlceanu, avându-i invitați pe cineastul Grid Modorcea și pe scriitoarea dr. Elena Armenescu.

■ Prelegerea cu tema “Omul Războiului și Omul Păcii”, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul “Fețele Omului”, susținut de Radu Vasile Șerban, psiholog-clinician în cadrul Direcției de Sănătate Publică Argeș.

■ Dialogul cu tema “Campionatele naționale pe echipe mixte Covasna 2022”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul “Pasionat de Șah”, coordonat de instructorul de șah Andrei Rădulescu.

■ Prelegerea cu tema „Titani ai culturii universale. Ludwig van Beethoven”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Cultură și credință în societatea contemporană”, coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu.

■ Prelegerea cu tema „O nouă apariție editorială: <Ce facem cu România?>, de Alexandru Petria”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Teme culturale în emoții raționale”, susținut de scriitorul, eminescologul și profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

Clubul literar-artistic “Mona Vâlceanu”

■ Dezbaterea cu tema „In Memoriam istoricul Vasile Novac”, în cadrul proiectului sub genericul „Evocări” (invitați: istoricii Spiridon Cristocea, Teodor Mavrodin și Radu Oprea), coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu.

■ Prelegerea cu tema „Andreas Capellanus, <Despre iubire>”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Istorie și istorii cu Marin Toma”, susținut de redactorul-șef al revistei-document „Restituiri Pitești”, dr. în istorie Marin Toma.

■ Prelegerea cu tema „Poetul din Rășinari”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Literatura română necanonică”, susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Prelegerea cu tema “Puterea interioară”, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul “Arta Devenirii”, susținut de scriitoarea Silvia Grigore.

■ Lansarea volumelor de versuri “Eclectica” și “Poezii pentru Valeria și prietenii ei” de David Ilina, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Confluențe literare”, coordonat de poeta și profesoara de limba și literatura română Allora Albulescu, eveniment editorial organizat în parteneriat cu Fundația Literară “Liviu Rebreanu”.

■ Dezbaterea cu tema „Marocul, Trecut și Prezent”, în cadrul proiectului sub genericul „Ferestre Culturale”, coordonat de jurnalistul Ahmed Jaber, avându-l invitat pe E.S. Hassan Abouyoub, Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al Regatului Maroc în România.

■ Prelegerea cu tema “Adevărul absolut și adevărul relativ”, în cadrul proiectului sub genericul “Vaccin împotriva virusului manipulării”, susținut de sociologul, scriitorul și jurnalistul George Smeoreanu.

■ Prelegerea cu tema „Curtea de la Argeș”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Teme culturale în empții raționale”, susținut de scriitorul, eminescologul și profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

■ Recitalul de muzică folk-hop “Long live love!”, susținut de M.C. Grăilă, pe numele real Octavian Dărmănescu.

■ Prelegerea cu tema “Puterea gândului în procesele de vindecare și de optimizare a ființei”, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul “Viața merge înainte”, coordonat de poeta ing. Simona Vasilescu, avându-l invitat pe prof. univ. dr. Dumitru Constantin Dulcan.

■ Prelegerea cu tema „Mitropolitul Anastasie Crimca al Moldovei”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Istorie și istorii cu Marin Toma”, coordonat de redactorul-șef al revistei-document „Restituiri Pitești”, dr. în istorie Marin Toma.

■ Dezbaterea cu tema “La Taifas cu Muzele”, în cadrul proiectului sub genericul „Întâlniri culturale”, coordonat de scriitoarea Silvia Giurgiu, invitate: poeta Daniela Vâlceanu, din Drobeta-Turnu Severin, și scriitoarea Zenovia Zamfir din Râmnicu-Vâlcea.

■ Dezbaterea cu tema “Arta este pentru toți - cum să ne uităm la un tablou ca un specialist”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Colocviile Municipiului Pitești”, coordonat de redactorul-șef al revistei de cultură „Argeș”, scriitorul dr. Leonid Dragomir, având-o invitată pe artistul plastic Adela Mara.

Dumitru Constantin Dulcan

Colocviile Municipiului Pitești

FERESTRE CULTURALE: „Marocul, Trecut și Prezent”

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB**

Bun de tipar

Nişte clasici în viaţă

■ UN VINOVAT APROAPE PERFECT. Pascal Bruckner, marele gânditor francez, a publicat recent un volum intitulat “Un vinovat aproape perfect”, în care analizează cum Europa se aliniază caricaturalelor ideilor americane privind lupta de gen şi lupta de rasă. Cu ocazia traducerii acestei cărţi în limba română, Cristian Pătrăşconiu publică, în numărul 15 al “României lierare”, un amplu interviu cu Pascal Bruckner, în care vrea să afle în ce constă “noul rasism” european. “Este un fel de rasism împotriva albilor”, răspunde filosoful. “Spune aşa: dacă eşti anti-rasist, trebuie să te poziţionezi împotriva albilor deoarece, potrivit unor teoreticieni americani, oamenii albi sunt rasişti prin naştere, prin însăşi natura lor (...) Vinovatul aproape perfect este omul alb, adică occidentalul acuzat că a colonizat întreaga lume, că a robit semeni de-ai lui, mai ales africani, acea persoană vinovată de tot ce nu merge bine pe planetă: încălzirea globală, nedreptatea, inegalităţile. Acum ne dăm seama că lucrurile sunt mai complexe de atât. Dacă este adevărat că opt state din Occident au fost imperialiste şi colonialiste, restul Europei a fost colonizat - România o ştie atât de bine, doar s-a aflat sub dominaţie otomană, rusă, iar istoria lumii nu poate fi redusă la colonialist, sclavie şi anti-imperialism (...) S-a ajuns aici, în principal, prin dispariţia stângii tradiţionale, cea comunistă şi cea social-democrată. Acest gol a fost umplut rapid de teorii despre rasă, gen şi identitate, importate din Statele Unite”.

■ PACTUL FAUSTIC. În acelaşi număr din “R.L.”, Dan Stanca revine asupra pactului semnat de Faust cu Diavolul, de dragul cunoaşterii, în care vede un eşec al spiritului european. “Odată cu semnătura lui a fost condamnată o întreagă posteritate. Europeanul nu mai poate sta bine pe picioarele lui şi atunci, pentru a se reechilibra cât de cât, este în stare să facă orice compromis. Şi care compromis este mai mare decât acela de a-ţi vinde sufletul? Aveasta nu este o metaforă, aşa cum poate foarte mulţi ar fi tentaţi să creadă. A-ţi vinde sufletul reprezintă în plan nevăzut ceea ce în plan vizibil ar fi, bunăoară, automutilarea (...) Faust a pornit pe un drum greşit trăgând după el, în prăpastie, toate generaţiile care au urmat chiar şi până în secolul acesta. Spiritul european a eşuat printr-o permanentă exteriorizare, punând accent pe vizibil şi cuantificabil, aceasta în detrimentul nevăzutului şi al nemăsurabilului. Unde suntem acum nu e decât rezultatul acestei strategii a cunoaşterii care, de fapt, a ratat cunoaşterea. Pactul faustic este de aceea o mare înşelătorie, un mod diabolic de-a-i duce pe oameni de nas, livrându-le iluzii, cu impresia că au pus mâna pe adevăr”.

■ CĂRŢI CU FAŢA LA PERETE. Noua modă în designul interior este aceea de a întoarce invers cărţile din bibliotecă. Astfel, diversitatea cromatică a cotoarelor nu va mai tulbura decorul minimalist din locuinţele hipsterilor iar rafturile cu pagini albe vor linişti minţile lor supra-stimulate! Dar aberaţia nu e nouă, ne avertizează eseista Laura Poantă, tot în paginile “R.L”. Numai că Renaşterea o făcea în alte condiţii - până în secolul al XVI-lea, cărţile nu aveau cotorul de astăzi, cu titlul şi numele autorului. “Cotorul cărţii era văzut ca fiind spatele ei, o modalitate de a ţine paginile laolaltă şi nu ceva ce trebuie arătat”. Plus că nu existau nici rafturi pentru cărţi - volumele stăteau pe lângă pereţi, orizontal, unul peste altul. Păstrarea verticală, cu cotorul la vedere, a venit mult mai târziu, biblioteca din Escorial fiind, se pare, prima care a practicat-o. Secolul al XX-lea, al PR-ului, a transformat cartea într-o marfă de masă. Se spune că Edward Bernays a fost rugat de editorii americani să le crească vânzările. Soluţia găsită de nepotul lui Freud a fost aceea de a cere arhitecţilor şi designerilor să proiecteze apartamente cu biblioteci deja încastrate în pereţi. Biblioteci care se cereau umplute. Ce-ar fi ca dezvoltatorii noştri imobiliari să preia ideea?

■ CUM IEŞIŢI DIN PANDEMIE? Numărul pe aprilie al revistei “Apostrof” găzduieşte o amplă anchetă, în care scriitorii au fost invitaţi să răspundă cum se simt la ieşirea din pandemie. Reţinem câteva formulări. Ioan Aurel Pop: “Nu mă simt în largul meu. Distanţarea asta socială a fost, de fapt, una fizică, adică ni s-au izolat corpurile unele de altele. Numai că îndepărtarea de alţi oameni ne-a izolat şi sufletele”. Vasile Igna: “Obosit. În egală măsură fizic şi psihic şi, probabil, pentru încă multă vreme. Am respectat carantina, am făcut vaccinurile, am suportat restricţiile, trecând peste umilirea de sine cu gândul nu doar la protecţia proprie şi a familiei, ci şi la cea a semenilor”. Ştefan Borbely: “Nu pot estima efectul de durată lăsat în organism de cele trei vaccinuri. Un foarte bun prieten a făcut subit tromboză, reticenţa autorităţilor de a discuta efectele colaterale părându-mi-se a fi, încă de la început, îndeajuns de suspectă”. Ion Pop: “La vârsta la care am ajuns, care numără deja opt decenii, pot zice că până la declanşarea pandemiei, aveam deja un exerciţiu destul de serios al distanţării şi izolării. Oamenii de o anumită etate, venerabilă, nu-i aşa, sunt veneraţi tot mai de departe, sunt căutaţi mai rar decât erau cu ani în urmă - şi e firesc”. Alexandru Ruja: “Simt că s-a schimbat ceva, poate chiar iremediabil, atât la nivel social cât şi la nivel individual, că lumea nu mai este cum a fost (...) Nu doar pandemia, nu doar boala au contribuit la aceste schimbări, ci şi unele măsuri aberante (...) ca interzicerea pentru cei trecuţi de 65 de ani de a ieşi din casă în afara intervalului orar 11-13”.

■ STRIGĂTUL MULŢIMILOR, ÎN AMFITEATRELE PUSTII. În numărul din martie al revistei “Steaua”, ne-a atras atenţia un text inedit al lui Petru Dumitriu, note de călătorie prin Germania celui de-al Doilea Război Mondial. “Nurenbergul e plictisitor. De când opera lui Wagner şi binecunoscutele păpuşi au popularizat imaginea oraşului (...), farmecul a pierit. Duhul fuge din vorbele limpezi, tot aşa încântarea trecutului dintr-o avalanţă de cărţi poştale ilustrate. Întâlnesc şi aici afirmarea violentă că naţiunea trăieşte tot atât de intens ca altădată, şi aceasta tocmai pe scena îmbibată de trecut. Unde? Pe imensele stadioane ale congreselor naţional-socialiste, cadru rigid al entuziasmelor care încă mai răsună aci: părea că şi azi strigătul mulţimilor durează în amfiteatrele pustii”.

■ Şi tot în “Steaua”, Adrian Papahagi semnează un text intitulat “Clasicizarea lui Teodor Baconschi”, din care cităm: “Niciodată încrâncenat sau vulgar, adesea superior ironic dar fără maliţie, Teodor Baconschi nu urmăreşte să demonstreze nimic dar reuşeşte să edifice. Ca orice om inteligent, are oroare de concluzii (...) Concluziile îi aparţin lui Dumnezeu, nouă ne revin încercările”. Ce bine ar fi fost ca teologul, deja clasic, în viaţă fiind, să se fi ferit de concluzii, mai ales în relaţia cu Elena Udrea, colegă de partid şi muză, ca şi în taxarea protestatarilor anti-PDL (“mahala ineptă”), mai ales că, astăzi, “cel mai bun produs politic al epocii Băsescu” a ajuns un pic la puşcărie! Aceeaşi judecată i se poate aplica şi lui Papahagi, comiliton politic al turnătorului Băsescu. Pardon, Petrov, alt clasic în viaţă!

ARGUS

Adrian Vasiliu

Muzică şi muzichie

Cea mai bună voce

Am fost meloman de când mă ştiu, dar accesul la muzica adevărată mi-a fost permis doar după ce am ieşit din dictatură. Atunci, în primele zile din 1990, mă uitam fermecat la clipurile cu care umpleau programele noile televiziuni, locale sau nu, descoperind în fiecare zi trupe şi artişti noi. De-atunci datează şi orientarea mea spre muzica rock, în permanenţă adaptată, dar niciodată renegată. Şi tot în acele timpuri mi-am stabilit şi trupa preferată, în baza unui articol dintr-o revistă muzicală efemeră, care povestea o operă rock apărută în 1988, considerată una dintre cele mai bune ale timpului. Trupa se chema Queensrÿche, iar opera rock cu pricina, Operation:Mindcrime (1988), este şi acum albumul meu preferat din toate timpurile. În mod firesc, atenţia mea a fost atrasă de vocalist, Geoff Tate pe numele lui, dar nu numai pentru performanţele vocale, care i-au adus destule premii de specialitate, dar mai ales pentru concepţia versurilor. În baza acestei afinităţi, am devenit fan al trupei. Aveam, la un moment dat, toate albumele, şi, până la momentul de faţă, este formaţia pe care-am văzut-o în concert de cele mai multe ori, în formula iniţială, dar şi în cele ulterioare, de după plecarea, cu scandal, a vocalistului, acum un deceniu. Ultimul asemenea eveniment a avut lor în martie 2022, când Geoff Tate a venit cu trupa lui de acompaniament, formată din tineri buni şi entuziaşti, prin zona unde trăiesc, într-un club dintr-o zonă mai degrabă rurală. În program nu era albumul meu preferat, pe care-l cântase, de altfel, integral, cu câţiva ani înainte, ci prezentarea în întregime a discurilor de dinainte şi de după acesta, respectiv Rage for Order (1986) şi Empire (1990). A fost, de altfel, şi prima dată când mi-am ascultat piesa preferată, I will remember, în concert. Dar motivul principal pentru care acest spectacol va fi greu de uitat este întâlnirea cu cel care mi s-a părut, dintotdeauna, cel mai bun vocalist din muzica rock. N-a durat mult, pentru că după concert, pe la miezul nopţii, toată lumea era obosită, deci n-am avut prea mult timp să discutăm, şi nici nu ne-am spus lucruri memorabile, dar am rămas cu o impresie de neşters, dincolo de poza pe care-am făcut-o împreună. Sigur, omul are o vârstă, şi nici nu e cea mai prietenoasă persoană de pe faţa pământului, dar prezenţa lui te inspiră. Şi te bucuri că ai ajuns să-i strângi mâna şi să-i spui cât de mult admiri ce-a făcut şi ceea ce face. Pentru un iubitor de muzică, cred eu, este important să ajungă, măcar o dată-n viaţă, să-şi cunoască unul din artiştii preferaţi. În epoca Spotify şi YouTube, asta arată, ca nimic altceva, că muzica a rămas o chestie profund umană.

Număr ilustrat de IOAN MARCHIŞ.

Sursă foto: Ukraine US (facebook.com/UkraineUA.MFA)

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteţi abona pentru anul 2022, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEŞ
● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
● Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului**
Redactor-şef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacţie: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU, JEAN DUMITRAŞCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacţia: Piteşti, Casa Cărţii, Centrul Cultural Piteşti
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iaşi

litere

Sherzod Artikov

Departe și foarte departe

Traducerea din uzbecă în engleză: **MUSLIMAHON MAKHMUDOVA**
Traducerea din engleză în română: **NICOLAE FLORENTIN STRECHE**

Sherzod Artikov s-a născut în 1985, în orașul Marghilan din Uzbekistan. A absolvit Institutul Politehnic Fergana, în 2005. A fost unul dintre câștigătorii concursului literar național *My Pearl Region* la secțiunea de proză, în 2019. În 2020, prima sa carte de autor, *Simfonia toamnei*, a fost publicată în Uzbekistan de către editura *Yangi Asr Avlodi*. În 2021, lucrările sale au fost publicate în antologiile numite *World Writers in Bangladesh, Asia sings* și *Mediterranean Waves in Egypt*, în limba engleză. În 2021, a participat la Congresul Internațional al Scriitorilor organizat în Argentina, la Conferința Internațională de Literatură *Mundial insurgencial cultura*, dedicată vieții și operei lui Federico Garcia Lorca, la Festivalul Internațional de Poezie din Tunisia, la Târgul Internațional de Poezie din Singapore. Anul acesta a fost premiat drept „Ambasador al Păcii Globale" de către Fundația *Iqra*, „Ambasador Internațional al Păcii" de către Forumul Literar Mondial pentru Pace și Drepturile Omului, a primit „Certificat de prietenie" și alte certificări de la *Revista Cardenal*, în Mexic. În prezent, este consultantul literar al site-ului cultural din Pakistan, *Sindh Courier*, reprezentantul și delegatul în Uzbekistan al revistei de literatură a Mexicului – *Revista Cardenal* – și al revistei de literatură și artă din Chile – *Casa Bukowski*.

Scrierile sale au fost publicate în mai multe reviste și ziare din Uzbekistan. Apoi traduse în limbile rusă, engleză, turcă, sârbă, slovenă, macedoneană, spaniolă, italiană, poloneză, albaneză, română, franceză, greacă, ebraică, portugheză, bengaleză, arabă, chineză, indoneziană, persană și urdu.

În plus, scrierile sale au fost publicate în reviste literare, ziare și site-uri web din Rusia, Ucraina, Turcia, Muntenegru, Serbia, Slovenia, Anglia, Germania, Grecia, Italia, Spania, România, Polonia, Israel, Belgia, Albania, Macedonia, Kazahstan, Bangladesh, Pakistan, China, Arabia Saudită, India, Indonezia, Irak, Iordania, Siria, Liban, Yemen, Iran, Egipt, Peru, Bolivia, Argentina, Columbia, Chile, SUA, Mexic, Costa Rica, Guatemala și Nicaragua.

Când mă gândesc la ultima scrisoare a fiului meu, simt că nu l-am putut educa în mod corespunzător. Sună atât de dureros.

Când am intrat în secțiunea de ficțiune a bibliotecii orașului, am simțit o dispoziție înălțătoare și că mi-a fost atât de dor de acest loc. În trecut, dintr-un motiv oarecare, am găsit în această cameră liniștea după care tânjisem mereu, pe care nici măcar nu o găseam în propria casă.

După ce am selectat câteva dintre cărțile de citit de acolo, bibliotecarul le-a înregistrat pe cardul meu de acces. Așteptam să-și termine treaba, când l-am văzut pe profesorul meu, Rasul Azizovici, stând în sala de lectură. Deși stătea în ultimul rând, biblioteca nu era aglomerată, ceea ce era clar, dintr-o simplă privire. Avea vreo șaizeci de ani, o burtică subțire, cu părul căzut, mai ales din ambele părți ale frunții, cu ochii îndrăzneți și grijulii de bărbat, cu umerii lați ca de soldat, vesel din fire, destul de calm și cu voință de fier. A fost profesor la Institutul pe care l-am terminat în oraș vreme de vreo douăzeci și cinci de ani. Nu mai predase de vreun an, de când a avut probleme cu inima. Și-a dorit chiar să se pensioneze anticipat, bazându-se pe sfaturile medicilor. Cu toate acestea, când fiul său a plecat în Anglia pentru a-și continua studiile, s-a întors la muncă și a început, din nou, să predea.

L-am cunoscut din timpul studenției. Deși relația mea cu majoritatea profesorilor de la Institut nu era atât de bună în acea vreme, am discutat și m-am consultat adesea cu el. Asta pentru că Rasul Azizovici nu semăna cu alți profesori. Avea o capacitate pedagogică înnăscută, iar zelul său extrem era impresionant în comparație cu profesorii Institutului, care tocmai începuseră să predea superficial.

– Ca să fiu sincer, te-am recunoscut când te-ai apropiat – mi-a spus, în timp ce mă apropiam să îl salut.

Apoi a împins scaunul gol de lângă spre mine și m-a invitat să mă așez. Părea destul de obosit.

– Prelegerile mele s-au încheiat devreme – mi-a spus, în timp ce eu m-am așezat pe un scaun și el și-a scos ochelarii. De aceea am venit direct aici.

Era de nerecunoscut sub ochelari. Avea ochii roșii, probabil de epuizare. S-a uitat o clipă în jur cu acei ochi roșii și brusc m-a întrebat, avea un astfel de obicei:

- Ce știi despre Anglia? Îmi pare rău... ce crezi, ce fel de părere ai, vreau să spun?

În fața lui se afla o enciclopedie cu coperta verde. Purtând ochelari, el a început să răsfoiască volumul. În timp ce mi-a arătat pozele din carte, a uitat și întrebarea.

- Uită-te la asta: aici este Trafalgar Square. Este imens, nu-i așa? Probabil că aceasta este Westminster Abbey. Acesta este Palatul Buckingham. Interesant, oricât de frumos și magnific, dintr-un anume motiv nu atrage. Ce părere ai?

În timp ce întoarse paginile cărții, una câte una, a început să-mi spună detaliile imaginilor din ea, ca un ghid priceput, care este un maestru desăvârșit.

– Acesta este cadavrul mumificat al faraonului din Muzeul Britanic – mi-a spus la sfârșitul secțiunii în limba engleză a cărții.

– Anglia are multe de oferit – am spus, în timp ce închidea cartea și o lăsa deoparte, neștiind ce altceva aș putea spune.

Rasul Azizovici s-a uitat apoi la mine cu dezamăgire.

– Da, multe. Dar există obiective turistice și în Mongolia, Liberia sau pe țărmurile din Coasta de Fildeș despre care aproape nimeni nu știe. Nu-i așa?

Am vrut să spun că poate există, dar a fost ridicol să compar moștenirea culturală a ținutului britanic cu moștenirea culturală a acestora. Totuși, m-am răzgândit, gândindu-mă că îi voi face rău.

– Obiectivele turistice, Londra e renumită în întreaga lume, un loc de muncă care înseamnă o mie de lire pe săptămână – mi-a spus după un timp, râzând brusc sarcastic. Spune-mi, merită cetățenia? N-ai înțeles, se pare. Merită să devii cetățean englez?

Mai întâi, discuția despre Anglia, apoi cea despre moștenirea ei culturală și, în final, această întrebare care m-a surprins cu adevărat. Aveam nevoie de o explicație chiar acum, pentru că nu prea înțelegeam despre ce era vorba, de fapt. În cele din urmă, însuși Rasul Azizovici a venit în ajutor.

– Am primit ieri o scrisoare de la fiul meu. Spre seară. A cerut azil politic de la guvernul britanic pentru a se stabili în Anglia.

În acel moment, de parcă i s-ar fi înfipt ceva în gât, a înghițit în sec de câteva ori, apoi a scos o batistă din buzunarul interior al costumului și a ținut-o o vreme la buze. După ce a pus-o înapoi în buzunar, a încremenit, în timp ce se uita într-un punct fix.

– Simt asta de mult timp – a continuat. Fiul meu scria mereu entuziasmant despre Anglia, în e-mail-urile pe care mi le-a trimis în primele zile de studiu. Citindu-le, am crezut că este produsul unei prime impresii, care va dispărea curând. Așa este. Când o persoană vizitează prima dată o țară pe care nu a văzut-o niciodată, este copleșit inițial de emoții puternice și nu întotdeauna este ușor să ieși de sub influența lor. Așa că a scris, cu entuziasm, scrisori despre Anglia, despre vizitarea obiectivelor turistice de acolo. Am fost mereu indiferent la scrisorile lui, care erau cufundate în detalii minunate despre Anglia, pentru că voiam să aflu mai multe despre studiile lui, nu despre călătoriile lui. Doar despre studii. Mi-ar plăcea să știu cum învață, cum își face lecțiile, cum se pregătește de examene, am vrut să scrie mai multe despre asta.

După ce și-a terminat studiile și și-a luat diploma de master, am crezut cu tărie că se va întoarce. Cu toate acestea, chiar și după ce a obținut diploma de master, fiul meu a rămas acolo. Desigur, am fost supărat din cauza asta. Totuși, nu mi-am exprimat nemulțumirea, ci doar l-am întrebat de ce a stat atât de mult. Nu mi-a răspuns, nu a vrut să spună de ce. Am întrebat din nou și s-a întâmplat același lucru. Nu am mai pus întrebări. Între timp, am mâncat pe săturate, purtat de gânduri. În cele din urmă, el mi-a spus. El mi-a scris într-o scrisoare că lucrează. Am rămas uimit de locul unde lucra. În orice caz, dacă afli că un expert cu un master în Drept spală vase într-un restaurant, nu doar părinții, ci și străinii probabil că se uită țintă la el.

Din acest motiv, pentru prima dată mi-am exprimat nemulțumirea față de el. În timpul corespondenței noastre, l-am certat puternic, l-am mustrat și i-am subliniat că făcea ceva nepotrivit. Mi-a scris că e supărat pe mine și nu mi-a scris o singură propoziție timp de câteva săptămâni. După un timp, am primit, în sfârșit, ieri, o altă scrisoare de la el. După ce am citit scrisoarea, mi-am dat seama că și-a găsit un loc de muncă decent. Acolo se plătesc o mie de lire pe săptămână. Acest mesaj nu m-a afectat nici pozitiv, nici negativ. Gândurile mele erau legate de a doua parte a scrisorii. Când am citit-o, eram aproape supărat să știu că fiul meu a decis să trăiască, ca imigrant, în Anglia și apoi a cerut azil politic de la guvernul britanic pentru a obține cetățenia.

Rasul Azizovici părea că se sufocă și oftează din greu.

- Te simți rău, profesore? am spus, îngrijorându-mă că venele lui deveniseră vizibile din cauza tusei. Mi-a arătat cu mâinile că totul este bine.

- Când mă gândesc la ultima scrisoare a fiului meu, simt că nu l-am putut educa în mod corespunzător. Sună atât de dureros. Deciziile pe care le-a luat pentru sine sunt produsul educației oferite de mine. Trebuie să recunosc, asta este. Mai mult chiar, ideologia națională nu este pe deplin inculcată. Ideologia națională nu este pe deplin formată nu numai în el, ci și în majoritatea celorlalți tineri locali care nu sunt pe deplin cizelați și merg să studieze la universități precum Massachusetts, Ohio, Birmingham, Glasgow, Sheffield. Deoarece sunt educați superficial, concepte precum patrie și datorie civică nu ajung la conștiință. Prin urmare, ei nu se pot opri în a lua decizii stupide. Mintea lor este concentrată asupra modului cum să administreze eficient o bancă, o întreprindere sau pentru a rezolva probleme juridice și diplomatice pe loc, iar când vine vorba de înțelegerea adevărurilor simple nu reușesc să meargă mai departe. La o privire atentă, unii dintre ei caută azil politic într-o societate cu altă limbă, religie și mentalitate, fără să se gândească la esență și la consecințele acțiunilor lor; alții se căsătoresc cu o femeie de treabă pentru a deveni membri cu drepturi depline ai acelei societăți; alții spală vase sau curăță podeaua într-un restaurant, deși au studii înalte, dacă au un salariu bun; alții apelează la educația orientală a părinților și la obiceiurile și tradițiile naționale care i-au modelat ca persoane și încep să trăiască fericiți, departe de patria lor, datorită culturii populare, care a devenit un ornament al mentalității occidentale, și curând...

Din anumite motive, nici măcar musca nu se mai auzea în biblioteca orașului. De aceea, sunetul clopoțelului, care a răsunat brusc în toată sala, ne-a trezit atât pe Rasul Azizovici, cât și pe mine. Femeia de serviciu de la bibliotecă a mai sunat de câteva ori clopoțelul din mână. Însemna că era ora prânzului și biblioteca va fi închisă timp de o oră. Auzind sunetul soneriei, toți s-au ridicat și au început să predea personalului bibliotecii cărțile primite pentru a le citi în sala de lectură. L-am așteptat pe hol pe Rasul Azizovici, care se dusese să predea, printre altele, cartea pe care o primise. Când și-a predat cartea, am ieșit împreună din bibliotecă.

- Fiind preocupat de mine însumi, nu te-am întrebat unde lucrezi – mi-a spus, privindu-mă din cap până în picioare pe stradă.

I-am spus unde lucrez.

- Bine, mi-a spus după ce mi-a auzit răspunsul. Continuă așa!

Norii erau denși pe cer în acea zi și deveniseră foarte gri, iar peisajul cu pământul plin de frunze galbene era complet emoționant.

– Dacă ar fi și fiul meu aici – mi-a spus Rasul Azizovici, uitându-se la oamenii care alergau pe stradă cu grijile lor. Dar el este departe. Departe și foarte departe.

Apoi și-a întins mâna lejer și și-a luat rămas-bun de la mine. În timp ce mergea, fără să se grăbească, fidel obiceiului său, de altfel, abia mișcându-și picioarele, precum cei șchiopi, m-am uitat lung la el sub cerul umed de noiembrie, strângând în brațe cărțile pe care le luasem din bibliotecă... *(2019, octombrie)*

universalia